

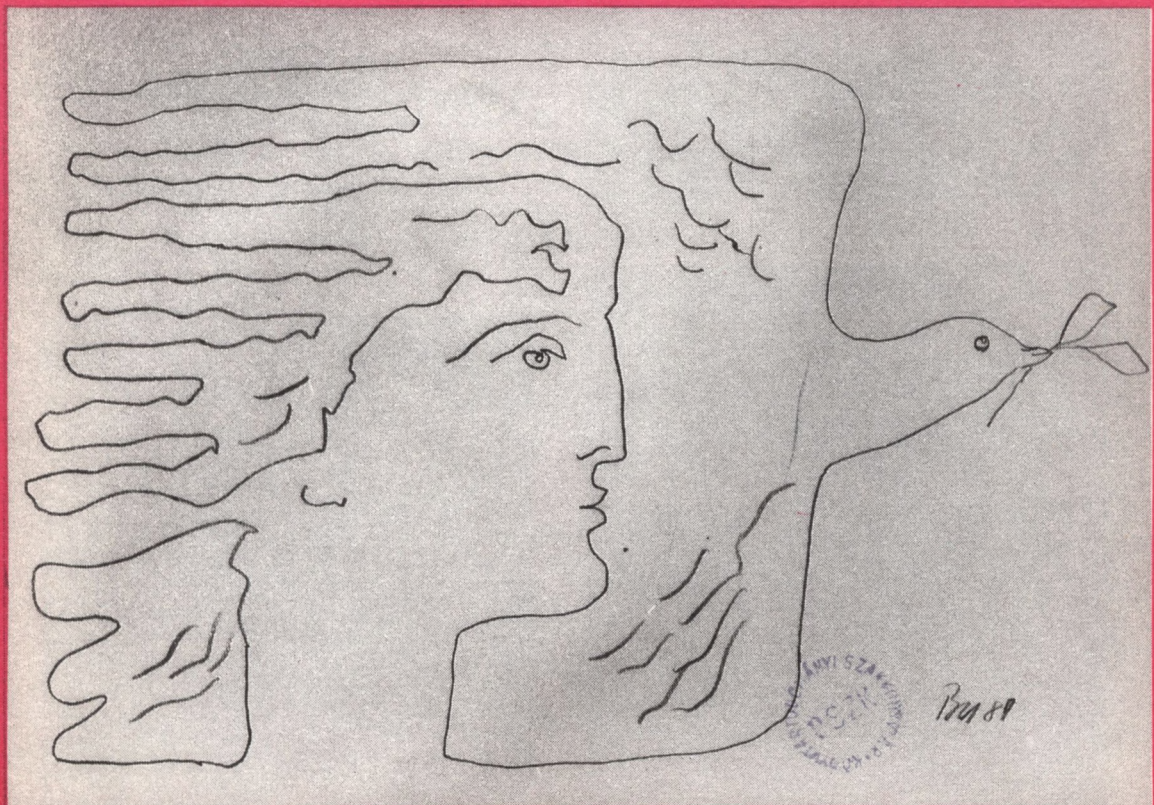
P4 00

17

'90|6

KÖNYVTÁRSZAKKÖZVETŐ
KÖNYVTÁRSZAKKÖZVETŐ

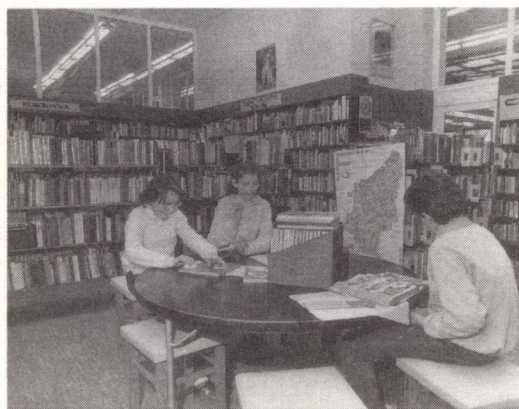
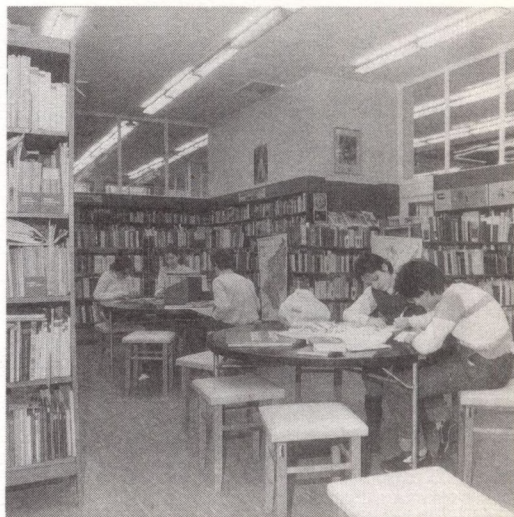
Könyvtáros

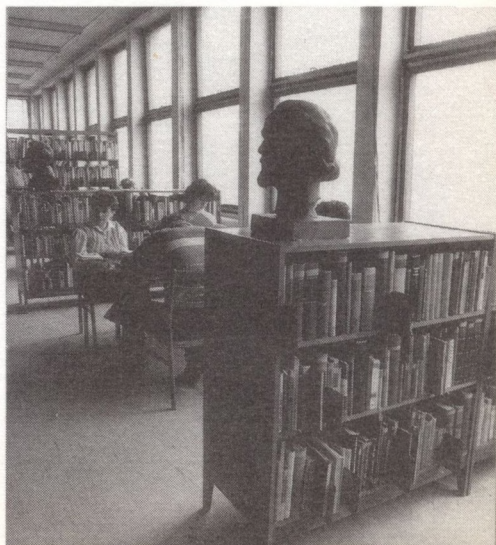
KÖNYVTÁRSZAKKÖZVETŐ
KÖNYVTÁRSZAKKÖZVETŐ

Pozna 89

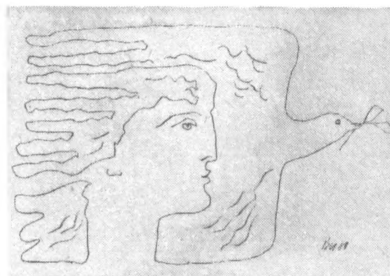
[Blank white rectangular area]

**Képek
a Kaposvári Megyei Könyvtárról
Híradásunkat lásd
a 355. oldalon
(Révész András felvételei)**

40. évfolyam, 6. szám
1990. június

Könyvtárs

TARTALOM

Bereczky László	Elég a siránkozásból! „Elveszithetjük Széchenyi Ferenc örökségét”. Király Edit beszélgetése Szente Ferenc ccel	315 317
S. Benedek András	Nemzetiségi könyvtárellátás – olvasók és könyv nélkül?	320
Bereczky László – Vajda Kornél	„Koccintsunk egyet pályám emlékezetére is...” IV. Beszélgetés Futala Tiborral Lapozgató	325 333, 344
	A statisztikai adatokat évente szolgáltató 122 szak- könyvtár 1989. évi fontosabb adatai	334
Pogány György	A könyvtári Szemle és Asztalos Miklós	337
KÖNYVTÁRI ÉLET		
Turainé Matzkó Emma	Könyvtár füstben	345
Sebőkne Nagy Olga	Könyvtár és kábeltelevízió	347
A LAPOKBAN OLVASTUK		
	Könyvtárak – vezetők – botrányok	349
Halász Miklós	Színházbotrányra könyvtárbotrány – Megint a szegedi tanács	350
Pacsika Emília	Senki többet, harmadszor...	352
V. Fekete Sándor	Móra, Tömörkény, Baráthné	354
HOLMI		355
LÁTÓKÖR		
Simon Anita	Néhány óra a British Libraryben	357
Dr. Somkuti Gabriella	Huszonhárom év a Bibliothèque Nationale-ban. Buda- pesti beszélgetés Borsosné dr. Muraközi Nórával (<i>Sorsok és pályák</i>)	359
Lukátsné Takács Zsuzsanna	Mi a teendő? Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Taná- csának ülése	365
	Eltékozolt tisztesség	367
Ecsery Elemér	Boromisza Zsolt (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	370
BIBLIOGRÁFIÁK		
Györe Géza	Bibliográfia a teljesség igényével. Vékás János: Sze- li István–bibliográfia	371
	A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1905–1945. Személyi rész 2. L–Zs. (P. Gy.)	372
	Kérdezz – felelek	373
SAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK		
A lapunk e számában közölt grafikák Boromisza Zsolt alkotásai		374

Из содержания

O положении венгерской национальной библиотеки. Разговор с заместителем главного директора Государственной библиотеки им. Сечени *Ференцем Сенте* (317);

III. *Бенедек Андраш*: Состояние библиотечного обслуживания национальных меньшинств (320);

Тридцать три года в французской национальной библиотеке. Разговор с др-ом *Норой Борошнэ Муракёзи* (359).

From the contents

The situation of the National Library. Interview with *Ferenc Szente*, deputy director of the National Széchényi Library (317);

András S. Benedek: Situation in the library supply services for nationalities (320);

Twentythree years in the Bibliothèque Nationale. Conversation with *Nora Muraközi, Mrs. Boros* (359).

Aus dem Inhalt

Über die Lage der Nationalbibliothek Ungarns. Ein Gespräch mit *Ferenc Szente*, Stellvertreterener Generaldirektor der Nationalbibliothek Széchényi (317);

András S. Benedek: Die Lage der Bibliotheksversorgung der Nationalitäten (320);

Dreißundzwanzig Jahre in der Bibliothèque Nationale. Ein Gespräch mit *Frau Boros dr. Nóra Muraközi* (359).

Cikkeink szerzői

S. Benedek András, az Állami Gorkij Könyvtár osztályvezetője; *Bereczky László*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Ecsery Elemér* művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria munkatársa; *Györe Géza* újságíró, Jugoszlávia; *Lukátsné Takács Zsuzsanna*, az OSZK KMK munkatársa; *Pogány György*, az MTA Zenetudományi Intézet Könyvtárának munkatársa; *Sebőkné Nagy Olga*, a Móri Városi Könyvtár munkatársa; *Simon Anita* egyetemi hallgató; *dr. Somkuti Gabriella*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Vajda Kornél*, a Könyvtáros munkatársa; *Turainé Matzkó Emma*, a *Veszprémi Megyei Könyvtár munkatársa*

KÖNYVTÁROS

FŐSZERKESZTŐ:
BERECZKY LÁSZLÓ

A szerkesztőség címe: 1135 Budapest, Frangepán u. 50–56. II. 239. és 241.

Telefon: 111-3279; 131-0909/227, 228 m.

Kiadja a **Arany János Lap- és Könyvkiadó Kft.**

1055 Budapest, Szalay u. 10–14. Tel.: 112-7870

Felelős kiadó: **Szabó B. István** ügyvezető

Szedte a Fényszedő Központ Kft. (900637/20)

Petőfi Nyomda – 90/20082 Kecskemét, 1990

Felelős vezető: **Birkás Béla** igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzletében és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a. –1900–, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Postabank Rt. 219–98636, 021–02799 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ¼ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H–1389 Budapest, Postafiók 149.

Elég a siránkozásból!

A magyar sajtó egyöntetűen és mély együttérzéssel ontja könnyeit a könyvtárakért. A haldoklónak jól esik a részvét, már csak azért is, mert megnyugtató a szomorú, de mégis felmentő bizonyosság: nincsen remény, nincsen remény! Csakhogy ez az önfeladás egyenlő egyfajta öngyilkossággal. Az ilyen haldoklóra, pontosabban haldokoltatottra a környezete is – rokonok, barátok, ismerősök – csak rábólintanak: semmit sem tehetünk. Pedig a magyar könyvtárügy még nem halt meg, csak szenved, életnedvei nem apadtak el, csupán a vívőereket szorították el. Igenis van remény, és siránkozás helyett meg kell határozni a terápiát. Még hozzá öngyógyító terápiát. Nem szabad az eddigi osztályos orvosokra, a főorvos úrra (eleddig elvtárs) várni, mert *ezek* vagy nem ismerik a gyógyászatot, vagy nem akarják alkalmazni a tudományt; mindenképp illetéktelenek.

Abbahagyva a komolykodó, metaforákkal élő stílust, magyarul arról van szó, hogy meg kell terveznünk a könyvtárügy jövőjét: hogyan másszunk ki a gödörből és hogyan tovább. A könyvtárak mostanában szerveződő testületeinek kell kezükbe venniük az ügyek intézését, hiszen a Művelődési Minisztériumra aligha lehet számítani, s ugyancsak csendben kimúlt az Országos Könyvtárügyi Tanács, a könyvtárosegyesületben pedig nincs kellő erő, lassan egy éve nyüglődnek a szervezeti szabályzattal. A feladat tehát olyan szervezetekre vár, mint a különféle könyvtár típusok igazgatóinak tanácsa vagy az alakuló könyvtári kamara. Az idő nagyon sürget, hiszen rövidesen megalakul a várhatóan újjászerveződő művelődési tárca új vezérkara, amely joggal követelheti a könyvtárügytől a jövőre vonatkozó terveket. Enélkül a legmegértőbb kormányzat sem fog tudni cselekedni, csak a jelenlegi állapotokra jellemző csapkodás, kapkodás várható továbbra is.

Persze rengeteg minden függ attól is, ki lesz a miniszter és kik kapnak helyet a vezérkarban. Reménykednünk kell, hogy olyan politikuso-

kat kérnek fel, akik nem *irányítani* akarják a magyar művelődést, hanem *szolgálni*. Persze csatlakozhatunk is reményeinkben, mint ahogy már a múltban is annyiszor. Hogy ne menjünk messzebbre, emlékeztetni szeretnék a tavaly novemberi számunkra, amelyben szinte hozsannás szavakkal üdvözlöttük az új minisztert és tanévnyitói programját. Idézem: „Fel szeretném hívni valamennyi olvasónk figyelmét arra az öröndetes tényre, amelyre már oly rég volt példa, hogy *Glatz Ferenc* művelődési miniszter az 1989/1990. évi tanév megnyitó ünnepségén tartott beszédében külön passzusban foglalkozott az iskolai könyvtárakkal. A visszakereshetőség érdekében ide iktatom beszédének vonatkozó részét. »És nem azért akarunk most kiemelt támogatást adni *iskolakönyvtárakra*, mert ellenségei vagyunk a művelődési házak vagy helyi könyvtárak fejlesztésének, hanem azért, mert az a véleményünk, hogy a színvonalas magyar könyvkiadást elsősorban az iskolakönyvtáraknak kell éltetniük, legyen megtalálható az iskolakönyvtárban minden komoly, színvonalas irodalom (diákszínten a szakirodalom is), legyen az iskolakönyvtár egyben az olvasó kultúra, a könyvkezelés technikájának megalapozója is a diák életében. Sőt! Tanár és diák személyes, úgymond szakmai kapcsolatainak egyik kötőszála lehet a közösen használt iskolakönyvtár. Ez a megjegyzés az újrainduló Fasori Gimnázium megnyitóján kényszerül ki belőlem, amely gimnáziumnak 100 esztendő, majd 1952-ben széthordott csodálatos könyvtáráról oly gyakran olvastam mint kutató a volt tanárok és diákok levelezésében.«

Nagyon kell örülnünk annak, hogy a kultuskormányzat irányítója így nyilatkozik az iskolai könyvtárakról. Ha az itt felvázolt program megvalósul, nem csak az oktatás magasabb szintre emeléséhez fog hozzájárulni, hanem a könyvtárakról alkotott képet is pozitív irányban fogja befolyásolni az új nemzedék tudatában.”

Sajnos mindebből vajmi kevés valósult meg. Persze olcsó dolog lenne a jelen könyvtári állapotokért csakis a leköszönő minisztert és minisztériumot kárhozatni. Lehet, hogy minden másképpen fordul, ha a könyvtárügy progresszív és megvalósítható terveket terjesztett volna elő. De ilyen terv, elgondolás nem volt, nem csoda hát, ha ebek harmincadjára kerültek a könyvtárak. Ezért is szánom figyelmeztetésnek ezt a kisdéd írást, nehogy most is úgy járjunk mint nemrég. Úgy gondolom, sokkal kezdeményezőbbnek kell lennünk, akár agresszívnek is, hiszen jó ügyet szolgálunk, s az ellenpárt sem kíméletes. Ki merem mondani, ne szégyelljünk lobbyzni. Soha ilyen lehetősége nem volt a könyvtáraknak mint most. Olyan ugyanis már számos esetben előfordult, hogy kis hazánkban és csúnya századunkban a gyakori rendszerváltások idején a volt miniszterek, sőt miniszterelnök (*Dinnyés Lajos*) a könyvtárban találták magukat, de arra még nem volt példa, hogy könyvtárosból legyen miniszterelnök. Márpedig *Antall József*, a designált miniszterelnök 56 után – büntetésként – a Szabó Ervin Könyvtár Vadász utcai fiókjában volt hosszú ideig könyvtáros, most pedig a Semmelweis Orvostudományi Múzeum és Könyvtár főigazgatói székéből állt fel, hogy átvegye a miniszterelnöki posztot. Nem ismerjük még a többi magas tisztség viselőjét (május 2-án írom e sorokat), de azt biztosan mondhatjuk, sok jövődöbeli várományos könyvtárakban húzta meg magát a cudar időkben, így vagy úgy a könyvtárak (és kapcsolt részeik) teremtették meg nekik az egzisztenciát. Most hát van kinél mire hivatkozni, ha valami jobbat akarunk kezdeni a könyvtárakkal.

Legutóbbi számunkban örömmel adtam tudtára minden kedves olvasónknak, hogy az Osvát Ernő Alapítványtól olyan összeget kaptunk pályázatunkra, amelyből idei legnagyobb gondjaink megoldhatónak látszanak. Azóta a Magyar Hitelbank Kurátor Alapítványához is benyújtottuk kérelmünket, egy szerényebb összegre, hogy gyalázatosan alacsony honoráriumkeretünket megnövelhessük. Szóbeli értesítés alapján tudom, hogy meghallgatásra találtunk, és 250 ezer forintot kaptunk az alapítványtól. Persze nem szabad lakodalmat csapni, holnap is nap lesz, azaz ki tudja, hogy leszünk jövőre anyagilag eleresztve. Tehát továbbra is kérem mindazokat a könyvtárakat és könyvtárosokat, akik lapunk talpraállításában, folyamatos megjelentetésében érdekeltek, hogy önkéntes befizetéseiket ne vonják meg tőlünk. Új

kiadónk letéti számlaszáma a következő: *Arany János Lap- és Könyvkiadó Kft. letéti számla: 103943 OTP Pest-Budai Igazgatóság. Jelzőszám: 217-98089.*

Ezen a számlán elkülönítve kezelik „A Könyvtárosért” rovatra befizetett összegeket. A Kurátor Alapítvány is már erre a számlára utalja át a nekünk juttatott pénzt. Elgondolásunk szerint a rovatunkra befizető könyvtárakat és könyvtárosokat évente egyszer megbeszélésre hívánk meg, amelyen beszélgetünk a lap működéséről, számot adnánk a befizetett összegek sorsáról, kedves fenntartóink, igazi lapgazdáink pedig elmondanák véleményüket az eltelt időszak egyes számairól, megbírálnák cikkeinket és javaslatokat tennének, hogyan tovább.

Meg kell mondanom, hogy talponmaradásunk nem ment áldozatok nélkül. Április elsejével nyugdíjba vonult *Simay Norbert*, lapunk olvasószervezője, de munkájára – szerződéses viszony keretében – továbbra is számot tartunk. Ugyancsak kiválik a szerkesztőségéből fotóriporterünk, *Révész András*, de ővele is szerződést kötünk a könyvtári események megörökítésére. Kénytelenek voltunk lemondani kézbesítőnk, *Mátyus Imréné* munkájáról is.

Mindezeket a „karcsúsító” tranzakciókat új kiadónkkal, a frissen alakult Arany János Lap- és Könyvkiadó Kft.-vel egybehangoltan hajtottuk végre. Ugyancsak egyetértettünk a Kft. vezetőivel abban, hogy a lap árát a mai 13 forintról alaposan meg kell emelnünk, hiszen egy-egy lappéldány nyomdai előállítására és papírjára mintegy 22 forintot tesz ki, és hol van még akkor a szerkesztőség, a honorárium, a terjesztés költsége. Az áremelésre előreláthatólag júliustól kerül sor. Már most nagyon szépen kérem minden előfizetőnket, hogy az áremelés miatt ne mondjanak le rólunk. Nagyon fontos lenne a számunkra, hogy ne csökkenjen, inkább növekedjen lapunk példányszáma.

Még a lap, illetve az egész magyar könyvtári sajtó ügyeivel kapcsolatos, hogy a Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsa össze kívánja hívni a könyvtári szaklap szerkesztőinek tanácskozását. Ott leszünk, van mondanivalónk.

Bereczky László

A cikkek és ismertetések szerzőik véleményét tükrözik, és nem képviselik szükségszerűen a szerkesztőség álláspontját... Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

„Elveszítjük Széchényi Ferenc örökségét”

A Vasárnapi Újság riporterének, Királyi Editnek beszélgetése az OSZK főigazgató-helyettesével, Szente Ferencsel

Bármennyire is hihetetlennek hangzik, ha nem ébredünk fel időben Csipkerózsika-álmunkból, elveszítjük Széchényi Ferenc örökségét, a nemzet könyvtárát. Két hete pro kultúra alapítványt hozott létre a távozó művelődési miniszter. Az alapítvány értéke 1,1 milliárd forint. Az ötlet egyébként ragyogó, hiszen a miniszteri végrendelet szimpatikus célokat szolgál, az oktatás és a tudomány támogatását, tehetséges fiatalok európai szintű képzését. Az már kevésbé ragyogó, hogy az összeget a minisztérium amúgy is szűkmarkúan mért költségvetéséből teremtette elő Glatz Ferenc, úgy, hogy a pénzt egyik zsebéből áttette a másikba. Most aztán sírhatnak az üres zsebhez tartozó intézmények, mert lecsipett egy kicsit a közoktatásra fordítható pénzekből, egy kicsit többet a felsőoktatási fejlesztési alapból, néhány milliót a kutatási alapból és természetesen a művelődési alap sem maradt érintetlen.

A következőkben Király Edit mikrofonja előtt Szente Ferenc beszél. Amint mond, tragikus, pedig a színházakról, múzeumokról, hangversenytermekről szót sem ejt.

– Pénz híján, még a régi, évekkel ezelőtti működési feltételekhez sem elegendő állami támogatással hogyan tud létezni a nemzet könyvtára, az Országos Széchényi Könyvtár?

– Meghökkenítő dolgot kell mondanom: előre láthatólag október 1-jén bezárjuk a nemzeti könyvtárát. A működési költségek, amelyek rendelkezésünkre állnak (főoldva a tolvajnyelvet, a fűtést, világításra, telefonra, postára költhető pénzünk) akkorra az utolsó fillérig elfogy, és elgondolkozhatunk azon, hogy egy bezárt könyvtárnak kellenek-e munkatársak. Ha azokat is elbocsátjuk, akkor több mint 200

millió forintot tudunk megszórolni a nemzetnek.

– S mennyit veszítünk, veszít ezzel a nemzet?

– Én azt hiszem, hogy mindent, ami a nemzeti könyvtár funkciókörébe tartozik, tehát Széchényi Ferenc örökségét maradéktalanul, valamint mindazt, amit az utána következők a mai napig erkölcsiekben, anyagiakban erre a célra fordítottak a nemzet dicsőségére. Mindent elveszítjük.

– Milyen döntések, döntési mechanizmusok eredménye – az eredményt idézőjelben mondom – ez az elkésztő hír?

– Az alap az, hogy az Országos Széchényi Könyvtár feltűnően magas költségvetéssel dolgozik.

– Összesen mennyi az egy évre jutó összeg? Az, ami a működéshez szükséges.

– Nem fogom untatni sem magát, sem a hallgatókat azzal, hogy részletekbe menjek. 220 millió körül van az az összeg, amelyben a kutatási támogatásoktól a bérig mindenféle pénzünk benne van. (A társadalombiztosítási hozzájárulás és a Magyarságkutató Intézet költségei nélkül, amelyek nem az alapfeladatokat szolgálják.) Tehát, ha valaki ártatlanul közelít hozzá, szándékosan nem laikust mondtam, csak ártatlanságot, ami tájékoztatást jelent, akkor azt mondja: hogy lehet ennyi pénzt, ilyen irdatlan összeget könyvtárra költeni. Holott arról van szó, hogy az Országos Széchényi Könyvtár az ország legdrágább épületében helyezkedik el.

– A Budavári Palotába költözött néhány évvel ezelőtt.

– A Budavári Palota épületében van. Hogy itt legyen, arra nem az Országos Széchényi Könyvtárnak volt szüksége. Ez egy nagyfontosságú döntés volt, arról volt szó ugyanis,

hogy melyik intézmény az, amelyik a legjobban meg tudja őrizni az épületet. Elmondok magának egy érdekes dolgot. Ha a nemzeti könyvtár költségvetését ilyen szempontból teszi vizsgálat tárgyává, akkor kiderül, hogy az összeg egyharmadát nyugodtan elvetheti egyszerűen azzal, hogy a Budavári Palota F épületéről van szó. Tehát az Országház után a legértékesebb és legnagyobb épületről, amelyet akkor is fönn kellene tartani, ha nincs benne semmi, ha üresen áll. Akkor is ugyanennyibe kerülne. A következő nagy tétel, ami még mindig az épülettel függ össze, az az, hogy ezt az épületet télen-nyáron állandóan világítani kell, mert a nagy mélységű belső terek természetes világítást nem kapnak annyit, amennyire szükség lenne. Ebben az épületben a területeknek közel a felét légkondicionálással lehet csak üzemben tartani, tehát télen fűteni, nyáron hűteni kell azzal a méregdrága és egyre drágább elektromos energiával, ami ehhez kell.

– *Hiszen olyan értékes iratok, okmányok, könyvek vannak ott, amelyek csak így őrizhetők meg.*

– Egyrészt igen. Másrészt ez egy kényszerpálya, mert az egész várépuletcsoport légkondicionálásra van berendezve, tehát mi nem dönthetünk úgy, hogy most olcsóbbak leszünk és cserépkályhákkal fogunk fűteni. A légkondicionálás van beépítve. Tehát amikor úgy dönt a pénzügyminiszter, hogy ő most hagyja, hogy megemelkedjenek az energiaköltségek, akkor egyben úgy döntött, hogy a mi költségvetésünk is ugyanannyival megemelkedik. Ezért úgy gondolom, ez biztosan érthető minden háztartási pénzt kezelő ember számára, hogy ezt valahol meg is kell adni. Vagy azt kell mondani, hogy nincs rátok annyira szükség. Például azt kell mondani, hogy ne legyünk nyitva este 9-ig, hanem be kell csukni este 6-kor. Igaz, mind ez ideig arra voltunk büszkék, hogy a Magyar Nemzeti Könyvtár este 9-ig rendelkezésére állt az egyetemi hallgatóknak, kutatóknak, tudósoknak.

Ha tehát ez a föltűnően nagy összeg mindezzel kisebbedik, akkor már nem is olyan föltűnő. Tovább csökken, ha meggondoljuk, hogy a ráfordítások egy jelentős – becslésem szerint 2/5-öd része – ugyan a nemzeti könyvtárnál jelentkezik, de nem azt, nem csak azt, hanem a teljes magyar könyvtárügyet, sőt az egész magyar felsőoktatást, azt is mondhatnám, hogy az egész magyar tudományosságot (legalábbis a társadalomtudományokat) szolgálja, mert hiszen központi szolgáltatásokra megy,

amelyek éppen azért olyan olcsók relative, mert egy helyen valósítják meg, erre fölkészített apparátussal.

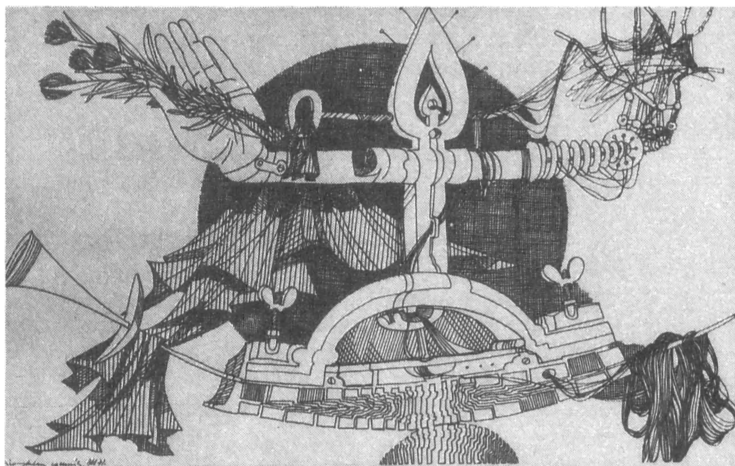
Ilyen központi szolgáltatások például a nemzetközi csere, a könyvtárközi kölcsönzés, a könyvtárosok képzésével és szakmai kondicionálásával kapcsolatos egyéb feladatok. Ha ez nem így lenne, akkor gyakorlatilag annyi helyen kellene mindezt megcsinálni, ahány helyen hálózati központ dolgozik, tehát mondjuk harminc helyen. Nyilvánvaló, hogy a jelenlegi az észszerű megoldás. Mindezt azonban tudni kell, és csak az tudhatja, aki közel jön, és kíváncsi rá, hogy hogyan is van. Aki csak távolról szörnyülködik, hogy ez milyen sok pénz, az azt hiheti, hogy ezt lehetne csökkenteni. Mi most ennek a kinját viseljük.

– *Most arra gondol, hogy a szörnyülködők közé tartozik a kormányzat?*

– Én inkább szűkíteném a kört, nem a kormányzatról beszélnék. Inkább arról, hogy a művelődési tárcaának ugyan millió gondja van, ezek közt olyan súlyosak is, mint a gyakorlatilag teljesen lezüllött közoktatás és felsőoktatás – de nem az a dolgunk, hogy erről beszéljünk –, de hát a gazda nem mondhatja azt, hogy ő most nagyon erősen a szarvasmarhákra koncentrálna, és ezért nyugodtan elhullhatnak a sertései, neki az egész gazdaságról kell szem előtt tartani. Én tehát azt gondolom, hogy itt bizony születnek olyan döntések, illetve inkább nem születnek, semmilyen döntések sem születtek... Egész egyszerűen hanyagságról van szó. Ezt a helyzetet az okozta, hogy nem jöttek látótávolságba hozzánk, és amikor elfogytak a pénzügyi lehetőségek, egyszerűen azt mondták, hogy aki most lemaradt, az fogja be a száját. Mi azok közé kerültünk, akiknek most be kellene fogni a szájukat.

– *Hogyan érinti a Széchényi Könyvtárat, illetve a közművelődési és művészeti intézményeket az, hogy a Művelődési Minisztérium több mint 1 milliárd forintos alapítványt hozott létre, miközben, ugye, korábban azt mondta, hogy pénz az nincs.*

– Ez az összeg ijesztően azonosnak tűnik azzal, ami hiányzik ahhoz, hogy ezek az országos intézmények megkapják a működésükhöz szükséges inflációkompenzáló összeget, és megkapják azt a szerény 16%-ot, ami ahhoz kell, hogy munkatársaik életszínvonalát ne vige el az ördög. És ezen alaposan el kell gondolkoznunk, mert hiszen az alapítványi célok között – akárhogy is vizsgáljuk – nem találjuk a közgyűjteményi feladatokat.

Könyvtári jellegű kitétel egyetlen egy van, ezt szeretném is ünnepélyesen nyugtázni, az iskolai könyvtárak ugyanis szerepelnek az alapítvány szövegében. Nagyon örülünk ennek, annak, hogy egyáltalán szerepel az alapítványi célok közt. A többi nem.

Az alapítvány egyébként, kissé bizonytalan fogalmazásban bár, de valamiféle árnyékminisztérium képét vetíti elénk. Ezt nem is nagyon értem. Mintha az alapítványtevő azt mondaná, hogy nem tudom ugyan, ki lesz az utódom, de bárki legyen is az illető, én magamat elég bölcsnek tartom arra, hogy az én alapítványomból a jövőben lényeges területek kapjanak dotációt. Ez példátlan a világtörténetben. Az állami költségvetést nem szokás alapítványban elrejtetni. Ha mégis megjelenik alapítványban az állami költségvetés, akkor legfeljebb is jelzésszerűen, azért, hogy gusztust csináljon a magántőkének, a jószándékú magántámogatóknak ahhoz, hogy az alapítványban vegyenek részt. Attól tartok, hogy a miniszternek nem volt elég ideje ahhoz, hogy megismerje a saját tárcájához tartozó feladatokat. Ezek rangsorolásához pedig végképp nem voltak információi.

– *Ez enyhén szólva furcsa, hiszen országosan más a helyzet. Tudjuk, hogy a megyék megadják a szükséges támogatást a közgyűjteményeknek, így a könyvtáraknak is.*

– Én azt is el tudom képzelni, hogy ebben a változó világban a megye – mint legkritikusabb igazgatási szint – jó emlékekkel akar elbúcsúzni a hozzá tartozó intézményektől.

– *Talán Glatz Ferenc is jó emlékekkel akar elbúcsúzni?*

– Valószínűnek tartom, hogy emlékművet akart hagyni maga után, innen ez az alapítvány. Mások úgy gondolják, hogy a hangulat mint emlék is elegendő neki, ezért a megyei levéltárak, megyei múzeumok, megyei könyvtárak most abban a miénkénél lényegesen kellemesebb helyzetben vannak, hogy legalább ezt a nehéz 1990-es évet megúszták.

– *És mennyivel tudná megúszni az Országos Széchényi Könyvtár ezt a nehéz időszakot?*

– Ahhoz, hogy a fűtést, a világítást, a takarítást, beleértve a takarítószerkezet is, kompenzálni tudjuk, kellene 20 millió forint. Ez nagyon nagy összegnek tűnik, de nagyon jól tudjuk, hogy éppen ezek a szolgáltatások milyen mértékben drágultak. Ezenkívül kellene még 25 millió forint, ami azonos helyzetbe hozná a nemzeti könyvtárban dolgozókat más könyvtárakban dolgozó kollégáikkal, például a tanácsi könyvtárosokkal. Arra kell ugyanis felkészülnünk – és én ettől valóssággal reszketek –, hogy a legértékesebb munkatársaink, a fiatal diplomások fognak elhagyni bennünket, mert a környezetnek hirtelen megnőtt a szívóhatása attól, hogy máshol voltak bérjavítások, nálunk erre nem volt lehetőség. És itt a hetek is számítanak, nemhogy a hónapok, pedig itt most már hónapokban kell számolni.

– *Őn szerint a rendszerváltás milyen változást jelenthet a könyvtárak életében?*

– Akármilyen rendszerváltást néz meg az ember, azt tapasztalja, hogy van betanulási idő. Az az idő, amíg az új politikusok birtokába

jutnak a legfontosabb szakmai információknak. Ehhez mi szeretnénk jó partnerek lenni, és szívesen tárnánk föl azokat a fontos tudnivalókat, amelyek a döntéshez kellenek. A start-hoz, az új kultúrpolitika startjához nagyon fontos lenne, hogy aki a stafétabotot most átadja, az azzal a jól begyakorolt, sima mozdulattal adja át, ami előnyös helyzetbe hozza a továbbfutót. Ha ezt rosszul teszi meg, vagy pláne szándékosan elejti a stafétabotot, akkor borzasztó hátrányos helyzettel indítja el az utódját.

Ez a rendszerváltás a könyvtárak számára ma azért olyan nagyon fontos, mert a könyvtár – és talán a hallgatók el fogják nekünk nézni, hogy ilyen vallomást teszek – a szellemi élet

infrastruktúrája. Ha nincsenek könyvtárak, vagy ezek a könyvtárak nem jók, nem értékesek, nem tartalmazzák az emberi műveltség legfontosabb összefoglalásait, akkor nincs egyetemi oktatás, nincs középiskola, nincs alapfokú oktatás, egyáltalán nincs állampolgári informáltság, nincs demokrácia. Lehet, hogy ezek nagyon nagy szavak, de művelt és tájékozott ember nélkül elképzelhetetlen egy másfajta társadalmi berendezkedés. Könyvtárosként ebben értünk egyet azokkal a politikusokkal, akik most lépnek szerepbe, hogy szeretnénk, ha ez valóban egy nyitott, demokratikus társadalom lehetne.

(A magyar rádió *Vasárnapi Újságja* 1990. április 22. adása alapján.)

Nemzetiségi könyvtárellátás – olvasók és könyv nélkül?

Ez az eléggé hatásvadász cím egy két évvel ezelőtti, ún. „báziskönyvtári” értekezés témája volt. Akkoriban ugyanis – nem csak, de elsősorban a külföldi partnerek észérvekkel alig magyarázható tartózkodása miatt – szinte legyűrhetetlen akadályokba ütközött elsősorban a román, a szlovák, de a szerbhorvát és a német könyvek behozatala is. A rendeléses formát túllépve, célzott akciókkal mégis behozott könyvek ugyanakkor a könyvkereskedelem raktárkészletét növelték. Ezt magyarázhattuk volna a könyvtárak sanyarú anyagi helyzetével, de a központi alaptól s a helyenként rendelkezésre álló tanácsi keretektől beszerzett, és a bázis-, illetve a letéti könyvtárakba mégis eljuttott könyvek – tisztelet a kivételnek – szintén a polcokon porosodtak. Folytathatnánk a felsorolást az olvasóvá nevelés hiányosságaival, a könyvválaszték szegényességével – de nem érdemes. Tény, hogy történelmi-társadalmi okokból, elsősorban az elhibázott oktatáspolitikai lépések következményeként, a nemzetiségi könyvtárhálózat lényegében potenciális olvasóközönség nélkül próbált léte értelmét igazoló kapaszzkodókat találni. Egy teljesebb és szervezettebb közművelődési rendszerben a nemzetiségi könyvtárak és könyvtárosok is jobban hasznosíthatók volna lehetőségeiket, de a sokszor jogos bírálatok is furcsamód bizo-

nyították: csak azt lehet kritikusan értékelni, ami van: Közép-Európa egyetlen szervezett nemzetiségi könyvtárhálózatát. Nem tanulások nélkül való tehát e könyvtárhálózat kialakulásának és eddigi működésének rövid áttekintése.

A megtett út állomásai

A magyarországi nemzetiségek szervezett könyvtári ellátása alig két évtizedes múltra tekinthet vissza. Igaz, a népkönyvtári hálózat kialakulásával párhuzamosan számos, nemzetiségiek által lakott településre juttattak el központi alaptól nemzeti könyvanyagot, ez azonban a legtöbb esetben egyszeri juttatás volt, hamarosan elavult, „leüledett”. A tudatosabb állománygyarapítást, a tervszerűbb nemzetiségi könyvtári munkát akadályozta az „automatizmus” ismert szemlélete. Közvetlenül a felszabadulás után a Szlovák Antifasiszta Frontja próbálkozott az olvasókörök felélesztésével, 1949-től a román szövetség is, de az ötvenes évektől inkább a látványosabb kulturális „terepekre” (néptánc, dalkultúra) koncentrálták figyelmüket. Mulasztásukat a fenntartók és az érintettek (aktivisták, könyvtárosok, népművelők) egyaránt az igény hiá-

nyával magyarálták, pedig ebben az időszakban is adódott lehetőség nemzetiségi könyvek vásárlására az Állami Könyvterjesztő Vállalat idegen nyelvű osztályán keresztül. A szemléleti változás lassú folyamatát az MSZMP Politikai Bizottságának a nemzetiségek közt végzendő politikai, oktatási és kulturális munkával kapcsolatos 1958. október 7-i határozata indította meg. Természetesen ezután is az oktatás és a nyelvhasználat kérdése került előtérbe, de a Társadalomtudományi Intézet által szervezett 1966–67-es vita már a könyvtárhálózat kérdését is felvetette. A könyvtárellátással kapcsolatban az a terv is felmerült, hogy az Olcsó Könyvtár mintájára adjanak ki nemzetiségi kiadványokat magyar szerzőktől, a szomszéd népek íróitól, valamint világirodalmi műveket. A vita tanulságait az MSZMP 1968-as ún. nemzetiségpolitikai határozata hasznosította. Ezt követően indult meg a nemzetiségek könyvtári ellátásának javítása. Első lépésként a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1969–70-ben felmérést végzett, hogy reális képet kapjon a nemzetiségi lakosság könyvtári helyzetéről, anyanyelvi könyvellátásáról és olvasási kultúrájáról. Megállapították, hogy a hálózat adott: minden településen van könyvtár; iskolai könyvtár is működik valamennyi oktatási intézményben, de ez legtöbbször helybenolvasási lehetőség nélküli, nem kellőképpen feldolgozott, kis tételszámú könyvgyűjtemény. Gyenge a könyvtárosok szakmai felkészültsége, a nemzetiségi nyelvet csak elvétve ismerik (ez eleve behatárolja a beszerzés

és propagálás színvonalát). Csak a nemzetiségi gimnáziumokban és a kétnyelvű általános iskolákban volt ekkor a nyelvet is tudó könyvtáros (legtöbb esetben nyelvszakos pedagógus).

A meglévő állomány szinte kivétel nélkül elavult és kis példányszámú könyvanyagból állt, a felmért 400–460 település egyikén sem volt megfelelő. A községi iskolákban mindössze 10–15 nemzetiségi nyelvű könyv volt (tegyük hozzá: hasonlóképpen elégtelen volt a magyar könyvállomány is).

A 24 nemzetiségi tannyelvű általános iskolában általában 200–300 könyv volt, egy tanulóra 2,5 kötet jutott. A gimnáziumok ifjúsági könyvtárainak nemzetiségi könyvállománya (a kollégiumokkal együtt) általában megfelelő volt: 1500–2000 kötet, a román gimnáziumban 3000 kötet. A tanári anyag azonban mindenhol, minden viszonylatban (a magyarban is) gyengének bizonyult.

Az olvasási kultúrát behatárolta a könyvek és lapok hiánya (több helyen még a hazai nemzetiségi lap sem volt megtalálható). A nemzetiségi lakosság 30–40 százaléka volt olvasó a magyarokéval azonos arányban, de anyanyelvén mindössze 20 százalék olvasott. Otthoni könyvállománnyal alig lehetett számolni.

Nyilvánvalóvá vált, hogy a központi anyagi és módszertani támogatás önmagában nem elég. Az elvi-gyakorlati megoldást szinte kínálta, hogy akkoriban került napirendre a tanácsi közművelődési könyvtárak rendszerre szervezésének ügye. Már a *Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fej-*

lesztéséhez címmel megjelent dokumentum is említi a körzeti funkciót betöltő, első fokú központok szerepét a „kis falvakban élő nemzeti-ségi lakosság anyanyelvi olvasmánnyal” való ellátásában. Világossá vált, hogy ugyanebben a keretben kell megoldani a nemzetiségek könyvtárügyét is. Az elképzeléseket végül a Művelődési Minisztérium Könyvtári és Nemzetiségi Osztályai által kiadott *Irányelvek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére* című dokumentum foglalta össze. (Bár a „továbbfejlesztés” kifejezés az adott esetben eléggé eufémisztikus volt.)

Az Irányelvek kiindulópontként megállapította, hogy a nemzetiségek könyvtári ellátásában a legtöbb nehézséget az okozza, hogy többségük aprófalvakban és szórványban lakik. Az ilyen településeken működő könyvtárak önmaguk nem képesek az anyanyelvű állomány színvonalas gyarapítására és az anyanyelven történő olvasás népszerűsítésére. Az Irányelvek megoldásként a *kettős ellátás* elvét kínálta. Ez azt jelenti, hogy a lakóhelyi könyvtáron kívül, azok támogatására és irányítására a megyei, illetve esetenként városi könyvtárak keretében olyan hálózati bázisok épülnek ki, amelyek egy megyében vagy annak határain túl felelősek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának megszervezéséért és biztosításáért. Így jött létre a mai, tizenhat báziskönyvtárból és csaknem ötödfélszáz könyvtári ellátó egységből álló hálózat.

Érezve és értékelve az átváltás, a hálózatszerzés nehézségeit, az Irányelvek azt javasolta, hogy a báziskönyvtárak tevékenységét az első szakaszban részint az állomány kiépítésére, részint a módszertani gondozás megindítására koncentrálják. Ami az állományt illeti, azt úgy kell kifejlesztetni, hogy ki tudja elégíteni a hatókörébe utalt nemzetiségi lakosság legfontosabb rétegeinek magasabb szintű igényeit, illetve letétekkel képes legyen bővíteni a helyi könyvtárak nemzetiségi nyelvű állományának választékát.

A módszertan területén az Irányelvek elvárja a báziskönyvtáraktól, hogy a nemzetiségi nyelvű állománygyarapítás irányítása mellett szervezzék meg a letéti ellátást, a továbbképzést, az irodalompropagandát – egyszerűen mindazt, ami egy jól működő könyvtári központ feladata. A feltételek megteremtése azonban az ajánlás szintjén maradt. Elsősorban képzési, de nem utolsósorban anyagi okokból nem megfelelő a nemzetiségi könyvtárosok száma és aránya. A beszerzési irányszámokat

a könyvéremelések mellett a nemzetiségi statisztika bizonytalansága is illuzórikussá tette. Ezt a helyzetet rögzítette végül az 1976-os könyvtári törvény és az 1978. szeptember 2-i törvényerejű rendelet, amely – részben az érezhető ellentmondások feloldására – létrehozta az Állami Gorkij Könyvtár keretében a Nemzetiségi Koordinációs és Módszertani Központot.

Központosítás és decentralizálás

Elvi döntéseiben és szervezeti elképzeléseiben a magyar könyvtárügy „együtt haladt a korral”. Nagyjából ez időben alakultak meg a nemzetiségi-etnikai jellegű könyvtári központok Svédországban, Dániában és Nagy-Britanniában, 1968-ban elkészült az első normatív felmérés a szlovákiai magyar könyvtárügyről, akkoriban foglalták törvénybe Jugoszláviában a kisebbségek könyvtári ellátásának jogát, illetve ezzel kapcsolatos elvi kötelezettségeiket. A magyar példa a gyakorlati megvalósításban is követendőnek ígérkezett, mivel egyesítette magában a tanácsai (helyi) könyvtárak és a letéti rendszerre alapozott könyvtári központok lehetőségeit.

A báziskönyvtárak és hálózataik többségében ma is a központosított ellátási rendszer a jellemző, amely lényegében nem más, mint a letéti formában megvalósított központi ellátás. Ez elsősorban a kistelepülések esetében előnyös, ahol az anyagi és személyi feltételek nem teszik lehetővé a számottevő önálló beszerzést. Elvi előnye ennek a rendszernek az is, hogy tehermentesíti a kis könyvtárakat a beszerzés és a feldolgozás munkájától, szakszerűbb és tervszerűbb állományfejlesztést tesz lehetővé, és a letétek cseréjével növeli a kurrens anyag választékát is. Ez az előny azonban a rendszer hátrányára változik, ha a báziskönyvtár a letéti munkát formálisan kezeli, elhanyagolja. Nem érezhetőek, illetve nem egyértelműek a központi ellátás előnyei a nagyobb településeken sem. Mindez elsőként a Pest megyei báziskönyvtárt készítette arra, hogy létrehozza a nemzetiségi könyvtárak decentralizált ellátási rendszerét. Példáját azóta – több helyen csak részlegesen, differenciáltan – más báziskönyvtárak is követték. A rendszer gyakorlatában a báziskönyvtárak részben szaktanácsadással, részben a központi keretek megfelelő lebontásával igyekeznek befolyásolni, irányítani a községi könyvtá-

rak állományfejlesztési munkáját. A nemzetiségi települések azonban mind nagyságrendben, mind tipológiailag eltérnek egymástól. Ezért a báziskönyvtárak gyakran egymást kiegészítő formaként használják a centralizált és a decentralizált modellt. Az ellátási formáknak a helyi sajátosságokhoz való alakítása annál inkább szükséges, mivel a nemzetiségi lakosság érdeklődésének megnyerése az anyanyelvi könyv, a könyvtár iránt az átlagosnál is nehezebb feladat. Nyilvánvaló, hogy önmagában a letéti rendszer nem tudja megteremteni azt a „könyvtári közeget”, amelyben a könyvek fizikai jelenléte, hozzáférhetősége, „mágiája” is érvényesül. Ezért a kezdeti szűkös gyűjtemények gyarapításával és az anyagi feltételek javulásával egyre több helyen igyekeznek törzsgyűjteményt kialakítani és a letéti rendszert elsősorban választékbővítési lehetőségként értelmezik. Különösen a kisközségekben érezhető az anyagi-szellemi erő összefogásának igénye. A közművelődési könyvtár és az iskolai nemzetiségi könyvgyűjtemény közelítése a jövő olvasóihoz, a helyi nyelvjárás mellett (vagy helyett) az irodalmi nyelvet ismerő tanulóifjúság számára teremt közösségi színteret, de nem zárja ki, sőt színvonalasabbá teheti az idősebb generációk könyvtári ellátását is. Ugyanakkor természetes folyamatként tapasztalható az ellenkező irányú tendencia is. Ott, ahol a túlnyomó többségében magyar, illetve nem nemzetiségi állomány súlya háttérbe szorítaná a nemzetiségi gyűjteményt, az mintegy „kivonul” a nagyobb anyanyelvi közösségeket kínáló közművelődési terepekre, elsősorban a nemzetiségi klubokba. Ott, ahol megvan a megfelelő könyvtári háttér és a gyűjteményt rendszeresen gondozzák, fejlesztik, elkerülhető az ilyen intézményekben kísértő veszély, s a könyvanyag nem degradálódik a rendezvények diszletévé.

Az *Irányelvek* szellemében megszervezték a központi könyvbehozatalt és könyvtárellátást is. 1973-tól napjainkig ennek keretében a szakszerű címléírást és ismertetést nyújtó ajánló folyóirat, a *Nemzetiségi Új Könyvek* segítségével csaknem 8600 könyv mintegy 240 ezer példányban jutott el a nemzetiségi közművelődési és iskolai könyvtárakba. Ez azt jelenti, hogy a nemzetiségi könyvállomány – tekintve a korábbi igen hiányos és gyenge gyűjteményeket – megtízszereződött. Ez az adat azonban megtévesztő. Az egy főre jutó majdnem négy kötet könyv országos átlagától a nemzetiségi terület elmarad, még akkor is, ha tudjuk, hogy a nem-

zetiségi lakosok – kétnyelvűségük folytán – egyként használják mindkét állományt.

Hogyan tovább?

A lemaradás azonban pótolható, párhuzamosan az új olvasóréteg kialakulásával, hiszen napjainkban jelentkezik (vagy kellene, hogy jelentkezzen) az a generáció, amely „együtt nőtt fel a könyvvel”, s amelyet sajnós az elmúlt évtizedek „iskolapolitikája” megtizedelt. Ugyanakkor hatnak a korábbi időszakok oktatás- és művelődéspolitikai hiányosságai is. A könyvtárosok, olvasásszociológusok empirikus tapasztalata ugyanis: csak az idősebbek és az iskoláskorúak olvasnak rendszeresen nemzetiségi könyveket. A helyzet azonban még néhány évvel ezelőtt sem volt túl biztató. A német könyvtári ellátásba bevont településeknek mindössze harminc százalékában, a szerbhorvát-szlovén könyvellátásba bevont településeknek pedig alig felében volt iskolai könyvtár (értelemszerűen iskola vagy akár nyelvoktatás is hasonló arányban feltételezhető). A könyvállomány az össznemzetiségi állomány arányában német területen tíz százalék volt, szerbhorvát-szlovén területen pedig mintegy huszonöt százalék.

Már az *Irányelvek* is hangsúlyozta az iskolai könyvtárak fontosságát, feltételezte azonban, egy nemzetiségi iskolai könyvtárhálózat és szakmai irányítás létét. Igen hamar kiderült, hogy ilyen nincs, és kialakulására sincs lehetőség, így szinte mindenhol a közművelődési könyvtárak vették át az iskolai könyvtárak gondozását. Ez igen sok helyen törvényszerűen bizonyos fokú integrációhoz vezetett, amelyet az is elősegített, hogy a báziskönyvtári hálózatok tiszteletdíjas könyvtárosainak több mint negyedrésze pedagógus. Az iskolai és közművelődési gyűjtemény már korábban is említett közeledésének tehát a nemzetiségi könyvtárellátás gyakorlatából fakadó okai is vannak. Még inkább értelemszerű az iskola és könyvtár egymásrautaltsága a könyv, az olvasás népszerűsítésében. A nemzetiségi olvasáskultúrát behatárolja a nyelvtudás állapota. Közismert, hogy míg az idősebbek a tájnyelvet, a dialektust használják, a középgeneráció pedig az iskolai nyelvtanulás hiányában és a többségi nyelvű munkahelyi környezet hatására alig használja anyanyelvét, addig a fiatalok az iskolában tanult irodalmi nyelvet beszélnek, többékevésbé elfogadható színvonalon. Természe-

tesen az egyes nemzetiségek és települési körzetek esetében más-más a helyzet, de egyértelmű, hogy fokozottabb propaganda, olvasásra nevelés nélkül nem lehet megszervezni a nemzetiségi könyvtárak jelenlegi és jövődi olvasótáborát. A könyvpropaganda szokásos és némileg statikus (erkölcsileg amortizálódott) formái (ajánló bibliográfiák, könyvkiállítások, író-olvasó találkozók, rendhagyó irodalom-órák) mellett igazán komoly hatása azonban – közösségi erejüknél fogva – a különféle pályázatoknak, versenyeknek és az olvasótáboroknak lehet. Román nyelvterületen a szép kiejtési és beszédverseny legjobbjai kerülnek a másodévenként megrendezett olvasótáborba. Több német és szerbhorvát olvasótábor szervezői a résztvevők egy részét vers- és prózamondó versenyeken választják ki. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (ahol közismerten a leggyengébb a nemzetiségi lakosság nyelvtudása) olvasó-rajzpályázat előzi meg a szlovák olvasótáborokat. Mindez jelzi, hogy bár az olvasótáborok, eredeti céljuk szerint, elsősorban a könyv, az irodalom megszerettetésének és a kulturális hagyományok tudatosításának eszközei, nemzetiségi területen programjukban fokozottan jelentkezik a nyelvgyakorló, nyelv-művelő szándék. Meggyőződésem, hogy azok a riporterek – maguk is nemzetiségiként –, akik az utóbbi időben az olvasótábori résztvevők nyelv(nem)tudásán felháborodva, magát a mozgalmat kérdőjelezték meg, nem csak türelmetlenek voltak egy sajátos okokból hátrányos helyzetű kisközosséggel szemben, de azt sem érezték át, hogy e táborok alapvető feladata a nemzetiségi azonosságtudat gátlásainak feloldása. Az a tizenéves, aki egy olvasótáborban „belekóstolt” saját nemzetiségének hagyományába, nagyobb bizonyossággal fog érdeklődni otthoni környezetében saját kultúrája s így a könyv iránt is.

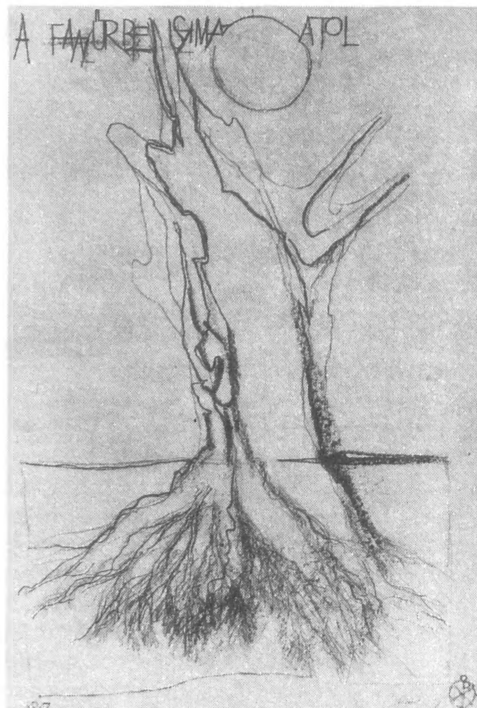
Az évek során kialakult a nemzetiségi táborok stabilnak tűnő hálózata (bár az utóbbi hónapok felgyorsult eseményei ezt megkérdőjelezhetik, elsősorban az egyik szervező-koordináló, a Hazafias Népfront válsága miatt, de remélhető, hogy a helyi szervezők megtalálják az új formákat és lehetőségeket). Az első nemzetiségi táborokat 1974-ben rendezték a pilis-szentkereszti szlovák, illetve 1975-ben összevontan Bárban, a baranyai német és szerbhorvát gyerekek számára. A szervezők kezdetben időnként túlzásokba is estek. Volt év, hogy két román tábor is működött párhuzamosan, pedig a nemzetiségi tanulók száma csak a mai,

kétévenkénti rendezést teszi lehetővé. Előfordult, hogy egyetlen nyáron nyolc szlovák olvasótáborot szerveztek, s egy alkalommal országos („válogatott”) szlovák tábor is létrehoztak, figyelmen kívül hagyva a rendkívül fontos honismereti-helyismereti kötődést. Jelenleg évente mintegy tizenhat táborot célszerű szervezni az egyes tájegységek nemzetiségi tanulói részére.

Az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a hagyományok, a származástudat ereje épp e kollektív akciókban bontakozhat ki leginkább. Az olvasóvá nevelés szempontjából azonban mindenképp fontos az „utógondozás”, a táborokban résztvevő fiatalokkal való későbbi, akár éveken át tartó kapcsolat. És itt ismét hangsúlyoznunk kell a könyvtár és iskola együttműködésének fontosságát, a cím cinizmusával szemben könyv és olvasó egymásratalálását.

A változások korát éljük. Adja Isten, hogy ezek keretében a magyar nemzetiségi politika – s talán érdemei szerint becsült részeként a könyvtárügy is – „példamutatóból” élő példává váljon.

S. Benedek András

„Koccintsunk egyet pályám emlékezetére is...” IV.

Beszélgetés Futala Tiborral, az Országos Műszaki Könyvtár nyugdíjas igazgatójával

F. : Szervusztok, barátaim. Még mielőtt belekezdenék emlékezésem negyedik, egyben utolsó részébe, válaszolnom kell arra az elnapolt kérdésre, hogy ki minisztert, miniszterhelyettest szolgáltam. Addig ne is koccintsunk...

A miniszterek sorrendje időrendben: *Ilku Pál, Nagy Miklós, Orbán László, Pozsgay Imre*. Az időközben rendszeresített államtitkároké: *Tóth Dezső, Molnár Ferenc*. A reszortos miniszterhelyetteseké: *Hadnagy László, Aczél György, Gosztonyi János, Molnár János, Orbán László, Garamvölgyi József, Boros Sándor*. Lehet, hogy ez utóbbiaknál már nem is tudom az időrendet pontosan.

Ennek az az oka, hogy a nevezettek – egy-két kivételtől eltekintve – nemigen álltak szóba a „sorkatonákkal”, no meg az, hogy – általános szokásként – az osztály- és főosztályvezetők sem ambicionálták, hogy közember magas szintük elé jusson. Az előadói kar által kimunkált előterjesztéseket általában főosztályvezetők, legfeljebb osztályvezetők vitték miniszterhelyettesi vagy miniszteri szintre. Ha megbukott az anyag, azt az ott sem lévő előadó számlájára írták, ha nem, a maguk dicsőségére. A legfaramucibb az volt, hogy az anyag átdolgozásra adatott vissza. Ilyenkor másod- vagy harmadkézből kapott, sokszor pontatlan információk nyomán kellett kiokumálni, hol és mit kell javítani rajta. A megyei elnökhelyettesek, sőt még a művelődésügyi osztályvezetők is, sokkal tájékozottabbak voltak, mint mi, akik előterjeszhetővé érleltük az ügyeket. E tőlük való „fekete tájékozódáshoz” speciális, kifaggatásra alkalmas sumákolást dolgoztam ki a magam számára, ami egy-egy szólam megeresztéséből, sóhajtasokból és fejlett mimikakészletből állt. Szóval, megtapasztalhattam bőven „az információ: hatalom” igazságát.

*Ilku Pál*ban, bárhogy is értékeltessék tevékenysége, azért annyi megmaradt a néptanító-

ból, hogy szilveszterkor felkeresse a mulatozó főosztályokat, s mindenkinek miniszteri pacsit adjon, illetve annyi a főkatonából, hogy minisztériumában megkövetelje az ügyviteli rendet. *Nagy Miklós*hoz ennyi szerencsém se volt: már teljesen leépülve jött ki a „Fehér Házból” művelődésügyi miniszternek, amikor meg – megterhelésén könnyítendő – kulturális miniszteri tárcát kreáltak neki, az már posztumusz módon történt. Orbán miniszterhelyetesként és miniszterként egyaránt maga volt a merevség és az akarnokság: személyes emlékem nincs róla, felső szintű közbeavatkozásai – pl. a kitüntetéseké – viszont egytől egyig jellegzetesen melléfogásnak bizonyultak. Pozsgay odajöttét a tárca puccszerű átszervezése folytán vettem észre, a továbbiakban – számomra legalábbis – mintha ott sem lett volna.

*Tóth Dezső*vel egyetemi kapcsolataink révén voltam „beszélő viszonyban”, *Molnár Ferenc*cel, az OSZK későbbi főigazgatójával meg azért, mert egyszer kormányküldöttségben jártam vele Csehszlovákiában. Talán mondanom sem kell, hogy e hébe-hóba beszélgetések korántsem a könyvtárügy problémáit tárgyalták, s motalkójuk a szesz volt.

A miniszterhelyettesek közül szakmai kapcsolatban tulajdonképpen csak *Molnár János*sál (a Szakmai irányelvek tárgyában), *Garamvölgyi József*fel (főleg a tvr. tárgyában) és *Boros Sándor*ral kerültem, ez utóbbival már mb. osztályvezetőként.

Azt még akceptáltam, hogy *Ilku* nem ismert személyesen minden munkatársat, hiszen nagy létszámú tárca élén állt. Azt már kevésbé, hogy a kulturális miniszterek, még kevésbé, hogy a reszortos miniszterhelyettesek se. Csodálkoztam, hogy miként mer és tud valaki egy olyan apparátus élén állni, sokszor éveken át, amelyet emberileg és szakmailag nem ismer. Ebbe-

li füstölgéseimben mindig eszembe jutott Sal-lai atya tanmeséje, amely az ember káderré válásának három fokozatáról szól. Az első fokozat: a káderként kiválasztott nem figyel oda, s ettől minden rendben valónak látszik. A második: a „haladó” káder nemeskőcsagként kezd viselkedni, illegeti-billegeti magát vélt nagyszerűségében. A harmadik: a káder végül, amikor észreveszi, hogy sörétek zizegnek körülötte, isten-, azaz pártfélővé válik, s könyörög, hogy adassék neki kegyelem.

Nos, amikor – többek között – e tapasztalással elmentem az OMK-ba, az első dolgom az volt, hogy megismerjem a munkatársakat, mindenekeelőtt a könyvtáriakat, de az intézmény többi igazgatóságán dolgozókat is. Vagy negyedéven át minden nap elolvastam az intézményi telefonkönyvét, s a nevekhez megpróbáltam az arcokat hozzárendelni. Ezt követte annak megismerése, ki mit csinál és hogyan. Nem vett ez sem hosszú időt igénybe, hiszen minden nap meglátogattam a szervezeti egységek egyikét-másikat. Látogatásaim inkább baráti jellegűek voltak, mint ellenőrzések (munkakezdés után legkorábban háromnegyed óra elteltével indultam ezekre az utakra). Ilyenkor sok mindenről szó esett, rendszerint még szakmai-hivatali tájékoztatóm és tájékoztatóm is kötetlen purparlékba ágyazva folyt.

Így lassan-lassan a munkatársak többsége megtisztelt magánéletének problémáival is, anélkül, hogy kíváncsiskodnom kellett volna. Az idősebbek előbb nyíltak meg előttem, mint a fiatalok, akik egy darabig meglehetősen bizalmatlanok voltak irántam. Életkoruknak megfelelően.

A szakmával kapcsolatos híreket-hallomásokat általában nyíltan, mondhatni pletykálkodva kezeltem: ezt mintegy tájékoztatási kötelességemnek tartottam. A személyi értesüléseimet illetően viszont mindig diszkrét voltam, s ha valamit igen, a személyi diszkréciót az osztályvezetőimtől is megköveteltem. „Eláztatni” sem lehetett senkit nálam: ha valakinek személyi ellentéte volt valakivel, annak panaszát meghallgattam, szükség esetén beszéltem is az inkriminált munkatárssal, ám ez nem volt kihatással teljesítményei elismerésére.

Bocsássatok meg, máris túlszaladtam az elnapolt kérdésen. Most következzen a koccintás: az egészségetekre és az egyémre is.

B.-V.: Mindannyiunkéra.

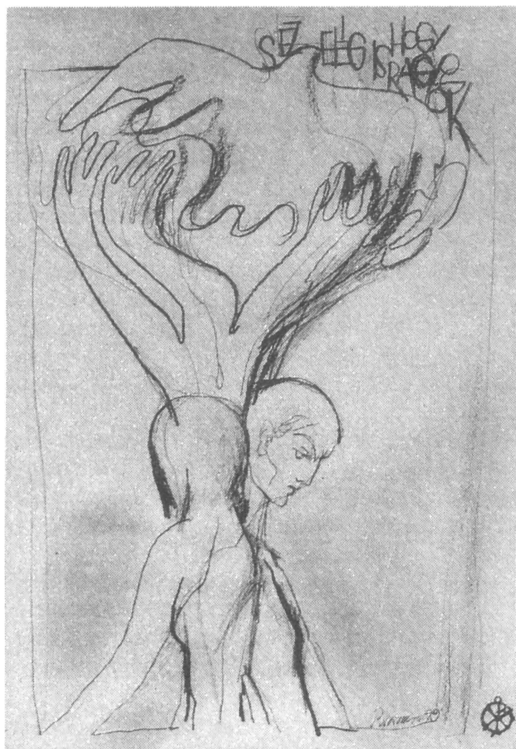
F.: Ha megengeditek, még befejezem ezt a gondolatot, aztán kérdezetek.

Az inkriminált munkatárs az esetek meghatározó részében munkatársnőt jelentett, hisz a személyi állomány meghatározó többsége az OMK-ban is nő volt. Ilyen női többségű munkahelyet nem könnyű pásztorolni. És nem azért, mintha a nők rosszabbul dolgoznának, mint a férfiak, csak mert a nők szülni is szoktak (én minden babavárást őszinte örömmel fogadtam, s *Rákosi Viktort* idéztem vele kapcsolatban: „Előre a harminc millió magyarért!”), mert gyerekeket kell nevelniük, mert sérülékenyebbek és érzékenyebbek.

Meg aztán az ember férfi volta is nehezzé teszi az objektivitást. Óhatatlan volt, hogy időnként egy-egy grüberlis arc, szépen esztergált termet, vörös frizura, az átlagosnál nagyobb kacérság vagy éppen szendesség ne gyűjtsa fel a képezetemet. Nem kevésbé hatottak rám az olyan tulajdonságok mint a sérelmi viselkedés, a cserfesség, a szókimondás, az áttekintőképeség, a szorgalom és egyebek. Önmegtartóztatásaimban igyekeztem *Mécs Lászlóval* nyugtatgatni, lehűteni magam: „Ölelni akarta ezer édes inda, / de üvegbura védte, üveglegenda. / Átlátszó magánya mindig ráhajolt, / és ezért mindig, mindig remete volt”.

Azt a hibát sem követtem el, hogy samezszokkal vonuljak be a könyvtárba. Senkit nem hoztam magammal, még titkárnőt se (amikor a megörökölt nyugdíjba ment, egészen kiválót sikerült találnom magamnak). Az embereket „az utcáról” vettem fel, s két eset kivételével „közkatonaként” (az egyik eset főigazgatói nyomásra következett be, s mert balszerencsésnek bizonyult, általa minden további nyomástól megváltottam magam, a másik meg az intézmény egyik korábbi dolgozójának visszatérése volt). Tíz OMK-s évem alatt – a később hozzám került reprográfia vezetőjének kivételével – valamennyi osztály- és csoportvezetőt én neveztem ki „közkatonára sorból”, vagy magasabbra léptetéssel. Erre több szervezeti egységben kétszer-háromszor is sor került. Igaz, nem minden kinevezésem vált be száz százalékosan, egészében azonban „vere dignum et iustum est, aequum et salutare”-dolognak tartottam és tartom ma is ezt a belső utánpótlásból táplálkozó gyakorlatot.

Amikor nyugdíjba mentem, megállapíthat-tam, hogy a munkatársaknak kereken fele már előttem is ott dolgozott. Nagy fluktuációk csak a raktárakban voltak. Elfogyván a klasszikus raktáros bácsik és nénik, az OMK is érettségizett, rendszerint egyetemi-főiskolai felvétellel

Hosszú ideig nem is nyúltam hozzá a rám hagyott szervezethez. Hála Istennek, a később még elmesélendő közeli Lázár-Ágoston éraváltás átszervezései sem érintették lényegesen az OMK-t.

Jó néhány évnek kellett eltelnie addig, amíg rászántam magam a könyvtár törzsszervezetének modernizálására. Erre főként az késztetett, hogy a gyarapítás, a feldolgozás és az olvasószolgálat klasszikus szervezetéből a lehetőségek mértékéig szervezetileg is egybe tömörítsem azokat az ügyköröket, ahol mindennekelőtt műszaki-természettudományos előképzettségű munkatársakra van szükség, illetve azokat, ahol könyvtárosokra. Ennek jegyében szerveztem meg a jórészt műszaki képzettség-igényes állományépítő és kiadványcsere osztályt, rövidített, és borszeretemet is kifejező, nevén az AKO-t. Itt folyik a deziderálás, a beszerzések és a selejtezések eldöntése és a meglehetősen szerteágazó kiadványcsere intézése.

A régi gyarapítási és feldolgozó osztály „virtigli” könyvtáros ügyköreit egy – ahogyan Papp István mondta – „processing” alakulatba, a kiadványbeszerző és feldolgozó osztályba vontam össze. Ennek rövidített neve KEFO lett, s nem azért, mert egy másféle kedvtelésre kívántam volna vele emlékeztetni. Mindkét osztály élére vadonatúj vezetőket állítottam. Egyik döntésemet sem bántam meg.

Az olvasószolgálati osztályt csak annyiban érintette az átszervezés, hogy az osztályozókat ide csoportosítottam át, mintegy a túlnyomórészt mérnöki képzettségű referenz szakmai hinterlandjának nem is annyira megerősítésére, mint bővítésére. Az OMIKK szervezeti alakulásainak folyamányaként a törzsszervezet „gránicán” a jelentősebb átszervezés előtt és után időről időre más módosulások is történtek. Így például az éraváltást követően megkaptam a módszertani osztályt és az Országos Fordítónyilvántartást, majd e két egységet egy-két évvel később ismét elcsatolták tőlem, de az Országos Fordításnyilvántartást végül mégis visszakaptam. Mindez a bizonytalan hűbértartások sorsára emlékeztetett. Hadd tegyem hozzá: nem miattam voltak bizonytalanok. Amikor az OMK keretében működtek, tisztességesen törődtem velük.

Annak kifejezetten örültem, hogy jó négy évvel ezelőtt a reprográfia az OMK szervezetébe került, s fokozatosan a különféle másolat-szolgáltatásokat is átvettük. Ezeket az eszközöket és szolgáltatásokat par excellence könyvtáriaknak tartom, hiszen esetükben a primer in-

aspiráló raktárosokkal volt kénytelen dolgozni. Ez a folytonos cserebere időről időre nagy nehézségeket és feszültségeket okozott. Ennek ellenére mindig örültem annak, ha valakinek sikerült valamilyen felsőoktatási intézménybe bejutnia. Dolgomat az könnyítette meg, hogy az olvasótermi és raktári szolgálat vezetője, aki pályafutását maga is raktárosként kezdte, értvén a fiatalok nyelvén, s elsődleges ügyként kezelvén a szolgálat biztonságát, a nehézségeket mindig sikeresen át tudta hidalni.

Ennyit személyzetalakítási elveimről és arról, hogy miképpen svejkeskedtem gyakorlati megvalósításában.

– *B.* : És még milyen hibát nem vétettél oda-mentedkor?

– *F.* : Az azonnali átszervezés divatos hibáját sem. Mit hibáját, bűnét. Gyalázat lett volna mind elődömmel, *Benedek Jenő*vel, mind a munkatársi gárdával szemben, ha azzal az a priori meggyőződéssel lépek be: itt minden csapnivaló, mindent meg kell változtatni. Megismerési igyekezetem csakhamar igazolta az iméntivel ellentétes előfeltételezésemet: a könyvtár hatékonyan és olajozottan működött.

formáció semmiképpen sem „bántódik”, nem alakul át.

B. : Nocsak, kész terjeszkedési politika.

F. : Ugyan, ne bosszants. Akkor hadd mondom el, hogy Ágoston Mihály megkínálta a forditási osztály átvételével is, de látva vonakodásomat, eltekintett tőle. Még korábban az elől igyekeztem elzárkózni, hogy a főigazgató távollétében én legyem a „Jani”. Az OMIKK egészéhez nem értettem, nem is akartam érteni. Maradtam a kaptafánál. Az intézmény egyes dolgaival úgy voltam, mint a Vörös malomban Fernandel: amikor nem tudta felfogni az ott történeteket, kikacsázott a filmből. Egyébként Ágoston Mihálynak jó érzéke volt annak megítéléséhez, milyen tevékenység hova való. Az intézményben, jobban mint bármikor, az információkezelés három – könyvtári, dokumentációs és információs – szintje szervezeteileg is eléggé elvszerűen manifesztálódik.

Az OMK törzsszervezetének második nagyobb átszervezésére mintegy két évvel ezelőtt került sor, és mindenekelőtt a különféle másolatszolgáltatási műfajok törzstevékenységbe való beágyazását célozta. Erre az olvasószolgálati osztályvezető egyetemi-főiskolai szakképzésbe történő eltávozását szolgálta. Ekkor kicsit megcsonkítottam a reprográfiát, az olvasószolgálati osztályt, amely túlságosan nagy egységnek bizonyult, háromfelé hasítottam.

B. : No, ez megint derék dolog volt. Úgy látom, nálad a bürokrácia nem osztódással, hanem egyenesen harmadolással szaporodott.

F. : Már megint tiltakozásra készíted. Még a hadseregben sem tekinthetők egyedül üdvösnak a hadosztályok. Sok esetben helyettük, de legalábbis mellettük a dandárok bizonyos feladatokat hatékonyabban látnak el. Én mindkét átszervezést nagyon spórolósan csináltam meg: ahol a kis létszámú osztályoknál jobbnak láttam, nem tagoltam csoportokig menően a szervezetet. Az AKO-nál – az osztályvezetőknek közvetlenül alárendelve – állományépítő szakreferensek rendszeresítették. A megkisebített olvasószolgálati, az újonnan létesített dokumentum- és másolatküldő, illetve olvasótermi és raktári szolgálatban ugyancsak megvalósult az osztályvezetőhöz való közvetlen tartozás intézménye.

Aztán: az elmúlt néhány évben – a java bér nálunk tartásával – őt státust adtam vissza az OMIKK-nak, ahol gyakorta keletkezett státushiány. Eközben a dokumentum- és másolatküldő szolgálatot is kistafiroztam személy-

zettel, elismerem, az első lépésben nem igazán kuláns módon. A státusleadásban különösen a kiadványbeszerző és -feldolgozó osztály és az olvasótermi és raktári szolgálat vezetője bizonyult jó partnernek. Ők belátták, hogy nem a több, hanem a jobban fizetett nép „tesz csuda dolgokat”.

Végül megemlítem: a számítógépesítéssel óhatatlanul együttjáró párhuzamos technológiák ellátására sem kértem embert. A számítógépesítési kalandokról később még szólok.

V. : Többször említetted az éraváltást. Az miként zajlott le?

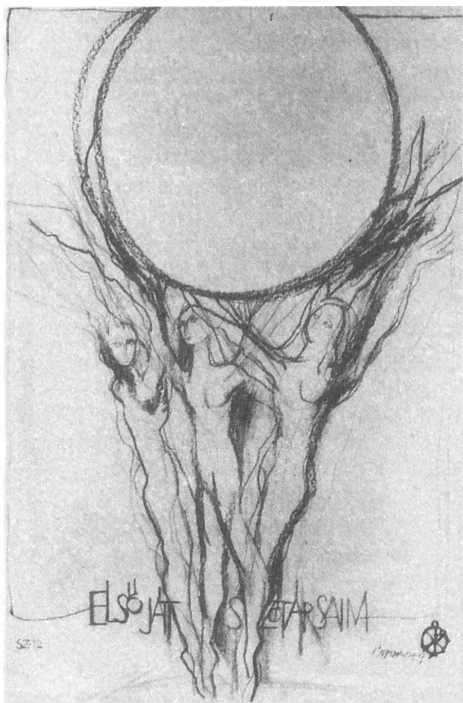
F. : A Lázár-éra annak az évnek végén ért véget, amikor odamentem. Az OMFb-ből Dúzs János, aki köztudomásúlag nem szívelte Lázárt, dirigálta az éraváltás átszervezési előkészületeit. Úristen, hogy hány változat készült, hány óra telt el meddő értekezletekkel és gyűlésekkel. A dolog az Országos Szakmai Információs Rendszer ugyancsak Dúzs által menedzselte papír-, idő- és energiapocsékolásához volt hasonló. Mindenki arról beszélt, hogy Dúzs magának készíti elő a „Német-Római Birodalmat”.

Aztán mégis úgy esett, hogy a MEDICOR korábbi fejlesztési főosztályvezetője, Ágoston Mihály lett a főigazgató, Dúzs és Szabó István, az intézmény számítóközpontjának addigi vezetője pedig a két főigazgató-helyettes. Az OMFb nem tanult a Széchényi Könyvtár Jóbóru-Zircz-Havasi összetételű trojkájának adigra már közhírré ment kudarcából, nem akarta, hogy nagyzási hőbortjában az OSZK-nál lejjebb adja.

Számomra az új trojka bevonulása nem volt kedvező: a revíziós területek elosztásánál Dúzshoz kerültem. Láng Imre után megkaptam a második olyan főnökömet, akivel csak kinosan-keservesen tudtam megenni. Pedig, jó hivatalnokként, ezúttal is igyekeztem. Dúzs sohasem mondta meg világosan és nyíltan, mit akar. Az emberrel látszatmunkákat végeztetett garmadával. Bizalmatlan volt: még azt sem közölte soha, hogy szabadságra vagy külföldre megy, nehogy lógásra vetemedjek.

Nagyon örültem annak, hogy Ágoston csakhamar rájött, hogy a két főigazgató-helyettes ólomcsizma a lábain, s talán három évre rá, megszabadult mindkettőtől. Én „főigazgató-közvetlen” lettem, azóta nem fáj a fejem.

Ágoston Mihály regnálásának egészét nem vagyok hivatva értékelni. A magam szempontjából azt mondhatom el róla, amit Csüry Kovács Mátéről: az a főérdeme, hogy hagyta az

embert dolgozni, s ha kellett, segített. Az OMK-nak ekkor nem voltak filléres gondjai. Nem kellett írnom igazoló jelentéseket, ha az állománygyarapítási keretet túlléptem, olykor milliókkal. (Más kérdés: az akkoriban még vidáman csörgedező OMIKK-támogatás sem bírta kompenzálni az áremelkedéseket, úgy-hogy 1975-höz képest tavalyra 30 százalékkal kevesebb nyugati folyóíratra tudott a könyvtár előfizetni és 70 százalékkal kevesebb nyugati könyvet megvenni.)

B. : Tiborkám, nem szólnál valamit a TMT-ről?

F. : Lázár leköszönte után a lap főszerkesztését Ágoston Mihály bízta rám. Egy szám híján három évig álltam az élén. Arra törekedtem, hogy a t. Olvasóval minél többet konverzáljak a lap hasábjain, „ad hominem” igyekeztem hozzá szólni. Néhány esetben sikerült vitát kezdeményeznem. Kezdetben készítettem laptervet is, szerkesztőbizottságot is verbuváltam. Ám mindez kvázi cselekvésnek bizonyult. Ezért, Laci, mélységesen egyetértek moszkvai megnyilatkozásoddal, amelyet a lágerbeli kollégáid legnagyobb megrökönyödésére tavaly követtél el, miszerint a Könyvtárosban nincs

se éves lapterv, se szerkbiz, mert minek lenne, ha valaki élő lapot akar csinálni.

A szerkesztés egyébként ingyenre való dolog volt, a mindig csak egy-egy szóval az egymás után következő két olvasószerkesztővel remekül „négykezteztem”. A laptól azért váltam meg, mert túlságosan igénybe vett. Ha jól emlékszem, *Dúzs János* is ambicionálta, hogy lelépjek. A lapnak azóta is dolgozom, számos cikkemet ott publikáltam, s remélhetőleg még fogom is publikálni. Történetéről néhány évvel ezelőtt vázlatot írtam.

B. : Azt mondd meg igaz emberségedre, hogy számodra, mint filosz számára nem volt-e túlságosan idegen az OMIKK és az OMK műszaki-as világa?

F. : Nem tagadom, nekem inkább a Gorkij Könyvtár „feküdt volna”. De az OMK-ba hívásom idején a Gorkij Könyvtárhoz még legalább két párttagsági könyv kellett: egy tényleges és egy virtuális, amely a pártelit tudatában létezett.

B. : Dehogy, egy magyar és egy szovjet, mint Sándor elvtársnak volt.

F. : Először azt hittem, hogy az OMK-ban olyan leszek, mint a vegetariánus eladó a húsboltban. Ha megmondják, milyen hús kell, olyat adok, de ha azt kérik, hogy ajánljak valakinek valamilyen ízletes húsféleséget, azt kell mondanom: nixdajcs.

Persze, ez nem történt meg, hisz az OMK nem egy ember, hanem meglehetősen mélyen tagolt, sokféle szakembert magában foglaló szervezet, amelyben az inputoknál és outputoknál egyaránt igazán hozzáértő munkatársak álltak és állnak.

Meg aztán: az ember filosz könyvtáros létre sem olyan korlátolt, hogy szakmai pallérozottsága folytán ne tudná beledolgozni magát bármilyen terület szakirodalmának és a belőle való tájékoztatásnak rejtelseibe. Esetenként jobban, mint – mondjuk – egy mérnök, aki nem sajátította még el a könyvtárosi műveltség ilyen-olyan algoritmusait.

Ha pl. egy filosz állománygyarapító megismeri egy-egy szakterület „menő” szerzőit, közreadóit, kiadóit, sorozatait, folyóiratait, s dolgát tisztességesen teszi, nem nagyon fog tévedni a beszerzett irodalmat illetően. Legfeljebb a vadonatúj jelenségek szakirodalma tekintetében bizonytalan, ám ha a szóban forgó szakterület legfontosabb folyóiratainak kritikai rovatát is figyelemmel követi, ebbéli bizonytalansága ugyancsak kiküszöbölhető. És ugyanígy: sok kiváló műszaki szakozót ismer-

rek, akinek filosz alapképzettsége van. Ezt – OMK-ás élményeim és tapasztalataim birtokában – azért kell hangsúlyoznom, mivel a könyvtárosi rátermettséget és képzettséget esetenként alábecsülik, amitől a könyvtárosokban, lévén általában szerény emberek, kisebbségi érzések keletkezhetnek.

Elmondhatom, hogy az OMK mérnök munkatársai soha nem nézték le filosz voltomat, értékelték könyvtárosi képzettségemet, hozzáértésemet. Azzal meg minden munkatárs tetszését kivívtam, amikor valamely művelet „mikéntcsinálásából” demonstrációra szántam rá magam.

Magam és munkatársaim tudatosítása szempontjából fontosnak tartottam, hogy különféle, a könyvtár legfiatalabb munkatársait is megmozgató vizsgálódások révén a könyvtár működésének mélyebb, kevésbé látható összefüggései is feltáruljanak. Ezekből a vizsgálatokból, amelyek leginkább az állományhasználat és a szolgáltatások igénybevétele köré szerveződtek, sok minden világosabbá vált előttük. Kiderültek pl. az igénybevétel hangsúlyai, amelyek birtokában gyűjtőkori következtetéseket lehetett levonni. Mégpedig akár a beszerzendő példányszámra, akár a beszerzendő irodalom nyelvére, akár tematikájára vonatkozóan. Ugyancsak hasznos ötleteket kaptunk az állomány telepítéséhez, ezzel párhuzamosan a kiszolgálás egyszerűsítéséhez és gyorsításához. A feldolgozásban a tüzetesen feldolgozott művekről leválasztottuk az efemeridákat, egyszerűsített kezelésben részesítettük őket, s megoldottuk szinte folyamatos selejtezésüket. A katalógusok időbeli tagolódásának szisztémáját is szondázásaink nyomán dolgoztuk ki.

Arra törekedtem, hogy a mennyiségi szemléletet a „jót s jól” szemlélete váltsa fel. Ez pl. azzal is járt, hogy minimálisra csökkentettük a kis, közönségünk által nem ismert nyelveken történő monográfiaberzést, ami – ugye – jócskán visszavetette a szocialista országokból beszerezett művek számát. A világért sem szeretném, ha valaki ezt politikai tettnek gondolná. Egyszerűen a ráció kívánta így. A folyóirat-állományból is kiiktattuk azokat a címeket, amelyek ballasztot jelentettek.

B.: És könyvtárügyi elkötelezettségeidnek miként tettél eleget, hiszen a könyvtárosztályi múlt mintegy kötelezett is erre?

F.: Amikor eljöttem, az új könyvtárügyi alapjogszabályok 1978. évi KM végrehajtási rendeletének aláírásán még alig száradt meg a tinta. Ebben a rendeletben kerülnek meghatá-

rozásra azok az alakzatok – hálózatok, együttműködési körök –, amelyek hivatva voltak a magyar könyvtárügy működését és együttműködését szabályozni.

No, gondoltam, most aztán lehetőségem lesz, legalábbis a műszaki területen a rendelet kívánalmainak megvalósítására. Azonnal munkához láttam, illetve kellett látnom. Részint mert az éraváltáskor megkaptam a módszertani osztályt, részint mert az OKDT-be is beválasztottak.

A műszaki könyvtári hálózatok összetartására koordinációs kollégium létesült, s a módszertani osztály új, fiatal, tehetséges és csinos munkatársnőivel nekiláttunk a kapcsolatok felvételének is. Más szakkönyvtárakkal kooperálva megszerveztük a könyvtárkezelői tanfolyamokat.

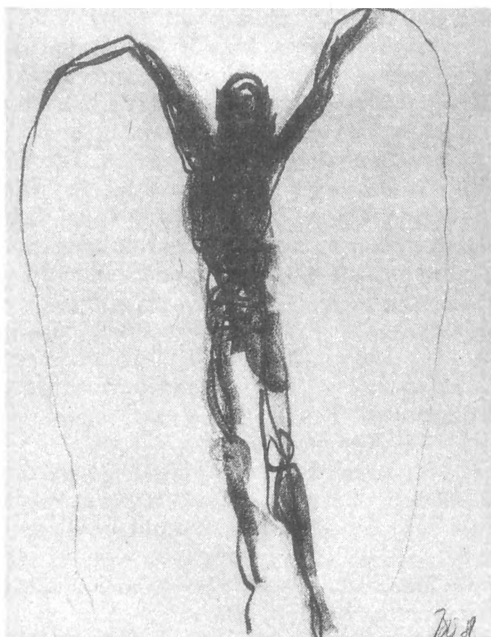
OKDT-megbízataim folytán különféle vizsgálatokra ragadtattam magam, e megbízataim előkészítéseképpen. (Akkoriban Papp István volt az OKDT titkára, aki még egyszer és utoljára életet lehelte ebbe az azóta elfekvőben leledző testületbe.) A IV. országos könyvtárügyi konferencia előkészítésébe és lebonyolításába ugyancsak bekapcsolódtam.

Ám anyagaim-fellépéseim korántse nyerték meg az MM tetszését. A konzervatívabb kollégákét sem. Nem arattam sikert a könyvtárügyi struktúrák ellehetetlenülésével kapcsolatos jóslataimmal, a szakkönyvtári hálózatok szükségyszerű felbomlását bemutató fejtegetéseimmel és a tárolókönyvtári-állományvédelmi luftballon kipukkasztásával sem, pedig e mérészségre egy állománybegyűjtési kísérlet negatív eredményei által megtámogatva vettem.

Így hát, anélkül hogy veszekedésekre vagy vitákra került volna sor, mindinkább elhidegülttem az országos könyvtárügytől.

1981-ben Zircz Péterrel kötöttem egyezséget bizonyos kc-feladatok átvállalására. Sajnálom, hogy Zircz ezt követően hamarosan nyugdíjba ment, ám az egyezés, míg csak én is nem mentem nyugdíjba, kiállta az idők próbáját. Erről bővebben a számítógépesítéssel kapcsolatban.

A nemzetközi együttműködés terén is inkább kudarokat regisztrálhatok, mint sikereket. Az OMIKK-nak a KGST-országok hasonszórú intézményeinek mindegyikével volt évről évre megújított együttműködési szerződése. Ezekben mindig voltak folyton-folyvást ismétlődő könyvtári pontok is, mint kiadványcsere, a nehezen hozzáférhető kiadványok cse-

réje, másolatszolgáltatás, a könyvtári munka számítógépesítése stb. Ám a saját kiadványok egymásra rogyasztásán kívül ebből soha nem valósult meg semmi, s ezeknek a többségükben szekunder kiadványoknak legfeljebb efemer hasznuk volt.

B. : Hát, ugye, ez egy könyvtári KGST volt.

F. : Az, az. Én ez ügyben még kétszer kimentem Moszkvába, de mivel semmire sem jutottam, többet nem mentem. Inkább otthon fogadtam partnerintézményeink vendégeit. Különösen karácsony előtt adtak szinte egymásnak a kilincset. Szívélyesen elbeszélgettünk, olykor együtt ebédeltünk. Én tudtam, hogy nekik a hivatalos részből csak az emlékeztető, a „pamjatnaja zapiszka” a fontos, s hagyomány, holott nekünk kellett volna megírniuk, hogy maguk állítsák össze ezeket az általam „pamatnij piszok”-nak hívott, semmi értelmeset nem tartalmazó, viszont a kötelező panelekkel bőven felékesített és ünnepélyesen aláírt okmányféleségeket.

Mindazonáltal makacszkodtam, s főként a kisebb KGST-országokkal próbáltam egyezségre jutni. Kitaláltam a kölcsönös szerzőmennyezést, ami abból állt volna, hogy meghatározott tematikai jegyzék alapján a partnerek vegyék meg egymás számára az országukban világnyelven megjelent műszaki és a saját nyelvükön megjelent lexikális műveket, s évenként

csináljunk „kasszát”. No, a csehekkel és a bolgárokkal mintha meg is egyeztünk volna. Miközben mi teljesítettük vállalt kötelezettségeinket, tőlük alig csurrant-cseppent valami.

B. : Már kétszer is utaltál a számítógépesítésre. Mi mondanivalód van róla?

F. : Az éráváltáskor belépett „trojka” eufóriában kezelte ezt a kérdést. A számítástechnikai főosztály vezetőjével nagy sebbel-lobbal kimunkáltatott egy anyagot, amelyben minden klappolt, minden ügymenet számítógépesítésének megvolt a maga logikus ábrája. Kimondatott: az OMIKK-ban két éven belül befejeződik erre az új technológiára való átállás. Erre én: megeszem a kalapom, ha ez megvalósul.

B. : Neked, tudtommal, nincs is kalapod.

F. : Nincs, de a nem létezőt sem kellett megennem. S ha történetesen tíz évet mondok, akkor sem kellett volna, noha azóta történt egy és más.

Kijelentésem nyomán elterjedt, hogy lám, a könyvtárosok milyen konzervatívak, nem értik az idők szavát, ragaszkodnak a maguk ósdi módszereihez.

Ennek ellenkezője volt az igaz. Szorgalmas referálásaimnak köszönhetően ugyan én tudtam, a dolog nem olyan egyszerű, mégis végiggondoltam az OMK számítógépesítésének reális lehetőségeit. Az „itt és most” lehetőségeket, amelyek az elégtelen hardverfeltételek közepette felettébb korlátozottak voltak. Tulajdonképpen kajánul néztem azokat a Dűzs presszionálta nyüzsgéseket, amelyek off line technikával olyan folyton mozgásban lévő folyamatok számítógépesítését akarták megoldani, mint amilyen a folyóirat-érkeztetés és körzés vagy a fordítási adminisztráció. Ezek hosszabb-rövidebb rángatás után kudarcba fulladtak, elsimultak, mintha soha nem is léteztek volna.

Én az eszközpark lehetőségeit bemértem, s olyan munkafolyamatok számítógépes támogatása mellett döntöttem, ahol az off line technika is megteszi, különösen ha a COM-technikával kombináljuk. Részint ez, részint meg egy újfajta kooperáció gondolata zárandokoltatott el Zircz Péterhez, akivel a már említett KC-vonatkozású egyezményt megkötöttem, s úgy kötöttem meg, hogy nem sértettem meg vele a nemzeti könyvtár ebbéli felhatalmazásait. (Erről írtam egy tanulmányt az OSZK valamelyik évkönyvébe.)

Így került sor a műszaki koordinációs köri folyóirat-KC első évfolyamának kiadására 1982-ben, majd ezt követően – hol kötetformá-

ban, hogy meg COM-mikrofilmlapon – folyamatosan. E közelesen valószínűleg megszűnő vállalkozásnak az volt a jelentősége, hogy egyrészt – az NPA gründolása és feltöltése következtében – mi adtuk ki az országban az egyetlen valamiremenő lelőhelyjegyzéket, amelynek frissessége annál fontosabb volt, minél inkább csökkent a beszerzett folyóiratok száma, másrészt az OMK apparátusa vele kapcsolatban tanulta meg a számítógéppel való munka – nem túlzok – abszolút pontosságra késztető „rettenetességeit”, harmadrészt vagy 600 műszaki könyvtár is kénytelen volt belerázni magát az effajta együttműködés kényszereibe.

Ugyancsak az OSZK-val való megállapodás szellemében fejlesztettük a K + F gyarapodások jegyzékét kurrens KC-vé.

A könyvfeldolgozás számítógépesítésénél is abból indultam ki, hogy ez egyszer, legalábbis a legjelentősebb műszaki könyvtárak állománya vonatkozásában, központi katalógussá fejleszthető. E célból kezdtük meg az 1982 óta beszerzett monográfiák számítógépre vitelét. Ennek eddigi eredményei COM-mikrofilmlapon és online kereshető OMIKK-adatbázisként már rendelkezésre állnak.

Az úttörés folytatásaként – egy NSZK-ból vásárolt fejlett szoftver alapján, és immár a hozzá szükséges berendezések birtokában – jelenleg folyik a műszaki könyvtárak osztott katalogizálási rendszerének, becenevén az OSZKÁR-nak talpraállítása.

Voltak még más kisebb-nagyobb számítógépesítési vállalkozásaink is. Közülük csupán a fiaszkóval zárultat, a kölcsönzés számítógépesítését említem meg. Ez túl lassúnak bizonyult a hagyományos technológiához képest is. Mondtam: a Lenin-mauzóleum előtt ugyan állhatnak az emberek sorban, de az OMK kölcsönző pultja előtt nem. Ebben maradtunk, s azóta sem hallottam, hogy sikerült-e a rendszert felgyorsítani.

B. : Hasonló problémákkal küszködött honunkban minden egyes könyvtári számítógépesítés.

F. : Itt mindig az volt a baj, hogy a szakmai gondolkodás, de még a számítógépes szakmai gondolkodás is jóval előbbre járt, mint amennyire az eszközpark megengedte. Akármilyen jó biciklista valaki, ha a Tour de France-ra egy Csepel kerékpárral megy el, akármint is tekeri, nem megy semmire.

A másik dolog az, hogyha kicsit alázatosabbak és körültekintőbbek vagyunk, nem lihegünk annyit, ha nincsenek presztízscéljaink,

sok pénzkidobást kerülhettünk volna el. Az is valószínű, hogy az OMIKK nagyszámítógépes koncepcióját kissé megkésve kombinálta a sokkal rugalmasabb, decentralizáltan telepíthető PC-k használatba vételével.

Mindazonáltal le kell szögezmem, hogy az OMIKK számítógépesítőiről szinte csak jó emlékeim vannak. Nem az ő hibájuk, hogy esetenként ott kellett rohamra menniük, ahol az adott pillanatban reménytelen volt. Én az OMK számítógépesítéséhez a számítástechnikai főosztály legjobb szakemberét fogtam ki, aki nagy empátiával és éleslátással állt a rendelkezésünkre. Ő, hála Istennek, ma már az OMK munkatársa.

B. : Miről beszélnél még?

F. : A pozíciókhoz megvénülten is ragaszkodó szakférfiak és szaknők százalmas groteskségét és az új nemzedék kibontakozását megakadályozó vétkét olyannyiszor látva, már jó ideje elhatároztam, amint betöltöm hatvanadik életévemet, nyugdíjba megyek.

Annál is inkább az újaknak kell jönniük, mert az új szakmai technikák, az online, a CD-ROM és még sok minden más, az idősebbek számára már nem szívbeli dolgok. Igaz ugyan, mint ezt megtettem én is, bizonyos tudnivalókat az idősebb is elsajátíthat. Ám ez olyan, mint a kései korban megtanult autóvezetés. Igazában autót vezetni csak az tud, aki fiatalon kezdte.

S mit tagadjam: az ország egyébként örvendetes rendszerváltásával kapcsolatban nagyon megváltoznak az eljárásmodok és szokások is. Ezeket már miért tanultam volna meg?

Nyugdíjba menési fogadalmamat – féléves késéssel – sikerült betartanom. A féléves késést az okozta, hogy akkor lett negyvenéves szolgálati viszonyom. Ezt mégsem akartam kihagyni.

A tekintetben is nyugodt lehetek, hogy az OMK sorsának irányítása jó kezekbe került. Én *Szántó Pétert* alaposan kiképzett, művelt, több nyelvet beszélő, ambiciózus és tisztességes szakembernek tartom. Természetesen ő már egy más, más – nyugatias – módszerekkel dolgozó nemzedék tagja, amit bizonyosan megérezett a munkatársi gárda is. Az én közép-európai, svejkes vonalvezetésemhez képest ő szikárabb vonalvezetést valósít meg. A korhoz sokkal jobban illőt. Messziről úgy látom, hogy közte és munkatársai között máris létrejöttek azok a „korrespondenciák”, amelyek előfeltételei minden sikeres vezetésnek. S ennek őszintén örülök.

B. : Csak el ne érzékenyüljél, az Istenért.

F. : Még tettetni sem tudnám az érzékenyülést, bár azért moll hangnemben kell folytatnom.

Munkatársaimtól emberi melegségben búcsúztam el, gazdag útravalóval ellátva. S úgy látszik, azóta is jó emlékezetükben tartanak. Nemrég levelet hozott a posta, amelyből arról értesültem, hogy a MÜGRE (= Műszaki Grémium, amolyan szakmai önképzőkör, mert ez is volt) tagjai meglátogatták az OSZK-t. Nos, írja a MÜGRE titkára: a Széchényi Könyvtárban jártunkkor rájöttünk, hogy Ön „benne van a Manciban”, s ezt tanúsítandó kiíratta és elküldte a vonatkozó tételeket. Én azonnal megköszöntem kedvességüket, s azt válaszoltam nekik, hogy Mancit régóta ismerem, de soha nem kérdeztem meg tőle, hogy benne vagyok-e, mert mindig éreztem, hogy igen. Az ilyesmit felderítik az ember kedélyét.

A munkatársakkal ellentétben a könyvtárügy országos irányítása tevékenységemet – összesítésképpen – mindössze egy „szockultúra” értékelte. Ez olyan, mintha az első világháborúban Károly-csapatkeresztet kaptam volna, annak tanúsítványaképpen, hogy én is részt vettem benne. Sajátságos módon ez is dokumentálja, hogy én nem voltam senkinek a samesza, senkinek – már megbocsássatok – a segge-vége. Ellenkezőleg: csak szakember, legfeljebb csapattiszt voltam, egy a sok közül. (A teljesség kedvéért azért meg kell jegyezni, hogy amíg az országos könyvtárügyi irányítás nem szenvedett végelgyengülés előtti

pipogyságban és vele párhuzamosan sértődős öngöngölésben, szóval amíg a teljesítményekre is figyelt valamennyire, többször méltóbb elismerésben részesített.)

Most – József Attilával szólván – derűs vagyok és hallgató. A kezem tiszta, soha nem buliztam, nem juttattam magam lakáshoz, gépkocsihoz, drága kiküldetésekhez, semmi olyan előnyhöz, amiből „kilóg a lóláb”. Minden keresményemhez, annak minden egyes forintjához munkavégzés által jutottam.

Ha, amitől Laci éppen az imént óvtál, érzékenyült lennék e végmondatokra, Vörösmarty szavaival is összegezhetném pályafutásomat: „ez jó multság, férfi munka volt”. Csakhogy én nem vagyok érzékenyülve. Sem ebben a pillanatban, sem a nyugdíjbaérés különféle grádicsain nem kerített hatalmába ilyesmi. Ezért készítettem életemről és pályámról egy számomra adekvát epigrammát: „Stigmáim nem a Jézuséi, / vénségi stigmák testemen / és bennem is. A testemen- / tumomat illik kőbe vézni: / mindenki csak magára vessen.”

Egyébként nagyon köszönöm nektek, hogy ennyi időt szántatok rám, és ennyi teret biztosítottatok számomra a *Könyvtárosban*.

B. : *Mi is köszönjük a kooperációt. Szívesen dolgoztunk veled. Remélem észrevetted, kísérleti nyúl voltál. Azt mértük be rajtad, hogy kibír-e a lap ilyen nagy terjedelmű visszaemlékezéseket. Majd meglátjuk. Talán. Néha.*

Bereczky László–Vajda Kornél

Lapozgató

Kislódi barangolás címmel műfajilag nehezen meghatározható írást tett közzé *Albert József a Horizont* 1990. évi első – január–februári – számában. A dunántúli (Veszprém megyei) falu történetét a kezdetektől 1945-ig néhány – de egyáltalán nem érdektelen – bekezdésben foglalja össze, majd részletesebben szól a kitelepítésekről, az ipar „elszívó” hatásáról, a tévesztés időszakáról, végül a mai állapotokról. A művelődés helyzetét tárgyaló fejezet egyetlen bekezdést szentel a kislódi könyvtárnak. Ez így szól: „Nem megnyugtató a könyvtár helyzete (és helye). Szűk, túlszűfolt, és

nagyon kevés az olvasója. Ottjártamkor mindössze hetven tagja volt, ami egy ekkora községben elszomorító. Újság és folyóirat itt nem olvasható, a nyitvatartási idő sem igazodik a helyi igényekhez. A postán elmondták, hogy a drága új lapokat, folyóiratokat alig vásárolják, ezek közül a legfontosabbakat egy közösségi helyen hozzáférhetővé kellene tenni.”

Mint cseppben a tenger! Sok jóval nem biztat, legalábbis ami hazánk kulturális felemelkedését illeti. Márpedig nyakkendő nélkül még talán, de megfelelő műveltség nélkül nincs belépés az Európába!

A statisztikai adatokat évente szolgáltató 122 szakkönyvtár 1989. évi fontosabb adatai

A könyvtár megnevezése	Az állomány- egységek száma	A beirat- kozott könyvtári olvasók száma	A könyv- tár- látogatók száma	A köl- csönzött és a hely- ben olva- sott do- kumentumok száma
HÁLÓZATBA NEM TARTOZÓ KÖNYVTÁRAK				
1. Országos Széchényi Könyvtár, Bp.	6 979 532	22 697	186 503	2 732 474
2. Az Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet Műszaki Könyvtára, Bp.	24 826	386	3 378	17 477
3. Állami Gorkij Könyvtár, Bp.	323 331	6 078	47 413	118 876
4. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Bp.	999 353	17 240	131 773	430 031
5. Hadtudományi Könyvtár, Bp.	171 800	476	3 265	12 202
6. A Kopint-Datorg Konjunktúra és Piackutató Intézet Könyvtára, Bp.	24 651	-	13 000	60 200
7. A Magyar Állami Földtani Intézet Könyvtára, Bp.	199 462	690	4 200	17 000
8. A Magyar Filmintézet Szakkönyvtára, Bp.	28 002	63	3 827	6 943
9. A Magyar Írók Szövetségének Könyvtára, Bp.	93 594	519	3 852	9 873
10. A Magyar Nemzeti Bank Szakkönyvtára, Bp.	51 841	814	3 222	11 609
11. A Magyar Szabványügyi Hivatal Könyvtára, Bp.	250 589	825	38 020	108 695
12. A Magyar Színházi Intézet Könyvtára, Bp.	60 262	731	4 111	20 703
13. A Magyar Szocialista Párt Párttörténeti Intézetének Könyvtára, Bp.	172 446	101	1 762	2 768
14. Az Országos Közművelődési Központ Szakkönyvtára, Bp.	58 368	212	654	4 118
15. Országgyűlési Könyvtár, Bp.	652 282	5 496	51 779	158 433
16. Az Országos Mérésügyi Hivatal Könyvtára, Bp.	11 772	265	-	-
17. Az Országos Meteorológiai Szolgálat Könyvtára, Bp.	46 058	-	3 709	5 777
18. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Bp.	1 382 956	9 877	48 445	417 549
19. Az Országos Pedagógiai Intézet Könyvtára, Bp.	27 814	420	1 800	5 960
20. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Bp.	433 312	3 526	31 036	69 964
21. Az Országos találmányi Hivatal Iparjogvédelmi Szakkönyvtára, Bp.	95 052	189	2 639	16 838
22. Az Országos Tervhivatal Könyvtára, Bp.	45 428	-	5 237	15 029
23. A Szakszervezetek Országos Tanácsa Központi Iskolájának Könyvtára, Bp.	106 082	1 005	14 206	23 799
24. A Szövetkezeti Kutatóintézet Könyvtára, Bp.	20 535	79	316	7 983
25. Az Országos Vezetőképző Központ Könyvtára, Bp.	60 700	1 095	733	5 862
ÖSSZESEN:	12 320 048	72 784	604 880	4 280 163
AKADÉMIAI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
26. Az MTA Könyvtára, Bp.	1 887 831	3 857	26 334	126 067
27. Az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	44 709	142	8 204	18 354
28. Az MTA Atommagkutató Intézetének Könyvtára, Debrecen	58 313	317	7 355	1 100
29. Az MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézetének Könyvtára, Tihany	6 973	-	80	3 240
30. Az MTA Csillagvizsgáló Intézetének Könyvtára, Bp.	31 677	25	-	245
31. Az MTA Filozófiai Intézetének Könyvtára, Bp.	21 987	212	2 650	7 235
32. Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	64 140	193	2 102	1 133
33. Az MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézetének Könyvtára, Sopron	31 931	-	-	-
34. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	149 181	369	3 626	7 484
35. Az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	18 151	75	3 900	10 400
36. Az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	39 843	322	2 112	10 927
37. Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	170 273	1 457	15 811	20 798
38. Az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	39 019	-	-	-
39. Az MTA Központi Matematikai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	52 900	1 270	10 100	23 800
40. Az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetének Könyvtára, Martonvásár	19 443	103	-	-

A könyvtár megnevezése	Az állományegységek száma	A beiratkozott könyvtári olvasók száma	A könyvtár-látogatók száma	A kölcsönzött és a helyben olvasott dokumentumok száma
41. Az MTA Műszaki Fizikai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	20 986	250	-	2 358
42. Az MTA Néprajzi Kutatócsoportjának Könyvtára, Bp.	61 666	-	1 010	3 800
43. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	36 331	139	-	-
44. Az MTA Pszichológiai Intézetének Könyvtára, Bp.	17 729	102	3 775	11 263
45. Az MTA Régészeti Intézetének Könyvtára, Bp.	40 650	49	1 312	21 206
46. Az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	50 527	677	-	4 964
47. Az MTA Szegedi Biológiai Központjának Könyvtára, Szeged	25 200	361	-	-
48. Az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	26 253	83	3 120	14 085
49. Az MTA Történettudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	105 286	-	16 321	-
50. Az MTA Világgazdasági Kutatóintézetének Könyvtára, Bp.	76 477	102	689	7 499
51. Az MTA Zenetudományi Intézetének Könyvtára, Bp.	139 241	92	2 555	5 494
ÖSSZESEN:	3 236 717	10 197	111 056	301 452
KERESKEDELMI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
52. Országos Kereskedelmi Marketing Szakkönyvtár, Bp.	43 659	3 180	4 100	16 100
EGÉSZSÉGÜGYI-ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
53. Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár, Bp.	97 484	755	8 212	31 341
54. A Heim Pál Gyermekkorház és Poliklinika Könyvtára, Bp.	17 498	193	1 493	5 293
55. A Fővárosi László Kórház „Ferencz Pál” Orvosi Könyvtára, Bp.	14 727	150	1 800	4 886
56. Az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet Orvosi Könyvtára, Bp.	15 890	332	2 702	8 396
57. Az Országos Korányi Tbc- és Pulmonológiai Intézet Könyvtára, Bp.	15 933	186	2 913	6 630
58. Az Országos Közegészségügyi Intézet Könyvtára, Bp.	28 101	263	6 961	18 973
59. Az Országos Onkológiai Intézet Könyvtára, Bp.	15 033	251	6 054	5 502
60. Az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet Könyvtára, Bp.	19 961	1 391	2 896	11 862
61. Az Országos Traumatológiai Intézet Könyvtára, Bp.	3 279	403	2 013	2 979
62. Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár, Bp.	109 762	175	970	5 340
ÖSSZESEN:	337 668	4 099	36 014	101 202
ÉPÍTÉSÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
63. Az Építésügyi Tájékoztatási Központ Könyvtára, Bp.	164 242	540	4 000	24 900
64. A Szilikátipari Központi Kutató- és Tervezőintézet Műszaki Könyvtára, Bp.	35 110	443	-	-
ÖSSZESEN:	199 352	983	4 000	24 900
IPARI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
65. Az Ipari Informatikai Központ Könyvtára, Bp.	21 662	872	10 210	57 616
66. Az Alumíniumipari Tervező- és Kutatóintézet Műszaki Könyvtára, Bp.	70 957	987	6 269	24 150
67. A Bőr- és Cipőipari Kutató-fejlesztő Vállalat Műszaki Könyvtára, Bp.	17 707	75	560	3 843
68. A Központi Bányászati Fejlesztési Intézet Könyvtára, Bp.	82 114	645	3 913	17 433

A könyvtár megnevezése	Az állományegységek száma	A beiratkozott könyvtári olvasók száma	A könyvtár-látogatók száma	A kölcsönzött és a helyben olvasott dokumentumok száma
69. A Méréstechnikai Fejlesztő Vállalat Könyvtára, Bp.	55 393	294	1 265	31 081
70. Nyomdaipari Szakkönyvtár, Bp.	11 393	59	522	1 286
71. A Papiripari Vállalat Kutatóintézetének Műszaki Könyvtára, Bp.	28 381	350	2 500	8 950
72. A Prodinform Dokumentumtára, Bp.	104 311	129	1 322	15 109
73. Az Innovatex Műszaki Könyvtára, Bp.	40 684	152	3 604	9 815
ÖSSZESEN:	432 602	3 563	30 165	169 283
KÖZLEKEDÉS- ÉS POSTAÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
74. A Közlekedési, Hírközlési és Építésügyi Minisztérium Szakkönyvtára, Bp.	5 357	-	-	-
75. A MÁV Vezérgazgatóság Szakkönyvtára, Bp.	10 184	6 421	6 421	10 410
76. Közúti Közlekedési és Tájékoztató Központ (KÖTUKI), Bp.	74 495	243	3 600	11 500
77. A Közlekedési Múzeum Könyvtára, Bp.	97 094	36	294	3 877
78. A MALÉV Műszaki Könyvtára, Bp.	21 737	2 400	6 000	13 100
79. A Posta Központi Szakkönyvtára, Bp.	25 120	1 459	877	1 828
ÖSSZESEN:	233 987	10 559	17 192	40 715
MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMEZÉSÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
80. Az Agrárinformációs Vállalat Szakkönyvtára, Bp.	460 471	2 357	8 355	25 456
81. Az Agrárgazdasági Kutatóintézet Könyvtára, Bp.	33 839	153	1 617	7 852
82. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Könyvtára, Bp.	56 090	85	477	868
ÖSSZESEN:	550 400	2 595	10 449	34 176
MŰVELŐDÉSI MINISZTERIUMI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
83. Az Iparművészeti Múzeum Könyvtára, Bp.	50 859	250	2 830	18 200
84. A Magyar Nemzeti Múzeum Központi Régészeti Könyvtára, Bp.	113 836	356	-	17 571
85. A Néprajzi Múzeum Könyvtára, Bp.	137 070	753	2 422	7 138
86. A Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtára, Bp.	152 307	110	2 214	4 915
87. A Szépművészeti Múzeum Könyvtára, Bp.	104 954	259	1 970	6 487
88. A Természettudományi Múzeum Könyvtára, Bp.	315 472	1 075	1 832	7 914
89. A Magyar Nemzeti Galéria Könyvtára, Bp.	80 201	143	1 240	4 200
90. A Magyar Országos Levéltár Központi Könyvtára, Bp.	79 741	-	1 879	3 516
ÖSSZESEN:	1 034 440	2 946	14 387	69 941
STATISZTIKAI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
91. Központi Statisztikai Hivatal, Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, Bp.	605 443	4 043	22 466	37 986
92. A SZÁMALK Számítástechnikai Szakkönyvtára, Bp.	60 617	1 608	8 255	36 222
ÖSSZESEN:	666 060	5 651	30 721	74 208
KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
93. Országos Környezetvédelmi és Vízügyi Szakkönyvtár, Bp.	57 048	3 350	2 430	23 095
FELSŐOKTATÁSI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT				
94. Az ELTE Egyetemi Könyvtára, Bp.	1 377 745	7 361	54 612	121 697
95. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának Könyvtára, Bp.	62 291	627	17 701	42 238
96. Az ELTE Bölcsészettudományi Karának Történeti Könyvtára, Bp.	109 220	762	7 431	26 064
97. Az ELTE Természettudományi Karának Matematikai Tanszékek Könyvtára, Bp.	31 359	780	6 650	8 150
98. A József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged	741 798	5 845	85 752	297 353
99. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára, Debrecen	3 664 015	5 967	127 161	299 486
100. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai Intézetének Könyvtára, Debrecen	30 832	1 250	17 900	58 500
101. A Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára, Pécs	820 273	6 075	126 407	252 802
102. Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Debrecen	127 640	1 052	5 637	11 698
103. Az Agrártudományi Egyetem Könyvtára, Gödöllő	324 852	2 282	31 157	61 678
104. A Pannon Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára, Keszthely	121 030	1 933	30 355	76 989
105. Az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára, Bp.	127 241	993	17 056	14 902
106. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára, Sopron	232 923	1 672	37 568	86 376
107. A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	278 101	2 084	22 135	61 090
108. A Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára, Debrecen	147 091	1 100	-	-
109. A Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Pécs	220 883	1 708	40 508	20 871
110. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	233 696	7 496	39 308	171 783
111. A Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, Szeged	188 264	929	29 048	11 199
112. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	462 798	7 678	146 366	463 488
113. A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Bp.	687 192	11 923	390 498	230 756
114. A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc	817 570	4 317	101 444	43 043

A könyvtár megnevezése	Az állományegységek száma	A beiratkozott könyvtári olvasók száma	A könyvtárlátogatók száma	A kölcsönzött és a helyben olvasott dokumentumok száma
115. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára, Veszprém	136 425	996	7 025	21 777
116. A Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola Központi Könyvtára, Bp.	61 899	986	16 418	22 850
117. A Széchenyi István Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtára, Győr	191 232	5 556	26 158	38 993
118. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Könyvtára, Bp.	197 431	1 682	21 879	59 020
119. A Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtára, Bp.	41 619	2 050	30 000	205 000
120. A Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára, Bp.	39 065	546	5 715	34 583
121. A Testnevelési Főiskola Könyvtára, Bp.	78 002	1 799	16 341	38 867
122. A Politikai Főiskola Lukács György Könyvtára, Bp.	198 149	1 818	13 506	34 662
ÖSSZESEN:	11 750 636	89 267	1 471 736	2 815 913
EGYÜTT:	30 862 617	209 174	2 337 130	7 951 148

A 122 SZAKKÖNYVTÁR FONTOSABB ÖSSZEHASONLÍTO ADATAI 1988–1989

Megnevezés	1988.	1989.	Index: 1988. év = 100
	év		
A könyvtárak száma (kijelölt könyvtárak)	123	122	99,2
A könyvtári állomány december 31-én	30 434 480	30 862 617	101,4
Ebből: könyv	15 329 547	15 489 466	101,0
Állománygyarapításra fordított összeg (Ft)	449 443 721	506 407 971	112,7
A beiratkozott könyvtári olvasók száma	208 848	209 174	100,2
A könyvtárlátogatók száma	2 077 049	2 337 130	112,5
A kölcsönzött könyvtári egységek száma	1 863 711	1 664 513	89,3
A helyben használt dokumentumok száma	5 853 329	6 286 635	107,4
A könyvtári munkakörben dolgozók száma	2 412	2 548	105,6

Megjegyzés: A MAHART Hajózási Szakkönyvtára 1989-ben országos feladatkörű jellegét megszüntette, ezért adatszolgáltatási kötelezettsége is megszűnt.

A Könyvtári Szemle és Asztalos Miklós

Könyvtári Szemle címmel Magyarországon három alkalommal indult folyóirat. A legismertebb az időrendben második, az 1913 és 1918 között *Kőhalmi Béla* szerkesztésében megjelent szaklap. Ez a szemle népszerűsítette, ismertette *Szabó Ervin* és munkatársai törekvéseit; nagy érdemei voltak a modern könyvtári elvek magyarországi meghonosításában. Előzménye 1902-ben, ugyanezzel a címmel, egy rövid életű periodikum volt, *Sebestyén Ede* író, újságíró szerkesztésében. A folyóiratot *Dobrovsky Ágost* antikvárius adta ki; a könyvpiac újdonságait ismertető közlemények mellett könyvtörténeti, bibliográfiai cikkek is helyet kaptak a lapban, többek között *Ferencai Zoltán*, *Alexander Bernát*, *Marczali Henrik* tollából.

A harmadik *Könyvtári Szemle* 1934–1935-ben jelent meg, *Asztalos Miklós* szerkesztésében. Erről a lapról és szerkesztőjéről szól ez a cikk.

Egy antikvárius-kiadó

A *Könyvtári Szemle* történetét kissé távolabbról kell kezdenünk; először ismerkedjünk meg a kiadó személyével.

A könyvtárak gyarapítási munkájukban régebben sem nélkülözhatték a könyvkereskedők, főleg az antikváriusok ügyességét. Az antikváriusok közül sokan beírták nevüket a magyar könyvtártörténetbe is, vagy azért, mert nélkülözhetetlen bibliográfiákat, könyvjegyzékeket állítottak össze – gondoljunk csak a legnagyobbra, *Petrik Gézára!* –, vagy azért, mert nemzetközi kapcsolataikat is felhasználva különféle ritkaságokat szereztek meg gyűjteményeinknek, mint például *Stemmer Ödön*, *Ranschburg Gusztáv* vagy az 1875-ben született *Lantos Adolf*, aki 1910-ben lett önálló antikvárius. Jól képzett, széles látókörű, az üzleti kockázatoktól sem visszariadó személyiség

volt. Lantos már a tizes évektől kiépítette kapcsolatait a nagyobb könyvtárakkal, felismerte, hogy legfontosabb vásárlói a közgyűjtemények. Nem csodálható, hogy lehetőségeihez mérten támogatta a könyvtárakat és a könyvtárügyet: igyekezett publikációs fórumot teremteni a könyvtárosoknak. Lantos adta ki a Kóhalmi-féle *Könyvtári Szemlét*, illetve a folyóirat szellemiségéhez szorosan kapcsolódó, szintén Kóhalmi szerkesztette *Könyvtári Füzetek* elnevezésű sorozatot, melynek megjelent kötetei még ma is a hazai szakirodalom számon tartott darabjai (*Dienes László*: Walter Hoffmann könyvtári törekvései; *Gárdonyi Albert*: Magyarországi könyvnyomdászat és könyvkereskedelem a 18. században; *Kacziány Géza*: A magyar mémoires-irodalom). Az I. világháború és annak következményei (például *Kóhalmi Béla* emigrálása – hogy csak a személyi vonatkozásokra térjünk ki, Magyarország tragédiájáról nem is szólva) egy időre visszavetették Lantos kiadói terveit; amint azonban a viszonyok némileg kedvezőbbé váltak, új terveket dolgozott ki. Kiadóként kiterjedt vállalkozásokba fogott, megszerezte a Genius kiadót és a korszak egyik jelentős kiadójává fejlesztette vállalkozását. Emellett könyvkereskedésének megújítására is volt gondolja; könyvárveréseket kívánt rendezni, és – mint *Lengyel András* kutatásaiból (*Dézsai Lajos, Kner Imre és a Magyar Bibliofil Szemle. Szeged, 1986.* Kny. a Móra Ferenc Múzeum Évkönyvéből) ismert – az aukció-jog megadásának a művelődési kormányzat részéről az volt a feltétele, hogy Lantos egy könyvművészeti, könyvtörténeti folyóirat kiadására vállalkozzék. Így született meg a *Magyar Bibliofil Szemle*, mely 1924–1925-ben jelent meg. Különböző, itt nem részletezhető okok miatt a *Magyar Bibliofil Szemle* sikertelen volt (csak anyagilag, mert tanulmányai, hírei révén a folyóirat ma is nélkülözhetetlen); Lantos ezért újabb lapot indított: *Supka Géza* szerkesztésében az 1926 és 1938 között megjelent *Literatúrát* (lásd *Kéri Piroška*: *Supka Géza „Literatúra”-ja.* = *Új Írás.* 1989. 7. sz.) A *Literatura* elsősorban irodalmi, művelődéstörténeti (és mellelleg a Lantos-céget diszkrétan reklámozó) periodikum volt; a könyvtárügy kérdéseivel csak érintőlegesen foglalkozott.

A magyar könyvtári sajtó a két világháború közötti időszakban lényegében csak egy folyóirattal rendelkezett: a patinás, 1876-óta megjelenő *Magyar Könyvszemlével*. Ez utóbbival azonban bajok voltak: elagott a lap, egyre

inkább csak könyvtártörténeti forrásokat jelentetett meg tanulmányok helyett. Az aktuális könyvtári kérdésekkel alig-alig foglalkozott, és mindezen szerkesztési bajok mellett a folyóirat anyagi léte is bizonytalan volt, olyannyira, hogy 1932-től kétségessé vált megjelenése. Az 1932–1934-es évfolyamok végül is megjelentek egy vékony kötetben, de 1935–1936-ban szünetelt a folyóirat kiadása. (A *Magyar Könyvszemle* történetét *Fülöp Géza* írta meg *Száz esztendeje indult a Magyar Könyvszemle* címmel a *Könyvtáros* 1976. 12. és 1977. 1–2. számában). A harmincas évek közepén – épp akkor, amikor egyre sürgetőbbé vált a magyar könyvtárügy reformja – szaksajtó nélkül maradtak a magyar könyvtárak.

Ekkor vetette fel *Lantos Adolf* egy új könyvtári folyóirat indításának ötletét. A cím nem okozott gondot: *Kóhalmi Béla* akkor már legendássá vált folyóiratának címét választotta Lantos és a felkért szerkesztő, *Asztalos Miklós*.

Asztalos Miklós, a könyvtáros, történész, publicista, író

Amikor Lantos felkérte a folyóirat szerkesztésére, *Asztalos Miklós* már szakmai körökben elismert, jó nevű történész volt, harmincas éveinek közepén. Az ambiciózus szerkesztő könyvtári pályafutása is ezekben az években teljesedett ki, felelősségteljes, fontos beosztásban dolgozott az Országos Széchényi Könyvtárban. Asztalos és nemzedéktársai – mindegyikük *Goriupp Aliz, Bartoniék Emma* – töltötték be a harmincas évek közepén az OSZK középvezetői (osztályvezetői) beosztásait, ők voltak legfontosabb segítői a nemzeti könyvtár megújításában *Fitz József* főigazgatónak, és ők voltak az akkor pályára lépő nagy nemzedék, az akkori huszonevesek, *Csapodi Csaba, Gárdonyi Klára, Dezsényi Béla, Szemző Piroška* és társaik közvetlen irányítói.

Asztalos Miklós Budapesten született 1899. július 28-án. Erdélyi születésű édesapját, *Asztalos Domokos* postafőigazgatót gyakran helyezték különböző állomáshelyekre, így Miklós a gimnáziumot Kolozsvárt, Budapesten és Székelyudvarhelyen végezte. A kolozsvári egyetem jogi karán kezdte meg felsőfokú tanulmányait, hamarosan azonban bevonult katonának és a székely hadosztályban küzdött végig a háború befejező szakaszát. 1920-ban költözött Budapestre és folytatta az egyetemet

– igaz, a jog helyett a bölcsészettudományi karon. 1922-ben szerzett doktorátust történelmi tárgyú disszertációjával.

Asztalos Miklós tehetsége fiatalon megmutatkozott: az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában őrzött hagyatéka szerint (*Fond 301*) kezdetben verseket írt, majd kamaszkortól novellákat, regényeket. 1919-től jelentek meg írásai különféle budapesti és vidéki lapokban. Szépirói pályája azonban egy időre megszakadt, csak a harmincas évek végétől jelentkezett újra regényekkel, szindarabokkal és filmforgatókönyvekkel. A harmincas évek végének, a negyvenes évek elejének népszerű, sikeres írója lett, komoly jövedelemmel, ez tette lehetővé, hogy az átlagos könyvtárosi élet-színvonal felett éljen, ötszobás villát építtetett magának a XII. kerületben (alighanem ez a villa volt egyik oka kitelepítésének, pályája felbeszakadásának az ötvenes években). Történetírói, publicisztikai és szépirói munkásságának elemzésénél elsősorban *Pomogáts Béla* tanulmányára támaszkodtam (Emlékezés *Asztalos Miklósr*a. = *Új Auróra*, 1988. 1. sz.).

Történetírói és könyvtárosi pályafutásának kezdeti támogatója *Lukinich Imre* volt. Professzora ajánlására került az Erzsébet Tudományegyetem könyvtárának kötelékébe 1921-

ben. Az Erzsébet Tudományegyetem Pozsonyból települt át a megmaradt országba, véglegesnek szánt helye Pécs lett, ahova 1923-ban költözött az egyetem és könyvtára. Mivel a könyvtár állományát a csehszlovák hatóságok lefoglalták, újra kellett szervezni az oktatáshoz elengedhetetlen gyűjteményt. *Asztalos* első könyvtárosi tevékenysége a különböző helyekről érkezett – ajándékozás, vásárlás révén, más könyvtártól átvett – könyvanyag rendezése, feldolgozása volt. Munkája során érintkezésbe került a nagy budapesti könyvtárakkal és azok vezetőivel; egyéniségének egyik vonása – a szüntelen „szem előtt lenni” akarás – ekkor ütközött ki rajta először. Mint visszaemlékezéseiben írta: „Valahányszor Pesten jártam, mindig megnéztem azokat az OSZK-ban, akiket megismertem. Rajta voltam, hogy ne felejtsek el.” A hatalmas könyvanyag feldolgozása jó iskola volt. Jogosan írta: „Azt hiszem, egyetlen magyar könyvtárosnak sem adatott meg, hogy pályája elején ilyen hatalmas könyvanyaggal ismerkedjék meg közvetlen közelről. Hogy nem hétköznapi könyvtárossá lehettem, ennek a botcsinálta iskolának köszönhettem. Pokoli mennyiségű anyagot ismertem meg közvetlen közelről és mindenem magamtól kellett rájönnöm.” *Asztalos* érezte elméleti felkészültsége hiányait, igyekezett a rendelkezésre álló szakirodalomból képezni magát, pályafutása bizonyítja, sikerrel. A harmincas évek közepén ő lett a könyvtárosképzés egyik szószólója; alighanem pályakezdése keserves emlékei is szerepet játszottak ebben.

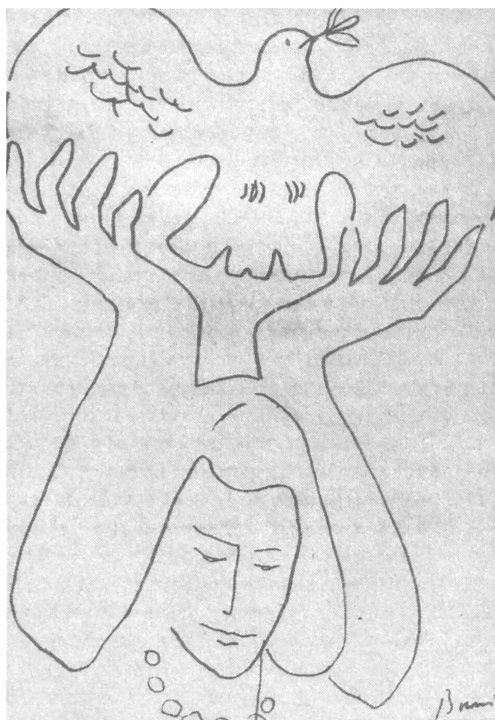
A könyvtár felállítása után, 1923-tól fordult érdeklődése a történelmi és kisebbségi kérdések felé. Mint jó szervező, ambiciózus fiatalember, tevékeny szerepet vállalt a különböző ifjúsági reformmozgalmakban. 1925-ben egyik kezdeményezője volt a Bartha Miklós Társaságnak, amelyet elsősorban az Erdélyből áttelepült fiatal értelmiségiek, egyetemi hallgatók hozták létre. Választ kerestek az égető szociális, politikai és kulturális kérdésekre. „Ezért egy olyan szellemi elitet tömörítő értelmiségi vitaklub megalakítására törekedtek, mely tudományos igénnyel vesz részt a magyarság sorskérdéseinek tisztázásában” (*Sebestyén Sándor: A Bartha Miklós Társaság 1925–1933. 1981. 15. l.*). Elnöke *Asztalos Miklós* lett, a tagok között találjuk *Erdélyi Józsefet*, *Fábián Dánielt*, *Féja Gézát*, *Fitos Vilmost*, *Hamvas Bélát*, *Kodolányi Jánost*, *Püski Sándort*, *Tatay Sándort*, de egy ideig részt vett a munkában *Illyés Gyula*, *József Attila*, *Szabó*

Lőrinc is. E névsorból látható, hogy a társaság tagjainak későbbi életútja igencsak eltérő volt: a legellentétebb politikai, társadalmi nézetek hívei is együtt haladtak egy ideig. A Bartha Miklós Társaság üléseket rendezett, és megkísérelt publikációs fórumot teremteni tagjainak. Asztalos Szász Bélával szerkesztette a társaság 1925-ben megjelent évkönyvét, mely „Az elsők között foglalta össze a radikális szellemű fiatal értelmiség politikai, illetve művelődéspolitikai programját” (*Pomogáts Béla*). Asztalos ekkor írt tanulmányaiban az erdélyi szellemiség történetét kutatta. Nem vitatta természetesen a magyarság területi jogait a túlnyomóan magyarok lakta részekre, de a korabeli nézetekkel szemben nagyobb szerepet szánt a magyar és román nép közeledésének. A „transzylvanista” eszmék jegyében fogant történetírástól azt várta, hogy hathatós érveket tud szállítani a kisebbségi jogvédelemhez.

Ezek a kutatásai vezették át a könyvtörténet műveléséhez. 1925-ben elhatározta, hogy megírja az 1600 előtti magyar közvélemény, mentalitás történetét. Ehhez kezdte meg a régi magyar nyomtatványok beható vizsgálatát. Írásai, tanulmányai gyors egymásutánban láttak napvilágot, történész körök is felfigyeltek működésére. *Szekfü Gyula* – akinek elküldte írásait – levélben üdvözölte, és bár nem mindenben értett egyet megállapításaival, további munkára buzdította. Szekfü később munkatársul választotta a *Magyar Szemlében*; benne vélte felfedezni egyikét azoknak a történészeknek, akik majd folytatják munkáját. Szekfü révén munkatársa lett a *Századoknak*, rendszeresen jelentek meg cikkei egyéb lapokban is, így a *Magyar Kisebbségben*, a *Protestáns Szemlében*. Asztalos azonban nem volt hálás természetű: a harmincas évek elejétől a másik sztártörténész, *Hóman Bálint* vonzásába került. Hóman és Szekfü útjai ekkor kezdtek szétválni: Hóman miniszter lett, Szekfü viszont a hatalomból kiszorult *Bethlen István* legközelebbi környezetéhez tartozott. A szakítás Szekfü és Asztalos között törvényszerű volt: politikai nézeteik egyre jobban különböztek.

De ezek még távoli dolgok. Asztalos 1928-ban tanulmányútra indult Németországba, Wittenbergbe. Sikeres és szerencsés kutató volt: a wittenbergi könyvtárban 402 kötet, 1711 előtti, magyar szerző által írt doktori disszertációra bukkant, és ezek egy részét még nem látta magyar tudós. 1929-ben újabb tanulmányútra indult Berlinbe. Közben sikerült

elintéznie Pestre helyezését; ezt Hóman és Szekfü még közösen járta ki. Az Országos Széchényi Könyvtárban 1930 júliusában foglalta el új állását.

A Széchényi Könyvtárban Asztalos hamarosan nélkülözhetetlenné vált. Az igazgató, *Jakubovich Emil* felismerte benne a jól tájékozott, tehetséges embert, fontos megbízásokkal látta el, hamarosan a könyvtár titkárságára helyezte; ahogyan visszaemlékezéseiben megfogalmazta, az igazgató „tanácsadója” lett. (Mai terminológiával alighanem a tudományos titkár beosztásának megfelelő állása volt.) A történetíró hajlamos hősét idealizálni, az igazság azonban ezt nem mindig teszi lehetővé. Tény, hogy Asztalos fentebb említett és egyéb, a politikai élet szereplőivel-fenntartott összeköttetéseit is igyekezett saját karrierje érdekében kihasználni. Egyre szorosabbá vált kapcsolata *Hóman Bálint*tal, és – mint írta – gyakran informálta könyvtári dolgokról. Ha jól értjük, ez alighanem azt jelentette, hogy a könyvtár vezetésén átnyúlva intézette el ügyeket, illetve kért támogatásokat, és tett javaslatokat. (Ennél rosszabbra azért ne gondoljunk!)

Asztalos a külföldi tanulmányútjain megis-

mert eljárásokra hivatkozva különféle reformtervekkel bombázta a könyvtár vezetőségét. Javasolta a raktári jelzetelés megváltoztatását, tervezetet dolgozott ki a könyvfeldolgozás racionalizálására. A társaságok alapításában szerzett tapasztalatait is kamatoztatta: megszervezte a gyakornoki asztaltársaságot, mely a könyvtár fiatal munkatársait tömörítette. A baráti összejöveteleket a Fiume kávéházban tartották, időnként *Hóman Bálint* is megjelent és ismerkedett a fiatalokkal.

Asztalos lehelt új életet a könyvtár fotólaboratóriumába. Fotóműhely már a húszas évek közepétől volt a Széchényi Könyvtárban, használni azonban nem nagyon használták. Asztalos érdeklődésének köszönhetően – amatőr fényképész volt – 1931-ben ismét üzembe helyezték a felszerelést, és megkezdték a másolatok készítését. Segítője ebben a munkában *Gronovszky Iván* volt, ő később több cikket írt a fotózás könyvtári lehetőségeiről. A könyvtár új szolgáltatása tisztes üzleti nyereséget is hozott: 1933 januárjáig 450 pengő tiszta nyereséget könyveltek el, ebből az összegből korszerűsítették tovább a laboratóriumot (*Németh Mária: Az OSZK állományvédelmi tervei és tevékenysége a két világháború között. = Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1982–1983. 1984*).

A Könyvtári Szemle

1934-ben – mint korábban már szó volt róla – Lantos vetette fel egy új könyvtári lap indításának tervét, egy 8 nagyalakú oldalból álló, kéthetente megjelenő folyóiratot képzelt el, amely a könyvtári életéről beszámoló írások mellett a bibliofília és a könyvkereskedelem újdonságairól is tudósítana. A kiszemelt szerkesztő, *Asztalos Miklós* feladata volt a szükséges erkölcsi és szakmai támogatás megszerzése. Korábbi jó kapcsolatait most tudta igazán kamatoztatni: az egész könyvtári szakma – sőt, még a miniszter, *Hóman Bálint* is (aki magát amúgy is tiszteletbeli könyvtárosnak tekintette, emlékezve arra, hogy pályáját az Egyetemi Könyvtárban kezdte) – támogatta. Hogy szükséges volt a lap indulása, azt mondani sem kell, hiszen 1934-ben folyóirat nélkül maradt a szakma.

Lantos a fentiekben túl nem szólt bele a folyóirat ügyeibe, bár persze eléggé nyilvánvaló volt mindenki előtt, hogy mennyire tőle függ a lap, hiszen minden számban megjelent a ki-

adó vállalkozásainak hirdetése, és a Lantos-féle árverések ismertetésére is sort kerítettek.

Az 1934. szeptember 20-án megjelent 1. számú programadó cikkét *Asztalos Miklós* írta: „...a könyv körül kialakult sajátos levegőjű világ gyors, pontos, megbízható folyóirata kíván lenni. Nyomon kívánja kísérni minden egyes magyar könyv és kézirat sorsát, amely piacra kerül. Figyelemmel fogja kísérni a legkülönbözőbb magán- és közgyűjtemények életét. Be fog számolni a hazai s a külföldi nevezetesebb könyvészeti, könyvtudományi és könyvtártani irodalomról. Illusztrációs anyagában rendszeresen feleleveníti a régi magyar nyomdák teljes iniciálé és más természetű díszítőanyagát. Helyet akar adni hasábjain a magyar könyv és könyvtár minden kérdésének, ha ez a köz érdeklődésére számíthat.” A Szemle tervbe vette, hogy mellékletként elküldi az előfizetőknek az újonnan megjelenő magyar könyvek bibliográfiáját, az utóbbi a *Corvina* című könyvkereskedelmi lap mellékletével volt azonos. Asztalos a folyóiratnak még egy feladatot adott: lapját a könyvtárosok közötti kapcsolattartás eszközeként szánta.

Az első számban különböző könyvtárak képviselői nyilatkoztak: mit várnak az új folyóirattól. *Fitz József* remélte, hogy a lap rendszeresen beszámol a budapesti könyvtárak mellett a vidéki gyűjtemények életéről is. *Enyvvári Jenő*, a Fővárosi Könyvtár igazgatója a „könyvtárak adminisztrációját, technikai és organikus fejlődését ismertető” folyóiratot várt. *Elekes Dezső*, a Statisztikai Hivatal Könyvtárának vezetője felvetette, hogy a könyvstatisztika kérdésével is foglalkozzon majd Asztalos lapja. *Nyíró Éva*, a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár vezetője „könyvtárközi összekapcsoló szerv” lehetőségét látta a *Könyvtári Szemlében*. *Bay Ferenc*, Győr Város Könyvtárának vezetője a könyvtárosképzés egyik lehetséges eszközeként üdvözölte.

Sokan, sokfélét vártak tehát az új folyóirattól. Asztalos becsületére válik, hogy megpróbálta szerkesztői gyakorlatában a különböző igényeket, elképzeléseket is kielégíteni. Persze, ahogyan lenni szokott, ez nem sikerült maradéktalanul. A *Könyvtári Szemle* valójában állandóan hezitálni látszott, hogy könyvtárügyi szaklap-e, vagy általánosabb érdeklődési körű olvasókhöz szóló könyvtörténeti, könyvművészeti folyóirat. Állandó rovatai és beosztása is ezt tükrözték. A nagyobb, különböző témájú cikkek mellett a „Hírek” rovatban a könyvtárakra vonatkozó személyi és egyéb közlemé-

nyek jelentek meg (alighanem a hiányos információáramlás miatt azonban ezek leginkább a budapesti, azon belül is az Országos Széchényi Könyvtárhoz kapcsolódó beszámolók voltak). Külföldi híreket is közölt külön rovatban a lap; ezek váltakozva hol a külföldi könyvtárügyről számoltak be, hol a külföldi bibliofília és könyvkereskedelem érdekesebb eseményeiről. Rendszeresen jelentek meg recenziók a szakirodalomról és „külföldi folyóiratszemele” rovatcím alatt a fontosabb könyvtári periodikumok cikkeinek címeit is közölték. A folyóirat utolsó oldala hirdetések tartalmazott a Lantos cég különböző eseményeiről, kiadványairól.

A szerkesztőnek sikerült megnyernie az idősebb, neves pályatársakat is munkatársnak, de a cikkek nagyobb részét a viszonylag fiatal vagy éppen pályakezdő szakemberek írták. A legtöbb cikket *Asztalos Miklós* jegyezte, mellette *Fitz József*, *Gronovszky Iván*, *Joó Tibor*, *Kozocsa Sándor*, *Kardos Tibor*, *Kniezsa István*, *Tolnai Gábor*, *Trócsányi Zoltán* volt a leggyakoribb szerző, de írt a lapba *Baróti Dezső*, *Bay Ferenc*, *Clouser Mihály*, *Dercsényi Dezső*, *Enyvvári Jenő*, *Isoz Kálmán*, *Jancsó Elemér*, *Jaschik Álmos*, *Kner Imre*, *Ortutay Gyula*, *Pányity Vukoszava*, *Tarr László* is.

A nagyobb cikkek egy része könyvtártörténeti témájú volt. Elsősorban neves magángyűjtők, tudósok, írók gyűjteményeit mutatták be ezek az írások (*Faludi Ferenc*, *Gyulai Pál*, *Böloni Farkas Sándor*, *Batsányi János*, *Justh Zsigmond*, *Kisfaludy Sándor*, *Madách Imre*, *Gombocz Zoltán*, *Rauter Camillo*, *Mátyás Flórián*, *Klebensberg Kunó*, *Szalay József* könyvtárát ismertette egy-egy írás); jelent meg cikk *Zrinyi Miklós* széljegyzetekkel ellátott könyveiről, a Nyírkállói Kódexről, az Admonti Kódexről, a kolozsvári Szent Mihály templom XVI. századi könyvtáráról és egyéb történeti témákról is. A könyvművészet kérdéseivel több cikk foglalkozott: *Kner Imre* a „szép” könyvekről írt, *Drescher (Szentkuthy) Pál* a bibliofiáról, *Trócsányi Zoltán* művelődéstörténeti írásaiban a magyar könyv múltjából vilantott fel színes epizódokat.

A könyvtárosképzés ügyével kiemelten foglalkozott a *Könyvtári Szemle*. Valójában a lap hasábjain kezdett körvonalazódni a néhány év múlva létrejövő könyvtárosképző tanfolyam programja. *Asztalos Miklós* a 2. számban vázolta elképzeléseit. Érvelésében figyelemre méltó, hogy a szakmai indokok mellett a pálya

presztízsenek növekedését is a képzéstől várta: „A könyvtárosi pálya felelősséget követel s megkövetelheti azt is, hogy jelentőségét intézményesen és külsőségekben is elismerjék.” Írásához *Fitz József* szólt hozzá a következő számban, egyben mellékelve a könyvtárosképzéssel foglalkozó írások bibliográfiáját. *Fitz* a könyvtárosképzést a megalakuló, szervezés alatt levő könyvtáros egyesülethez kívánta kapcsolni, mert „könyvtárosképzés azokban az országokban van, melyekben a könyvtárosoknak rendjük súlyát és tekintélyét kifejező országos egyesülete van”. *Pfeifer Károly* debreceni könyvtáros a képzés hiányának okát abban látta, hogy „A magyar könyvtáros még nem tudta túltenni magát régi nagy hibáján, még most is túlságosan szerény... Elfelejtí, hogy kultúr munkát végez, melyre több figyelmet fordíthatna, mint eddig tette és hogy több elismerésre, javadalmazásra van joga, mint amennyiben eddig részesült.”

Pfeifer Károly szenvedélyes hangja korántsem volt egyedülálló. 1934-ben mély gazdasági válságot élt át az ország, a könyvtárak javadalmazását a fenntartók fokozatosan csökkentették. *Asztalos Miklós* a 11. számban nagy cikkben (Vidéki könyvtáraink társadalmi támogatása) mindenki által ismert, de a fenntartók által következetesen elfelejtett alapigazságra hívta fel a figyelmet: „Nem elég egy könyvtárat megalapítani, életre hívni. Nem elég egy könyvtárat egyszer könyvanyaggal ellátni. A könyvtárat állandóan gyarapítani kell, hogy időszerű maradjon, hogy élő legyen, hogy kapcsolatai a közönséggel ne sorvadjanak el.” Cikkét a „Főispán és Polgármester Urak”-nak szóló felszólítással zárta: álljanak a könyvtáraknak anyagi támogatást szervező mozgalmak élére, mert „A könyvtár a társadalomé, tehát a társadalom tekintse magáénak a könyvtárat.” *Bay Ferenc* Győr város példáját hozta fel: az ötvenezer lakosú Győr, az államsegélyt is beleértve, évi 1200 pengőt költhet könyvekre. Bay gondolatmenetében a korszakban egészen szokatlan és figyelemre méltó szempont is felbukkant. Felismerte a munkanélküliség miatti pályamódosítás szükségességét, ami csak továbbképzéssel oldható meg: ehhez viszont könyvtárak és könyvek kellene. Ma is megszívlelendő gondolata: „Így gyakran előfordul, ami azelőtt nem történt meg, hogy munkanélküliek, legyenek akár szellemi, akár fizikai munkások, fokozottabb érdeklődést tanúsítanak saját szakmájuk irodalma iránt és tovább képezik magukat. Minden egyes esetben azzal okolják

meg elhatározásukat: munkám nincs, sok a szabad időm, téletlenség helyett inkább jobban megismerem munkakörömet, hátha egyszer jó hasznát veszem, vagy több tudással könnyebben elhelyezkedhetem. A szakirodalommal párhuzamosan a munkanélküli kategóriák ugyancsak keresik a szociális és politikai kérdéseket tárgyaló könyveket. Így világlik ki a *munkanélküliség egy másik hatása: erősebb érdeklődés a társadalmi életet irányító és a közületeket mozgató problémák iránt*. Figyelmeztető jelek ezek, melyeket nem szabad szem elől tévesztenünk!” (Bay Ferenc: *Győri könyvtárstatisztikai tanulságok*. 10. sz.)

A könyvtárügyben bekövetkező technikai átalakulást *Gronovszky Iván* cikkei érintették, több írásban számolt be a fényképezés könyvtári lehetőségeiről. *Asztalos Miklós* egyik írásában az új kötelepéldány-törvényt ismertette, ehhez kapcsolódott *Jancsó Elemér* dolgozata, mely a romániai hasonló rendeletet mutatta be. A külföldi könyvtári eseményekkel, gondolatokkal több cikk foglalkozott. Még olyan kuriózumnak számító ország, mint Kína is bemutatásra került a 10. számban, *Gronovszky Iván* írásában. *Kniezsa István* három írásban foglalkozott a lengyel könyvtárüggyel, illetve annak különböző részterületeivel, *Kertész János* a német, *Lányi Ottó* az olasz könyvtárügyről írt. A bibliográfia kérdéseiről szolt a cikkek következő csoportja. *Baróti Dezső* a román bibliográfiákat mutatta be, *Gronovszky Iván* a bibliográfiák rendszeréről értekezett. Az egyes különgyűjtemények elméleti kérdéseivel is foglalkozott néhány írás: *Isoz Kálmán* a kottagyűjtésről, *Asztalos Miklós* a térképek könyvtári kezeléséről írt. *Dercsényi Dezső* a könyvek illusztrációinak feltárását sürgette, az általa

„képkutatás”-nak nevezett tevékenység keretében.

A *Könyvtári Szemle* tehát valóban sokoldalú tájékoztatást nyújtott olvasóinak, új szempontokat vetett fel a hazai könyvtárügyben, és sok esetben megoldást is javasolt. Nyilvánvaló, hogy a lap színvonala egyenetlen volt, gyakran eltérő érdekek ütközéséből sokszor a könyvtárügy került ki vesztesen, nem Lantos és a könyvkereskedeleme. A *Könyvtári Szemle*-nél 1935 elején átmeneti szerkesztőváltás következett be, néhány számot *Gronovszky Iván* szerkesztett. Asztalos ugyanis kormánypárti programmal megpályázta az őriszentpéteri kerület képviselői mandátumát, és kortes-körútja alatt nem tudta szerkeszteni a lapot. Hiába volt azonban a többhetes kampány, kiszagza ellenfelétől vereséget szenvedett. Amikor visszatért a Széchenyi Könyvtárba, új beosztást kapott: az olvasószolgálati osztály vezetésével bizta meg Fitz főigazgató.

A *Könyvtári Szemle* I. évfolyamának utolsó száma, az összevont 18–20. szám 1935. június 20-án jelent meg. Asztalos bejelentése szerint nyáron nem jelent meg a *Szemle*, a II. évfolyam 1. száma 1935. szeptember 25-én hagyta el a sajtót. Ekkor még senki sem sejtette, hogy már csak pár szám jelenhet meg. A 6. szám december 5-én jutott el az olvasókhoz, ám ekkor Lantos váratlanul bejelentette, hogy megszünteti a lap kiadását. Asztalost is meglepte ez a döntés, javában dolgozott a következő számok előkészítésén. Lantos elsősorban üzleti szempontokra hivatkozva, a növekvő ráfizetés miatt nem vállalta tovább a kiadást, *Asztalos Miklós* azonban más okot említ: azt, hogy Lantos megsértődött, mert a Széchenyi Könyvtár duplumainak értékesítésére nem ő kapott megbízást. Feltehetően mindkét állításban van igazság; a viszonylag alacsony példányszámban megjelenő szaklap eleve nem lehetett nyereséges, de a kiadó addig vállalta a ráfizetést – és a magyar könyvtárügy támogatását –, amíg úgy ítélte meg, hogy ez a kapcsolat a magyar könyvtárakkal hosszabb távon gyümölcsöző. Az is nyilvánvaló, hogy könyvtári folyóirat kiadására elsősorban könyvtáraknak kell vállalkozniuk, illetve olyan intézménynek, mely nem keveri az összetartozó, de azért mégis markánsan elkülönülő könyvkereskedelmi és könyvtári szempontokat. A döntés és a lap hiánya mindenesetre fájdalmasan érintette a magyar könyvtárügyet, hiszen egy időre – a *Magyar Könyvszemle* újraindulásáig – ismét folyóirat nélkül maradt a szakma.

Asztalos Miklós pályafutása a Könyvtári Szemle megszűnte után

Tulajdonképpen a *Könyvtári Szemle* megszűnte után Asztalos is eltávolodott a könyvtárügytől. A Széchenyi Könyvtárban, új beosztásában ugyan jól érezte magát, tevékeny részt vállalt a megalakuló könyvtáros egyesület munkájában és a könyvtárosképző tanfolyam titkári tisztségének betöltésével is fontos feladata volt, mégis új karriert kezdett kiépíteni magának. Elsősorban írói pályája vett új lendületet. A szaktörténész helyett a harmincas években az ismeretterjesztő történeti munkák szerzője került előtérbe, *Pethő Sándorral* közösen megírta „A magyar nemzet története az ősidőktől napjainkig” című kötetet (1933), mely több kiadásban is megjelent, sőt olaszra is lefordították, valamint *Rákóczi Ferenc* népszerű életrajzát 1934-ben. De ifjúkorának szépírói ambíciói is feltámadtak, és a harmincas évek végétől sikeres íróként ismerte meg a nagyközönség. Népszerűségét fokozta, hogy több filmnek forgatókönyvírója volt, ezek egyike, az „Egy éjszaka Erdélyben” 1941-ben a velencei biennálén díjat is kapott. Hivatali életében is fontos változások történtek: 1938-tól a miniszterelnökségen teljesített szolgálá-

tot. Hivatali pályája a második világháború éveiben töretlenül ívelt felfelé. 1944-ben a közhivatalok tisztviselői karával együtt ő is Németországba ment. Amikor hazatért, állását el kellett hagynia, a Széchenyi Könyvtárban sem kapta vissza régi helyét. Megkezdődött az egykor fényesen indult pálya alkonya, amit csak betetőzött 1951-es kitelepítése. Sorsa Békés megyébe, Körösladányba vetette. Asztalos és felesége a legmostohább körülmények közé került, villájukat elvették, annak értékes berendezése, könyvtára, kéziratai szétszóródtak. Kezdetben zongoratanárnó felesége szerény jövedelméből éltek, később Asztalos is munkához jutott a faluban. Amikor 1953-ban feloldották a kitelepítési végzést, már nem volt hova menniük. Talán a falut is megkedvelte az öregedő házaspár; *Asztalos Miklós* hamarosan a község művelődési életének aktív szereplője lett mint a színjátszókör vezetője. A hatvanas évektől kisebb írásai is megjelentek irodalmi lapokban, egykori szindarabjai, filmjei időnkénti felújításából pedig némi pénzhez jutott. Idős korában kezdte el írni monumentális terjedelmű visszaemlékezéseit életéről, annak egyes állomásairól. Hosszú élettel ajándékozta meg a sorsa: 1986. február 23-án, 87 éves korában halt meg.

Pogány György

Lapozgató

Interjúalanyként A Könyv 1989/1-es számában *Horváth Sándor*, a népszerű színművész elégedetlenségének ad hangot: „A legfőbb bajom a magyar kultúrával: nem teremtett lehetőséget arra, hogy etikus társadalmi kapcsolatok, etikus történelmi tudat, egy szabadon és helyesen működő erkölcsi értékrend alakulhasson ki és funkcionálhasson”. Pedig „a színész munkája... akkor válik érvényessé... ha el tud jutni az igazmondás egyszerűségéig, addig a pontig, amikor megteremtődik a dolgok valóságértéke”. Veretes szavak. Bár szerintünk nem a „magyar kultúrán” (olvasatunkban: annak művelőin, tudósokon, művészekon, pedagógusokon), hanem annak legtöbbször laikus *irányítóin* múltott (múlik?), el tud-e jutni a színész az „igazmondás egyszerű-

ségéig”. S e tényről Horváth Sándornak, aki az interjúadaskor a színészszakszervezet elnöke volt, legalábbis illett tudnia.

Magyarországi krónika és egy breviárium szövegrészeit tartalmazó pergamendárabok kerültek elő az OSZK egyik kódexének gerincéből a kézirat restaurálása során. A „kéziratmorzsák” azonosításáról *Szelestei W. László* számol be a *Magyar Könyvszemle* „legújabb”, 1989. évi 2. számában, és a töredékek szövegét is közreadja ugyanott. Kár, hogy a hat képmelléklet – nyilván nyomdatechnikai okokból – csak intuitív sejtésekre ad lehetőséget, a kézírások közelebbi vizsgálatára nem.

Könyvtár füstben

Mintha a természet már idejekorán eldöntötte volna *Varga Károlynéről*, Editről, hogy gyermekkönyvtáros lesz: erre tette őt testileg-lelkileg alkalmassá. Csak a kicsik közül magasodik ki, a nyugábbak a fejére nőnek, ha hagy-ná magát. Gondot is okozott ez valamikor 1969-ben *Kertész Károly* tapolcai könyvtár-igazgatónak: lesz-e ennek a kislánynak valamennyi tekintélye a könyvtárban? Hogy akkori döntése mégis helyes volt, bizonyítja az elmúlt húsz év. Edit főiskolai könyvtárosi diplomát szerzett, a gyermekszerepeten és az úttörő-mozgalmi tapasztalatokon kívül szakmailag is fölvértezve magát, így most olyan gyermekkönyvtáros, akinek ötletei egy tucat könyvtárra elegendőek lennének. Határozott egyénisé-gével azokat is maga mellé tudja állítani, akik sokallják temperamentumát. Fantasztikus a munkabírása, a jó ég tudja, hogy csinálja. Ha visszautasítják, először megsértődik, hallgatá-sa a megbántott emberé, de cselekvése már a konok bizakodóé. És igaza lehet, eddig még minden ötlete megvalósult, minden akadályt le tudott győzni a kicsi, energikus asszony.

Amikor a dicséretet igazgatójára és munkatársaira hárítja, el kell ismernem: közreműkődők nélkül nem tudott volna ilyen eredményeket elérni. Nem, ha az igazgatót győzködni kellene arról, hogy a gyerekkönyvtár csak úgy tud pedagógiai műhellyé válni, ha a kézikönyvekből és a többi könyvből is sok példányuk van; nem, ha munkatársai nem vállalnák vele a szabadidős táborozásokat, amikor két hétig a város apróságaival, alsótagozatosaival járják a megyét, és inkább anyapótlók és tanítónénik, mint könyvtárosok; nem, ha idős mamája nem látja el a házimunka egy részét és két lánya nevelésének segítését. Vargáné gyerekei kicsi koruk óta segítői és élvezői is édesanyjuk foglalkozásának. A nagyobbik óvónőképzős, a kisebbik gimnazista, és még most is szívesen vesznek részt a könyvtár életében.

Nem csak nekik, hanem Tapolcán 1400 ifjú polgárnak is kedvenc tartózkodási helye a 25 ezer kötetes gyermekkönyvtár a város közepén. Mivel napközi nincs, a szülők is szeretik itt tudni gyermekeiket, mert a könyvtárvezető is ismerik még saját gyermekkorukból, a vetélkedők révén pedig még azok számára is híres a könyvtár, akiket nem köt ide személyes élmény. A rendszeresen könyvtárba járók körében legnépszerűbb a számítógépes klub, habár van még vagy tíz: irodalmi, zenei, már tudok olvasni-klub, bölcs bagoly stb. Akik pedig kezdenek kinőni a gyermekkönyvtárból, azokat a felnőttkönyvtárral összefogva igyekeznek olvasónak megtartani.

De nem csak az olvasók növik ki a könyvtárat, az is kinötte magát. Évek óta téma volt Tapolcán: új könyvtár kell a városba, a felnőtteknek, gyerekeknek egyaránt. A politikai új szelek is fellobantották a tapolcaiak régi vágyát: legyen méltó hajléka a könyveknek. A régi MSZMP kereste is már a megoldást, felajánlva székházát a háromfelé szakadt könyvtár egy épületbe telepítéséhez. A múlt év végén az MDF programjában szintén szerepelt a könyvtár ügye, riválisa lett ebben az MSZP. A nemes versengés a helyi demokrácia látványos példájává vált, hisz a városnak se rendes bírósága, se belgyógyászati rendelője nem volt, így ha a pártházat a bíróság kapja meg, e gondok közül az egyik megoldódott volna ugyan, de a könyvtáré nem. A tanácsülés – a legdemokratikusabb testület – 1989. december 15-én az igazgató előterjesztése alapján elfogadta és határozatba hozta, hogy a volt pártszékház a könyvtáré legyen. Ezt egy még demokratikusabb testület szentesítette, maga a nép! A főtérnen tartott nagygyűlés közönséges falragaszokra írhatta a nevét, ezeken lehetett szavazni a három alternatívára. A könyvtárra 80 százaléknál többen voksoltak!

Így már a múlt év végén megkezdődött az

átalakítás tervezése, hogy az ötszintes épület használható 1600 négyzetmétere befogadhassa az egész felnőtt- és gyermekkönyvtárat. A népszavazás eredménye egyfajta elégtételt jelentett a könyvtárosoknak: érezhették, nem dolgoztak hiába. *Varga Károlyné* is melegséget érzett a szíve körül, lám a 20 év során felnőtté vált olvasói nem csak a könyveket szerették meg... Nekik fogalmuk sem volt arról, hogy ő éjszaka készült a másnapi könyvtári foglalkozásokra; hogy a könyvtár bekötött folyóiratait cikkenként feldolgozta és analitikus katalógust állított össze belőlük; hogy olvasói katalógusai is mind naprakészek *voltak*, míg el nem jött a múlt év karácsonya, az a nap, amikor két nagylányával ő is a fenyőfát díszítette és készült az év legmeghittebb ünnepére. Akkor megállt a ház előtt egy rendőrautó, és hozták a hírt; ég a könyvtár!

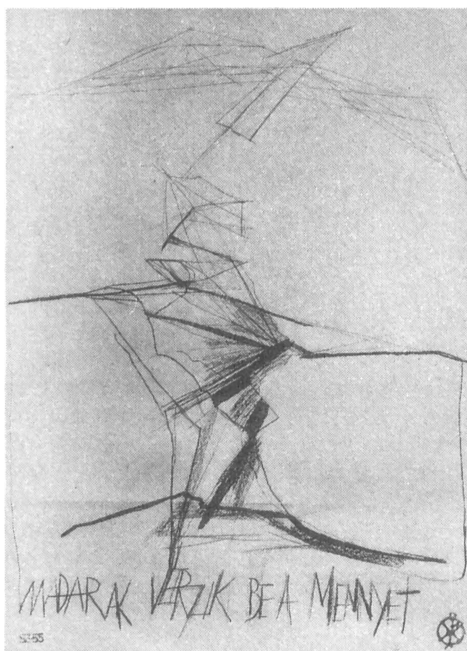
*

Az ünnepet, de élete munkáját is tönkretették a lángok, a víz, és mindezek okozója: az a két deviáns fiatal, akik a könyvtárba betörték, és garázdálkodásuk után az égő gyertyát ott hagyva, előidézői lettek a tűznek.

Könyvtárlátogatóként talán megfordult már itt ez a két siheder is – de legutóbb rombolni jöttek. Pusztításuk megelőzte a tüzet: feldöntötték és szétszórták a katalógusokat, a személyi nyilvántartást, lila párnafestéket fröcskölték a falakra, az időszakos kiállítás anyagát is tönkretéve. Odaveszett a 600 kötetes segédkönyvtári állomány, 1000 hanglemezzel, diafilmekkel, videofilmekkel, a több ezer könyv közül a mesék és a kicsinyek szakirodalmáé, és a gyermeklátogatók kedvencei, a számítógépek!

A szakmai károkat igazán csak a könyvtárosok tudják átérezni. Így nem csoda, hogy azonnal a segítségükre siettek a munkatársak, túlmunkában, hisz a felnőttérszleg nem zárható be addig, míg a károkat megpróbálták helyrehozni. Összefogott a város is, „népség-katonaság” szó szerint, hisz a honvédség vette át a parancsnokságot a tűzkár felszámolásakor. Ők szállították el a masszív olvadó számítógépeket, a korommal égett, egykor oly kedves könyveket, játékokat.

Ha december közepén a népszavazáskor úgy érezték a könyvtárosok, hogy a városban szeretik és becsülik őket, erről most újabb tanúbizonyságot kaphattak. A város vezetői azonnal lehetővé tették az átköltözést a pártházba – a lehetőség így találkozott a kényszerűséggel. Az

ünnep utáni első munkanapon már hozzáálltak a honvédséggel a berendezkedéshez, a tápraktárból átköltöztették a könyveket, megpróbálták menteni a megmenthetőket, és január 8-án már ismét kinyitott a könyvtár az új helyen. Igaz, a gyerekek eleinte nem mertek „csak úgy” bejönni a volt pártházba, ahová korábban csak fehér ingben, nyakkendőben jöhettek. Visszahozott könyveiket lerakva gyorsan elináltak, becsalogatásukra különböző szakmai trükköket kellett bevetni, és ezek ma már eredményesek, a gyerekek kezdik belakni a házat. A felnőttek majd később kerülnek ide, a tervezés és a kivitelezés ütemétől függően.

Amit karácsonytól vízkeresztig kiállt és bírt lelkierővel, munkabírással *Varga Károlyné*, az bizony egy erős férfinak is becsületére vált volna. Az eddig is kitartó és fáradhatatlan aszszonynak szívszorító, fájdalmas munka volt ez, húsz év tartalmas tevékenységének romjain. Ő minden darab könyvet „személyesen” ismert. A borítókról gyerekarok, maszatos kezek, kíváncsi kérdések jutottak eszébe, de ezek a könyvek most elpusztultak, tartalmuk elmállott. És külön kint okozott – mint mély gyász – a részvét, a történetek újra és újra felemlgetése. Igaz, ezt a segítőkészség váltotta ki: a kórháztól kaptak számítógépet, a Bakonyi Ba-

uxitbánya ifjúsági szervezete vállalta a kártérítést a kiállításra kapott képekért, a Budapest Bank felajánlotta dolgozóinak egy napi munkabérét, a Szigetelőanyaggyár dolgozói is gyűjtöttek. A zeneiskola hangversenyt rendezett, bevételét a könyvtárnak szánva.

Így hát ismét van gyermekkönyvtár Tapolcán, és *Varga Károlyné* is gyógyulóban van lelkibetegségéből. A füst, amit karácsonykor a könyvtárban látott, kezd eloszlani. Fáradság maradt utána és sok érzelem: egy kisváros lakóinak szeretete, a munkatársak megbecsülé-

sének bizonyossága mellett saját emberi és szakmai képességeinek tudatosodása.

*

Nagy ára volt, de tapasztalhatta: a gyermekkönyvtár, élete főművét nélkülözhetetlennek érezte a város társadalma, és így elégtételt kapott a sorstól.

A sorsszerűség azonban soha nem egészen véletlen...

Turainé Matzkó Emma

Könyvtár és kábeltelevízió

A móri Radó Antal Városi Könyvtár és a móri városi televízió együttműködése

Könyvtárunk kétetnikumú (magyar–német) kisváros lakóinak nyújtja szolgáltatásait (erről és a móri könyvtár egyéb körülményeiről bővebben tájékoztatnak a *Könyvtáros* 1988/4. és 1989/10. számában megjelent cikkek).

Nálunk is érvényesül az országos tendencia: a látogatók száma növekszik, a kölcsönzőké sajnos csökken. Az utóbbi két-három évben vált szorosabbá kapcsolatunk a városi televízióval, s igyekszünk ezt a kapcsolatot továbbra is fenntartani és arra felhasználni, hogy minél szélesebb rétegek előtt hallassunk magunkról, minél több embert becsalogassunk könyvtárunkba. Egy televízióban ajánlott könyv talán becsábít hozzánk néhány új olvasót – s innen már csak egy lépés, hogy munkánk eredményeként kialakuljon az igény a rendszeres könyvtárlátogatásra, könyv olvasásra.

A móri városi televízió mint önálló tanácsai intézmény 1985. július 1-jétől működik. A megyében elsőként Székesfehérvárott kezdtek el a közösségi televíziózást, még a hetvenes években. 1984-ben városunkban is megvoltak már a technikai feltételek, és adva volt a fehérvári példa is. A mai, kéthetenként jelentkező adások öse, egy alkalmi számítógépes képűség, az 1985-ös választások idején a lakosság tájékoztatásának egyik eszköze volt. Ezt követte a rendszeres városi képűség, majd – talán a nagyobb nézettség érdekében – a képűség után játékfilmet is vetítettek. Ehhez könyvtá-

runk videotékája szolgáltatta az anyagot.

A szerkesztőség nehéz helyzetben volt, hiszen naprakésznek kellett lennie – a minimális amatőrszint alig meghaladó felszereltséggel. Ezért is volt büszke a város, hogy 1987-ben a Nyíregyházi Videoszemlén *Szerencse fel, fel!* című filmjük elnyerte a SZOT és a Reflektor Kiadó díját. A szerkesztőség vezérelve: „Magunkról szólni, magunknak”. Tevékenységük azért is jelentős, mivel Mórton nincs helyi sajtó, és manapság nem léteznek már azok a hagyományos információforrások sem, mint amilyen régen a fonó volt. Lehetőségük van arra is, hogy megcáfolják az olyan téves információkat, amelyek olykor városszerte terjednek. Annak idején például kamera előtt tisztázták, hogy mire költi a tanács a TEHO-t. Egy nyilvános fórumonkon derült ki az is, hogy sokak számára a városi könyvtár és a városi művelődési központ egy és ugyanazon intézmény. Mi sem bizonyítja jobban a kábeltelevízió óriási szerepét – és persze felelősségét is –, mint sokaknak az a véleménye, amely szerint, ha a hetvenes években létezett volna a helyi tv, akkor megmenthető lett volna a város egyedülálló pincésora.

Bennünk, könyvtárosokban is felöltött: használjuk fel a tv adta lehetőséget, hogy új programjainkat, új könyveinket, folyóiratainkat és szolgáltatásainkat a képernyőn is propagáljuk. Erre a célra kezdetben minden adásban

mintegy 10–15 perc állt rendelkezésünkre. Amikor megdrágultak a sajtótermékek, megnőtt az érdeklődés a folyóirat-olvasónk iránt is. Ekkor kitaláltunk egy sorozatot, amelyben bemutattuk a nálunk olvasható lapokat: német nyelvű újságjainkat, az új politikai lapokat stb.

Könyvtárunkat sok kiránduló, városunkba látogató delegáció keresi fel. Főként emiatt készítettünk egy kb. 20 perces videofilmet, a városi televízió szerkesztőségével közösen. A filmen keresztül bemutatjuk könyvtárunkat: kitérünk az otthont adó Lambergekastély, a móri közművelődés és könyvtárkultúra történetére, bemutatjuk jelenlegi munkánkat és szolgáltatásainkat, beszélünk terveinkről stb. Másik közös vállalkozásunkra akkor került sor, amikor elődünknek, a móri ipartestület könyvtárának százéves fennállását ünnepeltük, és ebből az alkalomból négy adásban jelentkeztünk, felidézve az eltelt száz esztendőt.

Mindez a mi kezdeményezésünkre történt, de kapcsolatunk hamarosan kétoldalúvá vált. Igazgatónőnk nyilvános, élő fórumra hívták a stúdióba, hogy a városi művelődési központ vezetőjével együtt a város közművelődésével kapcsolatos kérdésekre válaszoljon.

A szerkesztőséget havonta rendszeresen tájékoztatjuk programjainkról. Kulturális hírekben beolvassák közönségtalálkozókra szóló meghívóinkat, riportot készítenek azokkal a vendégeinkkel, akik nagy valószínűséggel több embert is érdekelnek. Sokan tőlük tudták meg, hogy a népszerű krimiíró, Lawrence valójában magyar tudós, és *Lőrincz Lászlónak* hívják.

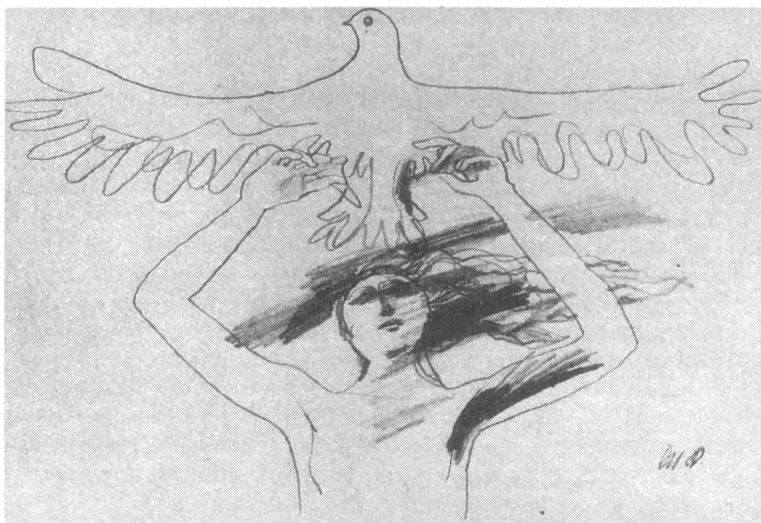
Arra is volt már példa, hogy egy-egy műsorhoz, riporthoz a mi segítségünket kérték. Sokszor jönnek hozzánk irodalomért, információért azok a középiskolás diákok is, akik a „Fiatalok szerkesztették” című műsorblokkot készítik.

Nemrégiben készült el az a kiadványunk, amelyben a kezdetektől feltárjuk a városi tv műsorait. Ennek segítségével megtudható, hogy bizonyos személyekről vagy intézményekről, helységekről, illetve témákról mely adásban volt riport vagy valamilyen információ. A kiadványt a kábeltelevíziózásról (ezen belül konkrétan a móri kábeltévérről) szóló válogatott bibliográfia zárja.

Azt is látjuk, hogy mi lenne a jövő útja: hogyan bővíthetnénk ki közös munkánkat. Helyismereti gyűjteményünkben különösen sokféle dokumentum található. Ezeknek körét még kibővíthetnénk olyan videokazettákkal, amelyekről a kábeltelevízió adásait lehetne visszajátszani. Hiszen a könyvtár úgyis, hordozótól függetlenül, gyűjti, feltárja és szolgáltatja az információkat. Mi például elmondhatjuk, hogy könyvtárismertetőnk megtalálható videokazettán is.

A könyvtár-kábeltelevízió kapcsolat nem csak azt jelenti, hogy a tv tájékoztat a könyvtárról, hanem azt is, hogy a könyvtárból lehívhatók a tv által sugárzott információk. Ehhez azonban fejlettebb technika és nagyobb anyagi bázis szükségeltetik – és ez az, amivel sem a helyi televízió, sem mi nem rendelkezünk.

Sebőkkné Nagy Olga

Könyvtárak – vezetők – botrányok

A *Könyvtáros* 1990/5. számában ismertettük Péter László remek cikktanulmányát (a *Magyar Nemzet*ben jelent meg), amely a vezetőki-választás antinómiáival foglalkozik.

Péter László természetesen szegedi példákat hoz, egy helyi konfliktust ábrázol, ám – nagy elmeélel és tisztánlátással – mondandóját általánossá, teoretikussá, ha nem lenne oly kompromittálódott a szó, azt mondhatnánk, elvívé teszi. Ezúttal olyan újságcikkeket, szám szerint hármat, közlünk, amelyek éppen nem elviek, annál több konkrétumot tartalmaznak a szegedi eseményekről. Tényszerűen nyilván igazak (bár feltűnően sok bennük a sajtóhiba – ha ugyan az, hogy a szereplők nevét az újságírók nem mindig tudják pontosan, hogy számos kisebb-nagyobb ellentmondás, baki fedezhető fel a mégis csak fölötté egyszerű eseménysorozat elbeszélésében), ám minden konkrétságuk ellenére jócskán értelmeznek, interpretálnak is a szerzők, korántsem mindig szerencsésen.

*

Az egész cikksorozatból árad valami olyan levegő is, amelyet – más alkalomból – ugyancsak a *Könyvtáros* idei májusi számának „vezércikke” tűzött tollhegyre. Enyhe lenézés, a könyvtári ügyek furcsállkodva-kivülről figyélése stb. Sebaj, ezt úgy látszik meg kell szoknunk. Bosszantóbb, hogy – úgy látszik – mihelyst valami könyvtárközelbe kerül, elveszti természetes vonatkozási pontjait, átalakul.

Csak melleleg: *Móra és Tömörkény* említése, könyvtári vonatkozású következtetések levonására nem igazán átütő erejű. Érzékenységek kiemelése céljából távolabbi példát hozunk. *Lessing* bizonyosan van olyan jó név, van akkora irodalmi-tudományos nagyság, mint az említettek. Sokáig volt könyvtáros, köztudottan csapnivaló. *Leibniz* talán még *Lessing*nél

is nagyobb ember volt, könyvtárosként azonban bátran mérhető hozzá. Erről ennyit.

Nagyon nem örültünk, nyilván olvasóink sem örülnek az ilyenféle passzusoknak: „A három ellenszavazat is azt látszott igazolni, alátámasztani, mintha a testület nem igazán nyugodt lelkiismerettel döntött volna a kérdésben. Hozzátéve, hogy *Baráthné dr. Hajdú Ágnes*t a testület tagjai közül senki nem ismeri személyesen és teljes bizalommal vannak iránta.” Ahány mondat, ahány állítás, annyi kérdőjel (már amennyiben a kérdőjel kellőképpen ki tudja fejezni azokat az összetett érzéseket, amelyeket e passzus felkelt könyvtáros olvasóiban): Mert ugyan mit igazol három ellenszavazat? A nyugtalan lelkiismeretet? Senki sem ismeri *Baráthné dr. Hajdú Ágnes*t? A szakma ne ismerné? Ne látták volna? Az igazgatóhelyettes, azután mb. igazgató lányát? a helybeli főiskola könyvtár szakának tanszékvezető adjunktusát? Ugye, kevés a kérdőjel?

Sok emlitenivaló lenne még (például az a finom inszINUÁCIÓ, amely az új igazgató családi kapcsolatait említi – látszólag szenvtelenül), ám hagyjuk. Ezúttal, most nem ez a lényeg, hanem talán az, ami a három cikkből egyértelműen kiderül: baj van a jogszabállyal, a mechanizmussal, a pályázatokkal, a szavazatokkal, a szempontokkal. Minderre éles, kíméletlen fényt vet a cikksorozat, ha a tanulságokat, hogy használhatók legyenek, nekünk, az olvasóknak kell is levonnunk.

A cikkektől függetlenül: üdvözljük *Hajdú Ágnes*t, a szegedi Somogyi Könyvtár új igazgatóját! Következő számunkban, néhány ugyancsak friss igazgató-főigazgató kollégájával egyetemben, szeretnénk őt bővebben bemutatni olvasóinknak, a könyvtári szakmának.

Színházbotrányra könyvtárbotrány – Megint a szegedi tanács

Újabb cirkusz a pályázatokkal

Ismét a nyilvánossághoz fordult a szegedi Somogyi Könyvtár dolgozóinak egy csoportja belső ügyeikkel. Ismeretes, hogy ez a szellemi műhely közéleti bátorságról tett tavaly tanúbizonyságot, kiállításával megakadályozva egy pártfunkcionárius landolását. A mostani konfliktus sokkal bonyolultabb. A részletek megvilágítására ismertetjük azokat a leveleket, amelyeket az intézmény dolgozói írtak a felügyeleti szervekhez, a minisztériumhoz és a szegedi tanácshoz.

A helyi vihar értelmezése miatt kanyarodjunk vissza az időben. Tavaly nyugdíjba vonult az igazgató, *Tóth Béla*, és a várakozási állapot, az új helyzet, nyugtalanságot teremtett. (Átmeneti időre megbízták igazgatónak *Hajdú Gézá*t.) A válsághelyzetre levélben hívták fel a szegedi tanács vezetőinek figyelmét.

Aggodalmaikra a tanács pályázatot hirdetett, amelyre a könyvtár két igazgatóhelyettese is benevezett. Mindketten élvezik a dolgozók bizalmát, örültek volna a könyvtárosok, ha valamelyikük megkapja a hatalmat, ám – amint kitűnik a *Glatz Ferenc* művelődési miniszterhez küldött levelükből – ez a vágyalom nem következett be.

„A megadott határidőig két pályázat érkezett, s a könyvtár két igazgatóhelyettese úgy érezte, mivel a kiírás feltételeinek megfelelnek, *eséllyel indulhatnak* a versenyben. A pályázati kiírás után, de annak lezárulása utáni hatálybalépéssel, megjelent egy új *képesítési rendelet*, amely erre a munkakörre felsőfokú szakirányú képesítést ír elő. Ezért a fenntartó, mivel a pályázat értékelése az új rendelet *hatálybalépése* után történhetett csak meg, úgy döntött, megkéri a Művelődési Minisztérium illetékeit, hogy ebben az esetben *méltányosságból adjon felmentést* az új képzési rendelet érvényesítése alól... Úgy éreztük, hogy a fenntartó képviselője körültekintően és humánusan járt

el, amikor ezt kérelmezte. Időközben megérkezett a Művelődési Minisztérium jogtanácsosának állásfoglalása, amelyben nem teszi lehetővé, hogy eltekintsenek az új rendelet előírásaitól, és új pályázat kiírását javasolja... Úgy véljük, az új képesítési rendelet *helyes, és napjainkban különösen fontos*, hiszen várható, hogy a leépített párt- és szakszervezeti vezető funkcionáriusok számára parkoló pályát vagy menedékhelyet jelenthetnek a közgyűjtemények, és azok vezető munkakörei... De nem lehet *egyformán kizáró ok* a szakirányú felsőfokú képzettség hiánya egy ejtőernyős és egy, az adott intézményben szakalkalmazottként 1962, illetve 1973 óta dolgozó jelölttel szemben, nem beszélve arról, hogy jelen esetben ezek a jelöltek 1982, illetve 1983 óta igazgatóhelyettesei az adott intézménynek. Úgy éreztük, ezek a jelöltek már bizonyítottak, igazságtalan lenne velük szemben az új előírás visszamenőleges érvényesítése...”

Mivel Glatz Ferenc sem fogadta el a könyvtárosok fellebbezését és kérelmét, az első pályázat kiírását *követte a második, amely már nem tartalmazott* olyan magas követelményeket. Lejjebb szállították a mércét: a pályázat *nem írt elő* vezetői tapasztalatot, csak ötéves szakmai gyakorlatot. Az igazgatóhelyettesek erre már nem neveztek. A versengésben indult *Barát[h]né Hajdú Ágnes*, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola könyvtár szakának tanszékvezető adjunktusa, *Csúri Károlyné*, a Somogyi Könyvtár főmunkatársa és *Kabáné Takácsli [helyesen Tokácsli] Boglárka*, a könyvtár osztályvezetője. Programjukat szakmai véleményre is kiadták, majd az intézmény dolgozói három csoportban, a két szakszervezet, illetve a szakszervezeten kívüli állomány megvitatta – és megszavazta az igazgatójelölteket. Újabb feszültségek keletkeztek a szavazás mikéntje miatt, és ennek forrásait jól tükrözi az a fel-

jegyzés, amelyet a városi tanács művelődési osztályához küldtek.

„A tanácsnál az a megállapodás született 1990. február 5-én, hogy február 8-án a könyvtárban reggel 8 órakor a TIDSZ (ez az egyik szakszervezet), délelőtt 11 órakor a szakszervezeten kívüliek és 2 órakor a KKDSZ (ez a másik szakszervezet) tagjai előtt ismertetik a meghirdetett igazgatói állásra beérkezett pályázatok szövegét, és akkor megállapodtak arról, hogy *milyen módon* (titkos szavazás, egyszerű rangsor stb.), véleményezik a pályamunkákat. Az előzetes megbeszélések szerint, ha a csoportok a titkos szavazás mellett döntenek, akkor azt *egy időben, három különböző helyen kell* lebonyolítani úgy, hogy a szakszervezeti titkárok felügyelik a saját csoportjuk szavazását. A megállapodással *ellentétben* február 8-án reggel 8 órakor megkezdett TIDSZ alapszervezeti gyűlésen a pályázatok ismertetése után *azonnal megszavaz[tat]ták* a pályázókról a tagságot, a szavazás eredményét *rögtön nyilvánosságra* hozták, meg sem várva, hogy a másik két csoport az ismertetést megkezdje. A szakszervezeten kívülieknek (a megállapodás szerint) a

két szakszervezet titkára ismertette a pályázatokat, de értékelésére időhiány miatt nem került sor. A KKDSZ taggyűlésen a pályamunkák ismertetése után a tagság megvitatta és véleményezte szóban a pályázatokat, majd úgy döntött, hogy az előzmények és az eredeti megállapodások ellentmondásossága miatt *szavazást nem tart*, mert szavazást csak olyan esetben fogadhat el, ha a szakalkalmazottak köre (szakszervezeti hovatartozástól függetlenül) *egyidejűen és titkosan* szavaz. Mindezt az a meggyőződésünk is alátámasztja, hogy szakmai programokat szakmabeliek bíráljanak el. A leírtak azt bizonyítják, hogy az események *nem a megállapodás szerint* történtek. Tiltakozunk az ellen, hogy a szakmai vélemények helyett nevekre szóló számszerű szavazás történt...”

*

Ez a válság, mint Rákosi pajtás idejében az osztályharc, csak egyre fokozódik. A kisebbségben levő szakemberek méltánytalanok tartják az eljárást. Úgy érzik, sorsuk további folyása több figyelmet érdemelne a tanácstól. Azt szerették volna, ha a felügyeleti szerv a megállapodások alapján *figyelemmel kíséri* a pályázatokat. Őszintén szólna szerettem volna, ha a dolgozók közül valaki név szerint is nyilatkozik. Ám megértve a kisebbségben lévők aggodalmát, hogy tartanak egy esetleges későbbi drámai leszámolástól, elálltam a tervemtől. Annyit viszont megtudtam, hogy a nem mindennapi helyzet alapja, a kisebbség gyökeres változást szeretne. Úgy látják, *Hajdú Ágnes* kinevezésével a *régi struktúra is öröklődik*, s ezt nem akarják. Végül is, hogy a jelenlegi megbízott igazgató, *Hajdú Géza*, bármit is tett volna, hogy lányára, Ágnesre a többség szavazzon –, nem nyert igazolást. Megismétlődne a színházügy?

*

A felügyelő a szegedi tanács művelődésügyi osztályának vezetője, *Matusik Sándor*, így kommentál:

– A tanács már az első pályázat idején is a Művelődési Minisztériumhoz fordult állásfoglalásért. A mi véleményünk szerint bármelyik igazgatóhelyettes az első pályázat után megérdemelte volna a kinevezést. A második pályázat kiírása előtt mi egyeztettünk a dolgozókkal. Sőt, országos hírű szakemberekből – *dr. Szen-*

te Ferenc, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgató-helyettese, dr. Mader Béla, a JATE központi könyvtár főigazgatója, dr. Ambrus Zoltán, a Békés megyei könyvtár igazgatója, dr. Kovács Miklósné, a megyei tanács csoportvezetője – különleges bizottságot hoztunk létre, hogy a jelöltekről szakvéleményt kapjunk. A szakmai zsűri szerint a pályázat eredménytelen, mert nem indult olyan személy, akinek tekintélye, elismertsége méltó lenne a Somogyi Könyvtár hírnevéhez. A jelölteket úgy véleményezték, valamennyien a jó második vonal képviselői. Igazán egyikükben sem ötvöződik a könyvtár igazgatójától elvárható szakmai vezetői és emberi adottságok együttese. A könyvtár dolgozóinak szavazását jogszabály nem rögzíti. A minisztérium úgy döntött, voksoljon az intézmény összes dolgozója, a szakszervezet budapesti titkára pedig azt javasolta,

hogy csak a könyvtárosok jelöljenek. Nekünk egységes véleményre volt szükség, a 129 szavazó közül 81 Hajdú Ágnes mellett állt ki.

*

A szegedi tanács végrehajtó bizottsága március 22-én dönt egy Szegedre jellemző kényes kérdésben. A művelődésügyi osztály előterjesztése alapján két lehetőség közül választhatnak. Eredménytelennek minősítik a pályázatot és újat írnak ki – ez áll az első helyen –, vagy kinevezik Hajdú Ágnest meghatározott időre. Mivel a kultúrbotrányok alaposan megtépázták a Tisza-parti város hírnevét, remélhetőleg a városatyák gondosan mérlegelnek.

Halász Miklós

(Csongrád Megyei Hírlap)

Senki többet, harmadszor...

Újabb vezetőkinvezési bonyodalmak – ezúttal a Somogyiban

A történet 1989 tavaszán kezdődött, amikor a Somogyi Könyvtár igazgatója, Tóth Béla nyugdíjba ment. Akkoriban – a máig érvényes törvények értelmében – még az a szokás járta, hogy az intézmények új vezetőit a városi tanács művelődésügyi osztálya javaslata alapján a vb nevezte ki. Hosszú rábeszélésekkel sikerült csak meggyőzni az országszerte ismert irodalomtörténészt, hogy egyetemi katedráját felváltsa a könyvtárigazgatói székkel. Ekkoriban azonban a társadalmi és politikai élet vitorláit már másfajta szelek kezdték dagasztani. A könyvtár néhány dolgozója – teljes joggal – úgy érezte, beleszólhat, ki legyen az új igazgató. Ám a demokráciát zászlajukra tűzők elég furcsán juttatták kifejezésre szándékukat. Eredmény: egy mocskolódo levél az igazgató-jelölt tudósnak, névtelenül, és egy, többek által aláírt petíció a városi tanács művelődésügyi osztályának. Az utóbbiban alulírottak azt kérik a „felettes szervtől”: ne irodalmárt, hanem a könyvtártudományokban jártas szakembert nevezzen ki az intézmény élére. A két levél következménye: az egyébként igazgatói székbe

sohasem vágyakozó tudós azonnal jelezte, ezek után semmilyen rábeszéléssel ne próbálkozzanak a kinevezők, mert *nem vállalná* a könyvtár vezetését. A városi tanács művelődési osztálya júliustól, meghatározatlan időre Hajdú Gézát, az intézmény egyik igazgatóhelyettesét bízta meg az igazgatói teendővel, az állásra pedig pályázatot írt ki.

Első menet

A pályázat feltételeit nem sikerült a legszerencsésebben megfogalmazni. A kiírás többek között 10 éves vezetői gyakorlatot kívánt meg a pályázóktól. Ami eleve kizárta azt, hogy ambiciózus fiatalember lehessen az igazgató. Az állásra végül is a Somogyi Könyvtár két igazgatóhelyettese adta be pályázatát. Ők viszont nem rendelkeznek szakirányú egyetemi végzettséggel. Igaz, ez a feltétel a pályázat kiírásában nem is szerepelt. *Időközben* rendelkezett úgy a művelődési miniszter, hogy „A magasabb vezetői munkakörben való alkalmazás

feltétele... az intézmény alaptevékenységének megfelelő szakirányú felsőfokú oktatási intézményben szerzett oklevél...” Miután a két pályázó ilyenekkel nem rendelkezett, a városi tanács művelődésügyi osztálya a minisztériumra bízta a döntést. A minisztérium jogtanácsosa az új rendelet szerinti végzettséget vette figyelembe, így nem fogadta el a két pályázót. *Új pályázat* kiírását javasolta.

*

S most, mielőtt eltévednénk a pályázati feltételek, a rendeletek, a döntések dzsungelében, álljunk meg egy percre. Úgy tetszik, az igazgató személyét megválasztani akaró néhány dolgozónak – miután most nem született névtelen levél és petíció – ezúttal nyilván megfelelt volna a két pályázó igazgatóhelyettes valamelyike. Hogy az összes többi dolgozónak, a többségnek ugyanez volt-e a véleménye, az nem derülhetett ki. Ugyanúgy nem, mint az irodalomtudós elleni tiltakozás esetében. Ebből úgy tűnik, a demokrácia álarcába, s az ejtőernyősök elleni küzdelem köntösébe bújtatott harcot – a

többség nevében, de annak feje fölött – egy kisebbség folytatta.

A dokumentumokat, nyilatkozatokat, leveleket lapozgatva kiderült, a kisebbség egy idő után szakszervezetileg is önállósította magát. Az intézményen belül működő KKDSZ, azaz a Közgűjteményi és Közművelődési Dolgozók Ágazati Szakszervezete alapszervezetéből néhányan kiléptek. Miután a szakszervezeti vezetőség és a tagság véleményével, valamint az alapszabállyal is ütközik, hogy egy intézményben ugyanannak a szakszervezetnek két alapszervezete legyen, a többség úgy döntött, átlép a TIDSZ, azaz a Tanácsok és Intézmények Dolgozói Szakszervezetébe. S innen kezdve már minden dolgozó részt vesz, külön-külön csoportokban, az eseményekben.

És a második...

Az új feltételekkel kiírt, második pályázatra a könyvtár két dolgozója, *Csúri Károlyné* főmunkatárs és *Kabainé Tokácsi Boglárka* osztályvezető adta be dolgozatát, valamint *Baráthné Hajdú Ágnes*, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola könyvtártudományi tanszékének adjunktusa. A három pályázatot a városi tanács által felkért neves szakértőkből álló bizottság bírálta el. A bizottság egyik tagjától tudom, hogy a dolgozatok alapján úgy döntöttek, mindhárom pályázó alkalmas lehet szakmailag a Somogyi Könyvtár vezetésére. De miután emberi alkalmasságukat a bizottság nem ismerheti, hát döntsék el a dolgozók, a három jó szakember közül kit választanak.

Az eredeti elképzelés szerint a választást három csoportban kívánták lebonyolítani, egy időben. Legelőször a TIDSZ-tagok, közel százan hallgatták meg a három pályázatot. S miután a fiókkönyvtárak folyamatos nyitvatartása miatt ők igen nehezen tudnak hetente gyűléseket tartani, a pályázatok meghallgatása után azonnal szavazni kívántak. Az eredmény gyorsan megszületett. A TIDSZ 70 százalékos szavazattöbbséggel Baráthné Hajdú Ágnes mellett döntött. A szakszervezeten kívüliek szavazata csak később született meg, s ugyanilyen arányt mutatott. A KKDSZ 11 tagú alapszervezete viszont úgy döntött, nem szavaz, hanem szakmai értékelést ad. Szerintük ugyanis az igazgatóválasztás *a szakma ügye*, nem pedig a szakmai felelősség nélküli többségé, a könyvtár összes dolgozójáé, a nyugdíjas kisegítőktől a portásig mindenkié.

Déja vu

Mint kiderült, Baráthné Hajdú Ágnes a bírálóbizottság szerint szakmailag megfelelő, a többség, valamennyi dolgozó által, a szavazatok alapján legitimált személy. Hajdú Géza, a könyvtár jelenlegi, megbízott vezetője látszólag mégis olyan helyzetbe került, mintha lányának kívánná átmenteni a trónt, s egyesek szerint a régi struktúrát. Pedig róla ebben a megyében mindenki tudja, hogy sohasem volt a régi struktúra része, lévén örökös pártonkívüli. Azt is tudják róla, a szakmában mennyit ér. S talán arról sem tehet, hogy családjában továbböröklődött a mesterség szeretete.

Azoknak is hajlunk viszont igazat adni, akik szerint áldemokratikus módszer a fönt leírt; vagyis az, hogy a szakmai vezető kinevezéséről az illető munkahely valamennyi dolgozóját meg kell kérdezni. Kísérteties, mennyire hasonlít ez a színházi főrendező-kinevezés bonyodalmaihoz. A vége itt is az lesz, ami a színházban. Legalábbis valószínű, merthogy a mai végrehajtó bizottsági ülésen döntenek majd a Somogyi igazgatói állásáról a város vezető testületének tagjai. Vagyis: vagy kinevezzük Baráthné Hajdú Ágnest, vagy újabb pályázat lesz.

Pacsika Emília

(*Délmagyarország, 1990. márc. 22.*)

Móra, Tömörkény, Baráthné

Mégis kineveztek könyvtárigazgatót a szegedi Somogyiban

Lecövekelte a Szegedi Városi Tanács végrehajtó bizottsága tegnapi ülésén a Somogyi Könyvtár igazgatójának kinevezésénél. Kinevezzük, vagy ne nevezzük, ez volt ott a kérdés. Történt ugyanis – a témával már egyébként foglalkoztunk lapunk hasábjain –, hogy az első körben a két igazgatóhelyettes nyújtotta be pályázatát, azonban közben módosultak a szabályok, vagyis újra megcélzották a direktori széket. Ebben a második „kanyarban” hárman próbálkoztak. A szakmai bizottság állásfoglalása szerint ez utóbbi pályázat eredménytelennek bizonyult abból a szempontból, hogy a Somogyi Könyvtár hagyományainak, „súlyának” megfelelő munkák, programok nem érkeztek be. A zsűri fogalmazása szerint: „Nem tartjuk igazán eredményesnek a pályázatokat, a pályázók a jó második vonal képviselői.” Magyarul (már elnézést a hasonlatért, ha ló nincs...

*

Szeged könyvtári életét olyan jó nevű írók fémjelezték a múltban, mint *Móra, Tömörkény* avagy legutóbb *Tóth Béla*. Bizonyára nem végezték rosszul munkájukat, ám a jelenlegi pá-

lyázati kiírások mellett egyikük sem rúghatott volna labdába. Fogós, ravasz kérdés: egy ilyen intézmény élére egy országSZerte ismert író, vagy inkább könyvtárosi szakképesítéssel rendelkező embert szerencsésebb kinevezni. Mindenesetre a pályázati előírások az utóbbi, szakmai szempontot tekintik elsődlegesnek.

A művelődésügyi osztály két határozati javaslatot tett a vb. asztalára. Az első szerint a testület írjon ki új pályázatot. A második szerint pedig figyelembe véve a jelenlegi pályamunkákat, a könyvtári dolgozóknak az állásfoglalását, öt évre nevezze ki *Baráthné dr. Hajdú Ágnest* április elsejétől az intézmény igazgatójává. Hosszas töprengés és vita után a vb. úgy foglalt állást, hogy a második variációt hagyja jóvá és nem öt évre, hanem határozatlan időre nevezi ki az új igazgatót.

A három ellenzavazat is azt látszott alátámasztani, mintha a testület nem igazán nyugodt lelkiismerettel döntött volna a kérdésben. Hozzáteve, hogy *Baráthné dr. Hajdú Ágnest* a testület tagjai közül senki nem ismeri személyesen és teljes bizalommal vannak iránta.

V. Fekete Sándor

(*Csongrád Megyei Hírlap, 1990. márc. 23.*)

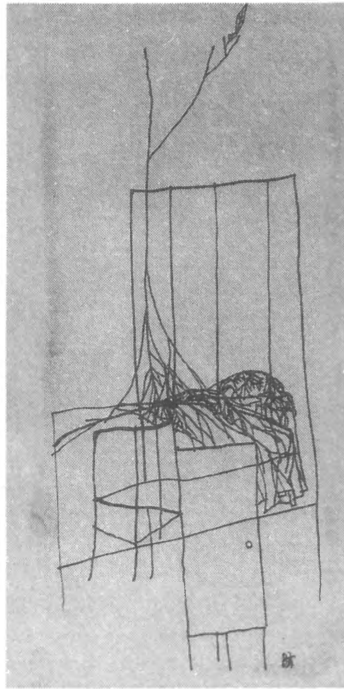
Határozatot hozott a Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága, olyant méghozzá, amely megérdemli, hogy csaknem teljes terjedelmében idézzük: „A Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága megtárgyalta és elfogadta a Balassi Bálint Megyei Könyvtár 1988–1989. évi tevékenységéről szóló beszámolót. Megállapította, hogy az új intézmény kibővült lehetőségeivel jelentősen javította a város és ugyanakkor az egész megye könyvtári ellátásának, az olvasási kultúra fejlesztésének feltételeit, és ezzel igazolta az új könyvtár létrehozásának szükségességét.

A végrehajtó bizottság a megyei könyvtár szerepének eredményesebb megvalósítása érdekében a következő feladatok megoldását tartja szükségesnek: 1. A megyei könyvtár – a városi könyvtárakkal együttműködve – továbbra is végezze a tanácsi és iskolai könyvtárhálózatok szakmai-módszertani gondozását. 2. A könyvtár hatékonyabban valósítsa meg a szolgáltatások propagandáját, ismertetését a lakosság körében, a megteremtett lehetőségek teljesebb hasznosítása érdekében. 3. A megyei könyvtár fokozottabban kapcsolódjék be a megyei szellemi alkotótevékenységbe a hasonló hálózatok központi intézmények gyakorlata szerint. 4. Folytassa a korszerű információs rendszer kiépítését. Dolgozzon ki programot az országos rendszerhez való kapcsolódásra, és a korszerű informatikai eszközök alkalmazására. 5. Utasítja a végrehajtó bizottság a művelődési, ifjúsági és sport főosztály vezetőjét, hogy a végrehajtó bizottság vitáját, állásfoglalását a megyei könyvtár soron következő munkahelyi értekezletén ismertesse.”

Minék ehhez kommentár? A szavak, a fordulatok, a hivatalos-hivatali nyelv megszokott csengése (?) hallatszik a határozatból, aki netán kevésbé járatos e nyelvben, meg is ütődhet olykor („végezze”, „valósítsa meg”, „dolgozzon ki”, „utasítja” stb.), ám milyen ütődő hat maga a tartalom. Nemcsak felépítették; láthatólag büszkéek is rá, elégedettek is vele. A csoda Salgó-

tarjában, úgy látszik, kezd permanens lenni. A határozat minden pontjáért irigyeljük a salgótarjániakat.

Kojnok Nándor a Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának 1990. február 20-án tartott ülésén bejelentette lemondási szándékát a megyei könyvtár igazgatói feladatköréről. A végrehajtó bizottság megértő állásfoglalása alapján a Megyei Tanács művelődési, ifjúsági és sport főosztályának vezetője **Kojnok Nándor** kérését 1990. február 28-i határidővel tudomásul vette, és **Szabó Ernőné**

igazgatóhelyettest bízta meg az igazgatói teendők ellátásával 1990. március 1-jével. **Kojnok Nándor** továbbra is a megyei könyvtárban dolgozik, új feladatköre – tudományos főmunkatárs – szerint elsősorban a könyvtár propaganda-munkájának, a könyvtárhálózati igények és gyakorlat elemzésének, és a megyei művelődéstörténeti

Holmi

kutatások támogatásának fejlesztésével, megvalósításával foglalkozik.

Perszonália rovatunkba illene e hír közlése, mégis biztos, hogy itt a helye, a VB határozata után. Mert olvassuk el figyelmesen, mi lesz a feladata a lemondott igazgatónak! Mintha a határozat megfelelő passzusait olvasnánk. Boldog lemondott, aki épp a „főcsapás” irányába eső feladatokat kapja (tán észre sem veszi az igazgatóság és a főmunkatárság közti atmoszferikus nyomáskülönbséget), és boldog könyvtár, amelynek (lásd Szeged) ilyen egyszerű, könnyű és kézenfekvő új igazgatót találnia. A lemondott és a most fellépő igazgatónak is szívből gratulálunk. Egyúttal meg is spóroljuk az új igazgató bemutatását. **Szabó Ernőné** – ez bizonyos – ismeri a szakma, ismeri mindenki. Neki csak jó munkát illene kívánnunk, de minnek. Eddig is azt végzett, és annyira már nem fiatal, hogy hirtelen megváltozzék.

Akik figyelmesen olvassák (vajha lennének ilyenek!) a *Könyvtáros* eldugott rovatait, a *Holmit*, a *Szakmai folyóiratok – Hálózati híradók*, *Tallózó* stb. címűeket, azok immár nemigen kapják fel a fejüket, ha a Kaposvári Megyei Könyvtár kiadványairól, azok remekbeszabottságáról, kitűnő külleméről, értékes belbecséről esik szó; ha azt tudják meg, hogy az igazgató éves beszámolója miben sem hasonlított e műfaj más, mégoly tiszteletreméltó és alapos termékéhez, hanem esszé (és élmény) számba megy; ha arról olvasnak, hogy ugyanez az igazgató Olaszországban, olasz nyelven tartott elő-

adásával nemzetközi bámulatot keltett; ha arról értesülnek, hogy megint egy új (felújított) Somogy megyei könyvtár köszöni a tervet, a berendezést, a kivitelezés megszervezését, az útnak indítást a megyei könyvtár munkatársainak; ha arról kap információt, hogy a megyei könyvtár már megint kitalált valami újat, vagy valamit először kísérel meg, valósít meg (mint annak idején – kicsoda nagy dolog volt, ha hamar el is felejtkezünk róla – a szakrészlegesítést); ha azt kell észbe vennie, hogy az igazgató túlnyúl könyvtára és megyéje határain, munkás elnöke a Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának, segítője, támogatója (sokszor névtelenül is) a legjobb kezdeményezéseknek, gondja van – az ezer között – a *Könyvtáros* sorsára is. Mindezen okkal nem csodálkozik ez a feltételezett, fiktív odafigyelő olvasó. Azon annál inkább, és annál több joggal, hogy a megyei könyvtárról, annak Keller utáni, immáron történelmi mércével is mérhető szakaszáról összefoglaló előadáshoz, cikkhez ez idáig nem lehetett szerencséje.

Természetesen ezúttal sem lesz (nagy hajónak nagy víz, nagy témának bőséges terjedelem kell), azon azonban elgondolkozhat velünk együtt, hogy jószándékból is születhetnek égbekiáltó igazságtalanságok. Természetes, hogy ha új megyei könyvtár épül, azt nemcsak harsona köszönti, hanem cikkek sokasága is szól az új épületről, szervezetről, tervekről és megvalósulásokról (szinte már külön műfajjá vált a könyvtárelemzés, az új könyvtárak beható analízise); természetes, hogy a publicisztika arról szól, ami feltűnő, ami probléma, ami neuralgikus góccá vált, nem arról, ami organikusan fejlődött, szervesen épült bele (könyvtári) mindennapjainkba. Ebből adódik viszont, hogy egy olyan könyvtárról, amely már nagyon régen áll, tegyen bármit is, kevés szó esik. Idők jártával természetessé válik, hogy kitűnő, a legjobbak közé tartozik, az ezt bizonyító adalékok nem adódnak össze, külön-külön szerepelnek. A *Könyvtáros* megigéri, hogy a jövőben „megins-

piciálja” ezeket a szerencsétlenül járt könyvtárakat. A sort a Kaposvári Megyei Könyvtárral fogja kezdeni (még ha a mértéktelenül szerény és visszafogott igazgató nem is örül ennek).

Hajnalok hajnalán hangzott el a Kossuth rádióban a következő híradás. Idézzük, mert félő, csak

azok hallhatták, akik az álomságtól oda sem figyelhettek rá. „Magyarországon a tejeszacskóra jöszterivel már az árat sem írják rá, erre a kis időre, az áremelkedés miatt minek is. Svédországban azonban még azt is rányomtatják a tejesdobozra, hogy »néha olvass el egy könyvet a gyermekednek«. Hogy miért, azt *Járai Jánostól* hallják: Svéd kutatók ismét meg-

erősítették azt az állítást, miszerint azok a gyerekek, akik sok mesét hallanak, hamarabb tanulnak meg írni és olvasni, mint azok a társaik, akiknél ez nem szokás. Az is ismert, hogy a hangos mesefelolvasás ösztönzi a kicsik nyelvi fejlődését. Annak ellenére, hogy ezt a tényt a legtöbb svéd szülő ma már ismeri, a rendelkezésre álló adatok szerint a gyermekes családoknak közel a fele sohasem járt még könyvtárban. A szakemberek szerint ezek az adatok már csak azért is elkeserítőek, mert tovább szélesedik a szakadék az olvasó családok és a könyvet nem kedvelők között, ami hűen tükröződik az iskolai bizonyítványokban.

Mindez azonban csak szomorú statisztikai adalék lenne, ha a napokban a délsvéd könyvtárosok nem dugják össze a fejüket, és nem támadt volna egy ragyogó ötletük. Ezentúl ugyanis minden csecsemő már a születészenet kap egy ajándék-utalványt az „Első mesekönyvem” című képes-szöveges gyűjteményre. Hogy a dolog mégse legyen olyan egyszerű, az újdonsült szülőknek az ajándékot a helyi könyvtárban kell átvenniük, ahol a munkatársak gondoskodnak arról, hogy a látogatók megismerkedjenek a polcokon sorakozó sok-sok írott érdekességgel. Az úgy érdekesség a könyvtárosok heteken keresztül járnak továbbképzésre, ahol a gyermekes családok meggyőzéséhez szükséges érvelési technikát sajátítják el.”

Megújul az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár otthona. *Cholno-ky Győző* egy nem épp mindenki kezén forgó lapban (a *Láttelelben*) nyilatkozott erről az újságírónak, *Császtyay Istvánnak*. Abban a reményben, hogy a még frissnek-únak tekinthető fősztályvezető a *Könyvtárost* is megtisztelti a megújulás elbeszélésével-értelmezésével, közöljük kollégájának, *Szabó Sándornak* az interjú végére maradt bon mot-ját: „Most alakítják át az épületet, hogy szerves része lehessen az egységes Európához.”

Néhány óra a British Libraryben

1989. november 11. és december 11. között lehetőségem nyílt az Eötvös Kollégium ösztöndíja révén megismerkedni a londoni egyetem oktatási rendszerével, valamint az angol nemzeti könyvtárral.

A British Library hatalmas gyűjteményét természetesen nem csak az egyetemi hallgatók, hanem az egész lakosság használja, illetve használhatja, de megadatik ez a külföldieknek is. Az egyébként igen bürokratikus Anglia a művelődni, olvasni vágyók elé nem gördít akadályokat; múzeumaik, képtáraik, könyvtáraik legtöbbször térítés nélkül látogathatók.

A British Library szolgáltatásait minden huszonegyedik évét betöltött ember igénybe veheti. (Az ennél fiatalabbaktól kezességi papírt kérnek.) Az olvasótermi belépőt az attól teljesen függetlenített irodában lehet megszerezni. A beiratkozás díjmentes és egyetlen formanyomtatvány kitöltéséből áll. Ennek leadása után azonnal előhívható fényképet készítenek az új tagról, amelyet a nevére szóló belépőkártyára ragasztanak. A kártya egy másik gépen készül. Az egész folyamat nem tart tovább tíz percnél. Ezután a nyitvatartási időben bármikor és bármennyiszer ki- és beléphetünk a könyvtárba.

Frissen készült olvasójegyemmel a zsebemben már alig vártam, hogy bejussak a híres kupolaterembe, amelynek méretei a római Pantheonét közelítik. A látvány nem okozott csalódást. A kör alaprajzú olvasóteremre üvegburaként borul a hatalmas kupola, mely a nap nagy részében természetes fényt ad az olvasóknak. Az első ámulatból felocsúdva vettem csak észre, hogy rajtam maradt a kabátom és a táskámat sem adtam ruhatárba. Mindez a feltétlen bizalmon alapuló angol nemzeti könyvtárban nem okozott gondot. Nem szólt rám kellemtelen és agresszív ellenőr-néni, hogy azonnal forduljak vissza a ruhatárba. Senki sem feltételezett rólam hátsó szándékot, legfeljebb én

éreztem magam kényelmetlenül olvasás közben a székemen, melyet a táskámmal és a kabátommal is meg kellett osztanom.

A kezdeti nehézségeken gyorsan túljut az ember, mert a beiratkozásnál megkapja az alapvető tájékoztatást és egy prospektust a könyvtár használatáról, mindezek ellenére bátran fordulhat a bejárat mellett levő információs pultnál dolgozó személyzethez. Én inkább önállóan fedeztem fel a hatalmas könyvtár rejtelseit. Legelőször az olvasóterem kézikönyvtárával ismerkedtem meg. Körben a falakon tematikus rendben helyezték el a kézikönyveket, bibliográfiákat, szótárakat stb. Már a felületes vizsgálódás is sugallta, az alapos áttekintés után pedig bátran állíthatom, ebből a kézikönyvtárból nem hiányzik „alapmű”. Természetesen jóval több az angol vonatkozású, angol nyelvű anyag, ez azonban nem megy az idegen szakirodalom rovására.

A felületes böngészés után az olvasóterem állományában eligazodni a katalógus segítségével már jóval könnyebb. A könyvek pontos helyét a polc betű-szám kombinációs jelzetével jelölik. A keresett polcon az elrendezés alfabetikus. A kutatók, érdeklődők így bármikor használhatják az érdeklődési körükhöz tartozó kézikönyveket. De hogyan jusson az általános kézikönyveken kívül egyéb szakirodalomhoz a kereső? A speciális igényeket a könyvtár nem az olvasótermi állományból elégíti ki. Ezeket a könyveket – hasonlóan az OSZK rendszeréhez – ki kell kérni. Ehhez először megkeresi az ember, szerepel-e a könyv a katalógusban. Az angolok három katalógusban regisztrálták az állományukat. Első a *General Catalog*, mely az 1975-ig megjelent műveket sorolja fel. E katalógus formai érdekessége, hogy a dokumentumok bibliográfiai leírásait nem a megszokott cédulaformában, hanem oldalakon keresztül egymás alatt egy könyvben rögzítették. A hatalmas, de még elbírható súlyú könyvek az

olvasóterem közepén található, polcokon, betűrendben. E "könyv-katalógusok" nemcsak szerző és cím szerinti betűrendet tartalmaznak, hanem ide illesztették be a tárgyszavakat is.

Ha valaki frissebb szakirodalomra vágyik, azt a *Current Catalog*ban kell keresnie. Ez a *General Catalog* mellett, mikrofilmen áll rendelkezésre, természetesen megfelelő olvasókészülékkel együtt. Ebben már különválasztották a szerzői betűrendet a tárgyszókatalógustól. A mikrofilmek olvasása rendkívül egyszerű, s e formátum különösen a tárgyszókatalógusnál segít áttekinthető képet kapni egy-egy terület szakirodalmáról. Egyetlen hátránya a rendszernek, hogy a vékony műanyag lapok könnyen elvesznek, így az 1975 utáni katalógusok – a sok példányban meglévő sorozat ellenére is – hiányosak. Nem kis bosszúság a harmadik leolvasókészülék mellől is eredménytelenül felkelni. Minden itt sem lehet tökéletes!

Harmadik keresési lehetőség az online katalógusban van, melynek használatára gyakorlat hiányában nem merem vállalkozni. A számítógépek az olvasóteremből nyíló teremben vannak elhelyezve, de még az angol nagyközönség körében sem túl népszerűek. Ezekben a masinákban pedig hallatlan lehetőségek vannak, kár, hogy technikai ismereteim – jó néhány angollal egyetemben – elválasztottak ennek kihasználásától. Így a „többiekhez” hasonlóan én is maradtam a hagyományos katalógusok mellett.

Természetesen a könyvtári kutatómunka nem merül ki a könyvek szintjén. Az „egyéb” dokumentumtípusok közül leggyakrabban a folyóiratkatalógust használják, mely szintén a kupolateremben kapott helyet. Formája teljesen megegyezik az itthon is elterjedt cédulafiókos rendszerrel. A cédulákon betűrendben követik egymást a folyóiratok leírásai, így a keresés nem okoz nehézséget. A katalógusszekevény alatt az állományban levő folyóiratok öt-tíz évfolyamának átvizsgálása alapján készített tárgyszókatalógus található. Hallatlan segítség ez egy kutató, de akár egy „laikus” számára is. Egyetlen szó alatt megtalálható a vele foglalkozó folyóirat-irodalom öt-tíz éves időszakonként, természetesen lelőhellyel együtt. Ráadásul e segítség a századforduló óta folyamatosan, a kialakult szisztematikus rendszert követve készül.

Az említetteken kívül külön katalógusa van a térképnek, a zenei anyagnak, a régi könyvek-

nek stb., ezek azonban már nem az olvasóteremben kaptak helyet.

Ha rátaláltunk a keresett mű bibliográfiai adataira, azokat egy kéréslapon kell feltüntetni, mely három példányban önindigóval készül. Csak a legszükségesebb adatokat (szerző, rövid cím, jelzet, a kölcsönző neve) írjuk fel a lapra. Ha valaki rendszeresen szeretné használni a könyvet, azt is itt kell jelezni, így számukra rövidebb a várakozási idő. A kéréslap két példányát leadjuk a kéréspultnál, s a fél óra kikeresési időt megpróbáljuk hasznosan eltölteni. Ez ebben az épületben igazán nem nehéz. Ha nincs kedvünk olvasni, csak kimegyünk a könyvtárból a British Museum egyik tárlatát megnézni. Kabát sem kell, mert a két nagy nemzeti intézmény egyazon épületben kapott helyet. Ez a terjeszkedés miatt napjainkban egyre több gondot okoz.

Visszatérve a könyvtárba, a kiadópultnál vehetjük át a könyveket a kéréslap nálunk maradt harmadik példánya ellenében. Ezután már nincs akadálya az olvasásnak, melyhez kényelmes székek és asztalok, valamint jó világítás nyújt segítséget. A munka után a használt könyveket a nevünk kezdőbetűjével jelzett visszaadópulthoz visszük.

Ez tehát a British Library nagyközönség által használt része: nagy vonalakban. Az ottlét – már csak a kellemes és szép környezet miatt is, az állománygazdagságról nem is beszélve – rendkívül nagy élmény. Különösen jó ide néhány egyetemi előadás vagy hosszú londoni séta után betérni, s az örömből távozáskor sem vegyít ürmöt a kijáratnál folytatott diszkrét táskaelenőrzés. Nem csak impozáns könyvtárpépület, hanem egy „valódi” nemzeti könyvtárat hagyunk magunk mögött.

Simon Anita

Huszonhárom év a Bibliothèque Nationale-ban

Budapesti beszélgetés Borsosné dr. Muraközi Nórával

– *Kedves Nóra, neved nem egészen ismeretlen a magyar könyvtárosok előtt, hiszen 1980-ban már részt vettél s előadást is tartottál a külföldi magyar könyvtárosok első hazai találkozásán. Az 1985-ös második találkozón már csak neved szerepelt a programban, egy váratlan betegség miatt nem tudtál Budapestre jönni. Azóta viszont egyre szorosabbá vált a kapcsolatot a hazai könyvtári élettel, elsősorban az Országos Széchényi Könyvtárral. Most is egy ilyen alkalom hozott haza: befejezéséhez közeledik egy nagy vállalkozás, a Bibliothèque Nationale magyar anyagának a feltárása. Miről is van szó tulajdonképpen?*

– Az általam említett 1980-as tanácskozás annak a gondolatnak jegyében ült össze, hogy egy nagyszabású program keretében fel kellene mérni a külföldi magyar könyvgyűjteményeket. Számba kell egyszer vennünk, hogy egyrészt milyen értékeink találhatók a külföldi könyvtárakban, másrészt milyen könyvek képviselik a magyar szellem termékeit a külföldi könyvgyűjteményekben. Tudnunk kell, hogy a világszerte örvendetesen megindult hungarológiai kutatások hol, milyen forrásanyagra számíthatnak. Ebben a nagy munkában való részvételre kért fel a Széchényi Könyvtár bennünket, külföldön élő magyar könyvtárosokat.

– *A párizsi nemzeti könyvtár, a Bibliothèque Nationale magyar könyvanyaga a fent vázoltak értelmében jelentősnek mondható?*

– Feltétlenül. A magyar fond eredete visszanyúlik a gyűjtemény kezdeti szakaszáig, a 15–16. századig. A kéziratárban kb. 150 magyar vonatkozású kéziratot őriznek, közöttük öt corvinát. Megvan az 1473-as Chronica Hungarorum és még számos régi magyar

nyomtatvány. Leggazdagabb mégis a 18–19. századok anyaga. Érdekes megfigyelni, hogy az egyes történelmi események s nyomukban a francia–magyar kapcsolatok szorosabbá válnak, hiszen tükröződik azonnal a könyvtár állományában. Így a Rákóczi és Kossuth vezette szabadságharcokról bő magyar és külföldi irodalom található a könyvtárban. Ezekon kívül sok tudományos mű, elsősorban az akadémiai sorozatok. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a Bibliothèque Nationale őrzi az egyik legrégebbi s talán legértékesebb magyar gyűjteményt Nyugat-Európában.

– *Hogyan indult el a feltáró munka?*

– Az 1986-ban megkezdett munkát hosszas előkészítő szakasz előzte meg. Elsőként a francia külügyminisztérium meghívására 1980-ban a Párizsba látogató *Havasi Zoltán*, a Széchényi Könyvtár akkori főigazgatóhelyettese tárgyalt a kérdésről a Bibliothèque Nationale vezetőivel. Nagyot lendített az ügyön *Köpeczi Béla* művelődési miniszter 1983-as párizsi látogatása. Magam is több beadványt, javaslatot készítettem e tárgyban. Támogatta törekvéseinket a párizsi Magyar Intézet, s kitaróan dolgozott a megvalósulásért a Széchényi Könyvtár, elsősorban *Vekerdi József*, a Nemzetközi Csereszolgálat vezetője. Végül a párizsi egyetem Hungarológiai Központja megfelelő anyagi alapot teremtett a munka elindításához, amelyben három intézmény vállalt szerepet, a Hungarológiai Központon kívül a Bibliothèque Nationale és a Széchényi Könyvtár. 1986 júniusában megszületett a megállapodás, és 1987 februárjában ratifikálták a pénzügyi szerződést.

– *Hogyan lehet egy ilyen óriási állománnyal*

rendelkező könyvtárban a magyar vonatkozású irodalmat kiszűrni? Volt erre valamilyen fogódzó?

– Hamar rájöttünk arra, hogy sem tárgyi, sem nyelvi megközelítésre nincs megfelelő támpont, ezért a legnehezebb utat kellett választanunk: a Bibliothèque Nationale betűrendes katalógusának tételről tételre való teljes átnézését. Ez óriási volumenű munka, s utólag visszatekintve, majdnem istenkísértő vállalkozás volt. Szerencsére *Nagy Zsoltné*ban, a Széchényi Könyvtár osztályvezetőjében olyan szervezője és vezetője akadt e munkának, akinek akarata és kitartása sikerre vitte a vállalkozást. Az általa szervezett és irányított lelkes könyvtáros csoport olyan jó munkát végzett, hogy teljesítményük a francia kollégák elismerését is kivívta.

– Konkrétan milyen munkát végeztek el a Széchényi Könyvtár munkatársai?

– A Széchényi Könyvtár vállalta a Bibliothèque Nationale nyomtatott katalógusának átnézését, ami kb. két és félmillió tétel tüzetes átvizsgálását jelentette. Az eredeti elképzelésen túlmenően nem csak a magyar, hanem a magyar vonatkozású anyag kiválogatását is el kellett végezni, ezért csak szakmailag és nyelviileg egyaránt jól felkészült könyvtárosok vehettek részt a munkában. Párhuzamosan Párizsban is folyt a feltárás, s időnként szükség volt a budapesti kollégák helyszíni munkájára is.

– Volt-e már hasonló vállalkozásra példa a Bibliothèque Nationale-ban?

– Készítettek egy kubai és egy afrikai anyagot feltáró katalógust, de méreteiben a miénk a legnagyobb, mintegy 30 ezer tételünk van. Fokozta a munka nehézségét, hogy pusztán a címleírásokból kellett kihüvelyezni, hogy van-e, lehet-e a leírt műnek valamilyen magyar vonatkozása. Most még hátra van az anyag szerkesztése, a Párizsban és Budapesten gyűjtött tételek egységes betűrendbe sorolása, a névformák egységesítése. Itt különösen sok nehézséget okozott, hogy a magyar szerzőket a francia könyvtárosok igen gyakran a keresztnevükön vették fel. Ezen a vonalon most már sikerült áttörést elérnem, s szerény sikerként könyvelhetem el, hogy a sajátos magyar névhasználatra vonatkozó szabályok beépültek a francia címleírási szabályzatba.

– Mi lesz a sorsa az így összegyűjtött anyagoknak?

– A hungarika-katalógus publikálására eredetileg számítógépes feldolgozás formájában

gondoltunk, e tervünkről azonban most le kellett mondanunk. A Bibliothèque Nationale ugyanis teljes állományát számítógépre viszi, s így nincs értelme párhuzamos munkát végeznünk. Még további tárgyalások függvénye, hogy a hungarika-tételeket egy megkülönböztető kóddal ellátva visszakereshetővé tesszük. De addig is átmeneti megoldásként a cédula-katalógust három példányban fogjuk elkészíteni, s így a Bibliothèque Nationale-ban, a párizsi Hungarológiai Központban és a Széchényi Könyvtárban egyaránt hozzáférhetővé tesszük a kutatóknak. Bízunk benne, hogy hasznos munkát végeztünk, és a magyar–francia kapcsolatok építéséhez mi könyvtárosok is hozzájárultunk egy téglaival.

– Mindeddig egy folyamatban lévő nagy munkáról beszélünk, de bennünket az is érdekel, hogyan jutottál Párizsba, ahol 1967-től, tehát most már 23 éve a Bibliothèque Nationale munkatársa vagy?

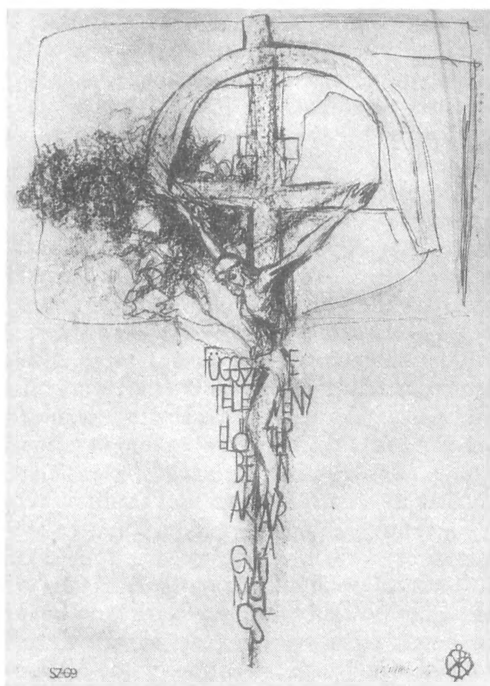
– Mint annyian mások, én is 1956-ban mentem el, egyáltalán nem saját jószántamból. Nagyon mélyek voltak a családi gyökerek, és ezt nehéz volt elszakítani.

– Annál is inkább, mivel nagyapád az erdélyi származású Lukimich Imre (1880–1950) volt, a két háború közötti korszak egyik legkiválóbb magyar történésze, az MTA tagja, a húszas években néhány évig a Széchényi Könyvtár főigazgatója. Te Budapesten újságíróként ebben a nagyszülői házában nőttél fel.

– Igen, iskolás koromtól kezdve. Addig ugyanis szüleimmel egy Kecskemét környéki tanyaén éltem, édesapám gazdálkodó volt. A ma oly ismertté vált Lakitelek mellett volt a Muraközy-„birtok”, ami ugyan birtoknak inkább csak a megszépítő messzeségben tűnik, de apám itt viszonylag kevés földön olyan mintagazdaságot teremtett, amely biztos anyagi alapot nyújtott a családnak. Iskola azonban természetesen nem volt a környéken, ezért lettem én budapesti lakos.

– Milyen gyerekkori élmények fűződnek ehhez a környezethez és elsősorban Lukimich Imréhez?

– Azt a ténytet, hogy ő kiváló tudós, természetesen csak később, felnőtt fejjel fogtam fel. Nekem elsősorban ember volt, olyan jószágos és megértő, közvetlen és jó humorú, családját igen szerető, amilyenel én később sem találkoztam soha. Amikor 1949-ben eltávolították az egyetemről, és törölték az Akadémia tagjai sorából, bár lelkiileg ez mélyen bántotta, soha

nem beszélt róla, még családját sem akarta terhelni fájdalmával.

– Születésének százéves évfordulóján, 1980-ban azonban már megemlékeztek róla, sírját a Farkasréti temetőben a Széchényi Könyvtár is megkoszorúzta. Újabban pedig az Akadémia rehabilitálta.

– Igen, ez nemrég történt, az Akadémiától kaptam is egy szép levelet. 1950-ben azonban az Akadémia köreihez tartozók közül senki nem jelent meg Lukinich Imre temetésén.

– Egyszer említetted tréfásan, hogy te már gyerekkorodban akadémiai ülésekre jártál. Hogyan is volt ez?

– Nagypám előadásaira nagyanyám is mindig elment, s így vittek engem is magukkal. Természetesen halálosan utankoztam, de a hely atmoszférája azért megfogott. Később, már nagyobb koromban tudtam igazán értékelni azt a szellemi légkört, amely a házunkban nagypám körül kialakult. Sokan jártak oda, és beszélgetéseiket én is hallgathattam. Legtöbbit Domanovszky Sándor jött, aki nagypámnak jó barátja volt, emlékezem még többek között Hajnal Istvánra, Gulácsy Irénre.

– Egyetemi tanulmányaidat a budapesti egye-

temen kezdted el, angol–német szakon. Milyen volt az egyetemi élet a háború alatt?

– A tanuláson kívül társadalmi-politikai tevékenységet is folytattunk. Tagja lettem a bölcsész segítőegyletnek, amely a szegényebb sorú egyetemi hallgatók szociális ügyeivel foglalkozott, de később már aktívan politizáltunk is. Az egyletnek megvoltak a maga illegális kapcsolatai, s ezek útján különböző feladatokat kaptunk. Nekem például kiségitő munkavállalás ürügyén be kellett jutnom egy felsőbb katonai parancsnokság irodájába. Mint „jó házból való úrilánynak”, ez nem volt nehéz, nagypámat sokan ismerték. Innen loptam el és pecsételtem le azokat a formanyomtatványokat, amelyeket különböző embermentő akciókhoz használtak fel.

– Egyetemi éveid alatt milyen pályát képzelteél el magadnak?

– Semmi esetre sem tanárit, tanítani nem akartam. Ezért is vettem fel harmadik szaknak a művészettörténetet, ebből is doktoráltam 1948-ban. Disszertációm témája az angol pre-raffaeliták és azok magyarországi hatása volt. Nagyon lelkesen dolgoztam rajta, eljártam az akkor már 80 éves Nagy Sándorhoz, a gödöllői művésztelep egyik megalapítójához. Abban az időben a hazai szecesszióval még senki sem foglalkozott, Cserépfalvi ki is akarta adni doktori értekezésemet. De ekkor már nehéz idők jártak, a Cserépfalvi kiadót államosították, és a magyarországi szecesszió témája sem volt már időszerű. Életem egyik nagy vágya azonban ekkor még teljesülhetett: díjtalan gyakorlonk lettem a Szépművészeti Múzeumban. Sajnos ez az időszak nagyon rövidre sikerült, a politika beleszólt az életembe.

– Mit követhetett el egy pályakezdő művészettörténész?

– Az volt a baj, amit nem tettem. Egy kolléganóm ugyanis – azóta ismert nevű művészettörténész – egy uszító hangú Mindszenty-ellenes körlevelet szerkesztett, s ezt mindannyiunknak alá kellett volna írni. Miután kijelenttem, hogy én ilyen hangvételű írást nem vagyok hajlandó aláírni, másnap már ki is dobtak az állásomból. De ami még ennél is rosszabb volt, eltiltottak minden szellemi természetű munkától, vagyis értelmiségiként Magyarországon soha többé el nem helyezkedhettem.

– Tehát így vesztettük el egy művészettörténészt. Mi történt ezután?

– Egy ideig kötöggépen dolgoztam, majd bérelszámoló lettem, de utóbb innen is elbocsá-

tottak. Végül ismeretség révén sikerült titkár-
női állást kapnom az MTA Nyelvtudományi
Intézetében, *Lőrincze Lajos* mellett. Itt nagy-
nyon jól éreztem magam, s kaptam már kép-
zettségemnek megfelelő feladatokat is.

– *Mi történt veled 1956-ban?*

– A házban, ahol laktunk, egy vöröskeresz-
tes segélyhelyet alakítottunk ki: elláttuk a
könnyebb sebesülteket, főztünk a harcok szü-
neteiben odajövő felkelőknek. Már december
volt, és én újra a Nyelvtudományi Intézetben
dolgoztam, amikor figyelmeztetést kaptam,
hogy ne térjek haza, mert a lakásomon keres-
tek. „Illegalitásba” vonultam, s csak egy út
maradt számomra: elhagyni az országot. Háti-
zsákomban kevés ruhaneművel, benne a diplo-
mámmal – az utolsó latin nyelven kiállított
diplomával, ennek később még jelentősége lesz
–, hétéves kislánnyal együtt nekivágtunk a
határnak. Férjemtől ekkor már elváltam.

– *A kalandos út végül is jól végződött. Bár
Angliába szeretnél volna kerülni, ausztráliai ki-
vándorlás várt rád, de előbb még tolmács voltál
a bécsi ausztrál konzulátuson. Hogyan kerültél
végül mégis Párizsba?*

– Magyarországi barátaim értesítettek, hogy
volt férjem meg akarja akadályozni a válóper-
ben nekem ítélt kislányom kivándorlását, és
Bécsben el akarja őt rabolni. Negyvennyolc
órán belül sikerült franciaországi letelepedési
engedélyt szerezni, és másnap már Párizs-
ban is voltunk. Mivel a nyelvet még nem tud-
tam, keserves évek következtek. Miközben a
gyereket intézetbe kellett adnom, én bejárónő
voltam, napi 14 órás szolgálattal. Később se-
gédkémikus lettem egy gyárban, végül – ami-
kor már jól tudtam franciául – sikerült egy
cégnél adminisztratív állást kapnom. Azt hi-
szem, még egyszer nem csinálnám mindezt
végig.

– *Akkoriban ismerkedtél meg második férjed-
del, dr. Borsos Sándorral.*

– Ez valóban kivételes találkozás volt. Ő
már 1949-ben elhagyta az országot, mert rajta
volt a letartóztatásra kijelöltek listáján. Meg-
győződéses baloldali gondolkodású politikus
volt, mint a Parasztpárt küldötte, alig 25 éve-
sen, az 1945-ös országgyűlés legfiatalabb kép-
viselője volt. Szocialista meggyőződését soha
nem adta fel, az emigrációban is a baloldali
erők egységét szerette volna létrehozni. Az
általa képviselt irányzatot még *Kéthly Anna* is
hevesen támadta, férjemet kriptokommunistá-
nak nevezte. Tízennégy éven át a párizsi rádió
magyar adásának volt a munkatársa, és ő alapi-

totta a *Látóhatár* című folyóiratot. Párizsi la-
kásunk egyik központi találkozóhelye volt a
magyar emigrációnak, ahol hajnalig tartó nagy
politizálások folytak.

– *Hogyan kerültél végül is a Bibliothèque Na-
tionale-ba?*

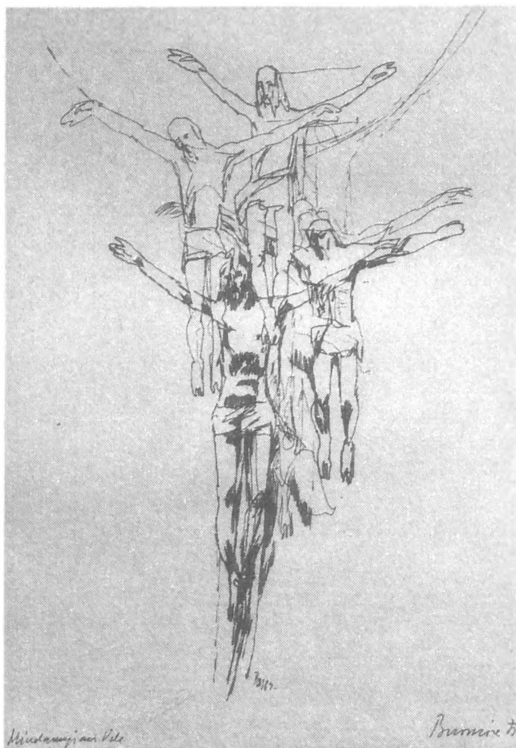
– Ügyszólván véletlenül, és igen nagy sze-
rencsével, mert a Bibliothèque Nationale-ba
bejutni még egy franciának is nehéz. A hatva-
nas években *Gáldi László* professzor járt Pá-
rizsban, akit még a Nyelvtudományi Intézet-
ből jól ismertem. Volt egy barátja a Biblio-
thèque Nationale-ban, és az ő ajánlására, egyéves
várakozás után, felvettek a francia nemzeti
könyvtárba. Természetesen segített az, hogy a
francián és magyaron kívül beszéltem németül
és angolul is, és magyarországi diplomámat –
mivel az még latin nyelven volt kiállítva, tehát
az egyetemek „megreformálása” előtti időből
származott – elismerték. Egy könyvtárosi tan-
folyamot azonban el kellett végeznem. Ez sem
volt könnyű: a Bibliothèque Nationale-ból ak-
kor heten indultunk, s csak nekem sikerült
átmennem a vizsgán. A Bibliothèque Nationa-
le-ban akkor is, most is nagyon vigyáztak a
szinvonlra, a követelmények magasak.

– *Mi volt a munkaköröd?*

– Először a német szekcióban dolgoztam
feldolgozóként, majd később egy önálló mag-
yar szekció felelőse lettem. Ilyen munkakör
azelőtt nem volt; a magyar irodalom beszerzé-
se, gondozása – nyelvtudás híján – ennek meg-
felelően alakult. Nagy öröm és nagy felelősség
volt számomra, hogy több mint két évtizeden
át én alakíthattam a Bibliothèque Nationale
magyar anyagának gyarapodását. Ez komplex
munkakör volt: gyarapítás, feldolgozás, tájé-
koztatás egyaránt feladataim közé tartozott.

– *Milyen magyar könyveket vehettél a könyv-
tárnak?*

– Vásárolnom nem lehetett, mindent a nem-
zetközi kiadványcsere útján kellett megszerez-
nem. Szerencsére a Széchényi Könyvtár Nem-
zetközi Csereszolgálatánál kitűnő és lelkes
partnerekre találtam. Évente mintegy 250–300
művet szerezhettem be. Elsősorban persze tu-
dományos műveket, előnyben részesítve az
idegen nyelven kiadottakat. Erős a francia ér-
deklődés a magyar orientalistikai kutatások
iránt, de általában érdeklődnek a néprajzi,
nyelvészeti, történelmi, szociológiai, bibliog-
ráfiai, újabban a közgazdasági és politikai iro-
dalom iránt is. Nagyra értékeli szép kiállítású
képzőművészeti kiadványainkat. Be kellett
szerezni természetesen a legfontosabb refe-

rensz műveket is, s gyarapíthattam a magyar nyelvű szépirodalmat, utóbbit persze csak szerény mértékben.

– *Tapasztalatod szerint volt érdeklődés a magyar anyag iránt?*

– Mivel a Bibliothèque Nationale csak felsőfokú végzettséggel rendelkező olvasókat fogad, ezek köréből mindig akadtak – irodalmárok, történészek, etnográfusok, nyelvészek, újságírók, politikusok –, akik használták ezeket a műveket. A Bibliothèque Nationale egész területéről mindig nekem szóltak, ha valami magyar vonatkozású kívánság felmerült, elég sok visszajelzést kaptam. Sok kutatónak tudtam hathatós könyvtári segítséget nyújtani, így például Fejtő Ferencnek, Köpeczi Bélának.

– *Csak kurrens anyagot szerezhettél be?*

– Elvileg igen, de 1973-ban megvásárolta a könyvtár báró Szendeffy Aladár mintegy háromezer kötetes, értékes magángyűjteményét. Szendeffy Colmarban élt, magyar orvos volt, házasság révén került Franciaországba. Könyvtára évtizedek óta érintetlenül és kihasználatlanul állt. E gyűjteményből sikerült a Bibliothèque Nationale anyagát visszamenő-

leg is kiegészíteni, míg a duplumok a párizsi keleti nyelvek intézetébe kerültek.

– *Hogyan látja egy Párizsban élő magyar könyvtáros a hazai könyvkiadást és annak külföldi propagandáját?*

– Sokszor és sok fórumon elmondtam már: nem kielégítő a magyar könyvek, általában az egész magyar kultúra franciaországi propagandája és terjesztése. A párizsi Magyar Intézet ugyan nagyon jól dolgozik, rendezvényeit, kiállításait azonban csak a meghívottak szűk köre látogatja. Ha van is érdeklődés magyar könyvek, illetve fordításaik és magyar zeneművek iránt, egyszerűen nincs hol megvásárolni azokat. Lengyel könyvesbolt van Párizsban, magyar nincs. Nagy hátrány, hogy a magyar tudományos művek ritkán készülnek idegen nyelvű tartalommutatóval és rezümével, így nem tudják az érdeklődést sem felkelteni. Ismertségünk, jobban mondva ismeretlenségünk általában katasztrófális. Erre csak egy konkrét példát idézek. Egy francia kiadású, de nemzetközi tartalmú közmondásgyűjteményben Magyarországot három Arany János-verssor képviselte. Nem pénzért, egyszerűen csak mérgemben elkészítettem egy magyar közmondásgyűjteményt, ebből végül is kb. húszat átvettek. Meggyőződésem, hogy a magyar folklór, zene, sőt a magyar konyha is komoly sikereket érhetne el Franciaországban, ha a magyarok a dolgaikat kicsit értőbben, ügyesebben szerveznék. Rengeteg javaslatom, ötletem lenne ilyen vonalon, de egyszerűen nincs, akinek elmondjam, aki meghallgatná, aki tenne is valamit. Pedig a világban való jelenlétünk soha olyan fontos nem volt, mint amilyen most és az elkövetkező években lesz. Határozott verseny van a közép-kelet-európai országok között, s mi ebben a versenyben Franciaországban nem vagyunk igazán jelen.

– *Talán elolvassa ezeket a sorokat egy olyan könyvtáros is, aki cselekvésre ösztönözheti az illetékeseket. Bár kultúránk terjesztésében, azt hiszem, mindnyájan illetékesek vagyunk. Hallhatnánk még valamit arról, hogy milyenek egy francia könyvtáros létfeltételei?*

– Amikor a könyvtárba kerültem, heti 30 óra volt a kötelező munkaidő, most 36 óra, de létöltésében érvényesül némi rugalmasság. Ez persze csak a tudományos munkakörbe soroltakra érvényes. Az évi szabadság mindenkire vonatkozóan 28 nap, és ez már egyévi munkaviszony után jár. Ezenkívül még évi 8 napot kapunk, ezt a könyvtár zárva tartásától függően kell kivenni. Az anyagi megbecsülés viszont

távorról sincs arányban azzal, amit például egy privát cég alkalmazottja elérhet. Amit én ennyi szolgálati idővel, egyetemi diplomával és négy nyelvvvel keresek, könnyűszerrel megkaphatja a francián kívül még egy nyelvet ismerő, gyors- és gépirni tudó kezdő titkárnő.

– Nem okoz ez a személyzet körében kontra-szelekciót?

– A tudományos munkatársak körében nem. Bár a követelmények változatlanul magasak, általában olyanok dolgoznak itt, akik nagyon szeretik a szakmát, akiknek a könyvek közelléte, a könyvtár légköre életszükséglet. Hivatástudat nélkül itt nem lehet dolgozni. Az erkölcsi megbecsülés magas: a Bibliothèque Nationale munkatársának lenni elismerést, társadalmi rangot jelent. Más a helyzet az adminisztratív besorolásúaknál. Nekik olyan alacsony a fizetésük, hogy csak a kevésbé rátermettek, az egyre kevesebbet tudók jönnek a könyvtárba. Ez aztán meg is látszik az adminisztratív háttér munkáján.

– Magyar voltod okozott-e hátrányt a pályádon?

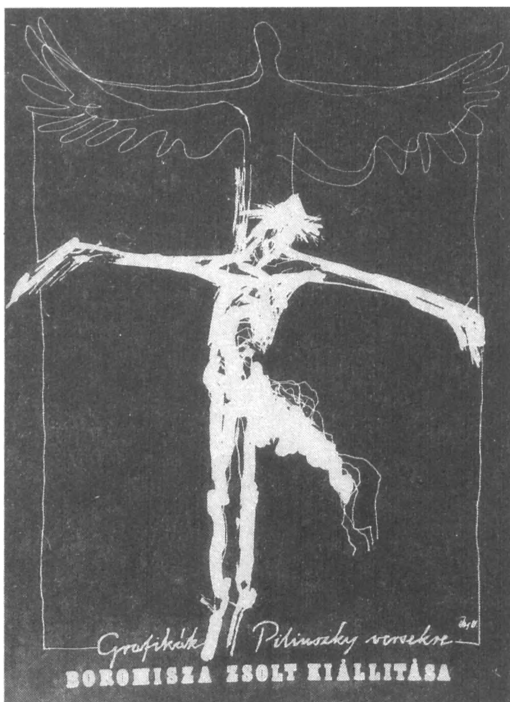
– A könyvtárban már nem, hiszen tökéletesen beszéltem a franciát. De amíg valaki nem tudja a nyelvet, a franciák nagyon lenéznek. Általában nehezen fogadják be az idegent, de több évtizedes franciaországi tartózkodás után ennek már nincs jelentősége. Nehézségeink inkább abból adódtak, hogy sokáig nem voltunk francia állampolgárok. Férjem semmiképpen nem akarta feladni a magyar állampolgárságát, később pedig a franciák nem akarták megadni, tekintettel férjem baloldali politikai tevékenységére. Ő a francia szocialista pártban is aktív munkát végzett, és ezt még kevésbé bocsátották meg egy idegennek. Csak Mitteleurandék győzelme után kaptuk meg az állampolgárságot.

– Úgy hallottam, a Bibliothèque Nationale is építkezik. Hol lesz az új Nemzeti Könyvtár?

– A város délkeleti részében, szerencsére még a tulajdonképpeni Párizson belül. Egy ultramodern épület lesz, 1994-re tervezik a befejezését. Felszereltségének jellemzésére csak annyit, hogy a földalatti könyvraktárakban robotkarok emelik le és teszik vissza a polcra a könyveket, az elosztás veszélye tehát ki van zárva.

– A teljes könyvtár átköltözik ide?

– Nem, csak a nyomtatványok és a modern audiovizuális anyag. A speciális gyűjtemények – kéziratok, térképek, metszetek, érmék – a

régi helyen maradnak, így itt inkább a muzeális jelleg fog érvényesülni.

– Ebben az évben nyugdíjba mész. Hogyan fognak telni a nyugdíjas évek?

– Bár a Bibliothèque Nationale-ban nemigen divat a nyugdíjasok foglalkoztatása, remélem, hogy a hungarika-katalógus befejezésére én fogok megbízást kapni. Szeretnék férjem hagyatékával is foglalkozni: rádióban felolvasott írásai és kiterjedt levelezése a magyar baloldali emigráció múltjára vonatkozóan még sok érdekességgel szolgálhat. Ezenkívül két lányom és unokám is ad még számomra elfoglaltságot.

– Mit mondanál összegezésül?

– Talán csak annyit, hogy nagyon gazdag és nagyon érdekes volt az életem, rengeteg emberi kapcsolat gazdagította Magyarországon is, Párizsban is és szerte a nagyvilágon. Mindig felfokozott szellemi légkörben éltem, s ez bőven nyújt lelki tartalékot az elkövetkező időkre. Ami az eseményeket illeti: túl sok minden történt velem, megelégedtem volna kevesebb „történelemmel” is. De hát választani nem lehetett, így jött, így alakult.

– Köszönöm a beszélgetést.

Dr. Somkuti Gabriella

Mi a teendő?

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése

A címben feltett kérdés jegyében ültek össze a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának tagjai. Az előző ülést követő, a szokásosnál hosszabb időszak eseményei – és eseménytelensége – indokolták, hogy a március 1-jén megtartott találkozó némiképp rendhagyó legyen. Az ülést összehívó elnök – *dr. Hiller István* főigazgató – nem is tett konkrét javaslatot az ülés napirendjére, nem volt ilyenképpen előre megszerkesztett vitaindító és korreferátumok sem készültek, a meghívó javaslatára az ülés tárgyra „mindössze” annyi volt, hogy legyen „értelmes, alkotó véleménycsere” a közös érdeklődésre számot tartó dolgokról annak érdekében, hogy egységes állásfoglalás alakuljon ki.

A megnyitó szavak után az elnök üdvözölte a tanács új tagjait: *Rózsa Györgynét*, a SOTE Központi Könyvtárának új megbízott igazgatóját és *Blaskóné Majkó Katalint*, a Képzőművészeti Főiskola könyvtárának új igazgatóját. Új minőségben – immár a JATE Központi Könyvtára főigazgatójaként – köszöntötte a tanács *Mader Bélát*, aki eddig is, főigazgatóhelyettesként az ülések egyik legaktívabb résztvevőjének számított. Ezután néhány szóban beszámolt az elnök azokról az intézkedésekről, amelyeket a két ülés közötti időszakban a tanács nevében tett; a júliusi ülés határozatának – egy találkozó megszervezése 1989 őszén Debrecenben a művelődési miniszterrel – érdekében folytatott levelezésről; a műszaki egyetemek önálló folyóirat-szerzeményezési szándékának támogatásáról, a javaslatról, amelyet három egyetemi könyvtárigazgatóval együtt tettek írásban a művelődési miniszternek az MM könyvtári osztálya régi formájában való visszaállításáról (*Könyvtáros*, 1990/3. sz.), állandó kapcsolattartásáról a Magyar Könyvtárosok Egyesülete ezúttal is jelen lévő elnökével és a Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsá-

val. Bejelentette, hogy megtárgyalandó problémát *Huszár Ernőné dr.* (BKE) és *Mader Béla* (JATE) vetett fel írásban, a normatív finanszírozási rendszer könyvtári vonatkozásaival és az egyetemi könyvtárak helyzetével kapcsolatban az IIF-ben és a KIR-ben (nemzetközi információs rendszerek).

A helyszínen elsőnek *Vajda Kornél* kért szót. Elmondta, a hír igaz: bizonytalanná vált a *Könyvtáros* helyzete. Jelen pillanatban nincs lapgazda, s az előállítás költségei sem állnak rendelkezésre. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsa legutóbbi ülésén a tanács tagjai úgy döntöttek, maguk részéről vállalják a lapgazdaságot, de ehhez társakat keresnek. A hozzászólások mindegyike egyetértett abban, hogy a *Könyvtárosra* szükség van, de nyilvánvalóvá vált, hogy az anyagi kérdésben nem tudnak segíteni. Felvetődött a patronálási ár lehetősége, de mint kiderült, az elképzelhető (elképzelhető) legmagasabb patronálási ár sem éri el a jelenlegi önköltséget. Születtek javaslatok a költségek csökkentésének lehetséges módozataira, azonban ezek mindegyikéről kiderült, hogy nem alkalmas a költségek további csökkentésére. Külföldi példák nyomán felvetődött, hogy tartsa el az MKE a lapot. Ezt a lehetőséget az egyesület jelen levő elnöke rögtön elvetette azzal, hogy külföldön azt vállalkozásszerűen adják ki, az MKE-nek pedig nincsenek anyagi erői a vállalkozáshoz, különösen, ha nyereséget nem remélhet. Érdekes ötlet volt – s nemcsak külhonban, de itthon is van rá példa –, hogy a költségek úgy is tovább csökkenthetők, ha a szerzőknek nem fizetnek honoráriumot. S ha a szakmának valóban kell a lap, úgy a kollégák ezt bizonyára vállalják. A meghökkentő ötletre értékelhető reakció nem volt, nyitott a kérdés: vajon szükség esetén valóban vállalják-e a lap szerzői az ingyenmunkát?

Anélkül, hogy a *Könyvtáros* problémáját

megoldották volna, áttértek az éppen ülésező testület létének vagy nemlétének kérdésére. A minisztérium jelen lévő képviselője ugyanis felvilágosította a testületet, hogy MM megbízásuk az OKT-hoz és a többi igazgatói tanácshoz hasonlóan 1989. december 31-én megszűnt. Egyben felhívta a figyelmet, hogy a jelenlevők saját kezdeményezésükre bármifajta formában fenntarthatják – folytathatják – tevékenységüket.

Ezután sorra deklarálták a jelenlevők, hogy a testület valamilyen formában való működését szükségesnek tartják. Következő lépésként felvetődött a szövetséggé alakulás, döntés azonban nem született, mivel újabb, de a testület jövőjét keményen befolyásoló bizonytalansági tényező, a felsőoktatás struktúraváltása elterelte róla a figyelmet. Ekkor kért szót a volt Politikai Főiskola könyvtárának képviselője. Elmondta, hogy különösen fontosnak tartja a szakmai testületek működését jelen pillanatban, amikor úgy tűnik a Művelődési Minisztérium magára hagyta a könyvtárügyet. Hivatkozott arra, sajnálatos, hogy az általa képviselt könyvtár fenntartójának megszüntetése-átalakítása során nem fordítanak figyelmet egy meglévő szakkönyvtári állomány ésszerű hasznosítására.

Elhangzott több, egyes könyvtárakat érintő szervezési és működési kérdés: így az, hogy

hiába van egy könyvtárnak (Képzőművészeti Főiskola) elegendő valutája, hiába kilincsel hosszasan, hogy el is tudja azt költeni, lehetetlen, ha külkereskedelmi joga nincs. Panaszolta az Egyetemi Könyvtár képviselője, hogy a lassú átépítéssel járó gondokat még fokozza, hogy a SOTE könyvtárának olvasói férőhelyekkel való némi bővülése sem csökkentette az ELTE könyvtárban az orvostanhallgatók számát, akiket a saját hallgatói mellett nem képes ellátni. Többen panaszolták, hogy költségvetésük nem emelkedett, s jóformán pályázatokból tartják fenn magukat, így azonban nem lehet tervezni, ésszerűen gazdálkodni.

A hosszúra nyúlt vita eredményeképpen a jelenlevők úgy határoztak, hogy együttműködésüket valamilyen formában a jövőben is fenntartják. A megbeszélendő, megoldandó közös gondok számbavételére ad hoc munkabizottságot hoztak létre (tagjai: *Marót Miklós, Mader Béla, Huszár Ernőné, Zsidai József és Hiller István*), s az együttműködés formájáról majd a konkrét célok és feladatok megállapítása után határoznak. Az elnök megismételt javaslatával – miszerint a következő, előreláthatólag Debrecenben tartandó ülésre hívják meg a művelődési minisztert – a testület kis szkepszissel, de újra egyetértett. Eddig sem rajtuk múlt!

Lukátsné Takács Zsuzsanna

HIRDESSEN

A *Könyvtáros* BAN

Egész oldalas hirdetés	8000 Forint
Féloldalas hirdetés	4000 Forint
Negyedoldalas hirdetés	2000 Forint

ESZTÉTIKUS TERVEZÉS ÉS KIVITELEZÉS!

A *Könyvtáros* BAN

HIRDESSEN

Eltékozolt tisztesség

Nem szokása lapunknak, hogy a más fórumokban, és különösképpen a nem könyvtári lapokban megjelent írásokra reflektáljon. Legfeljebb a megjelenés tényére szoktuk felhívni olvasóink figyelmét, rájuk bízva az ítéletalkotást. Súlyos oka van, hogy most kivételt teszünk. A Magyar Hírlap március 24-i számában *Eltékozolt értékek* címmel Stark R. László rajzolt körképet rólunk, majd egy hét múlva, 31-én *Vadász János* (a KKDSZ titkára) *Vétó és tiltakozás* címmel „egyetértve... mélyíteni és kiegészíteni” kívánta Stark R. László bírálatát. E hasábkon sajátos kép alakul ki rólunk, a Szabó Ervin Könyvtárról: öncélú, már-már abnormis szenvedéllyel „építjük le”, „árusítjuk ki”, „trancsirozzuk szét” önmagunkat (S. R. L. kifejezéseivel), miközben észre sem vesszük, hogy mindez voltaképp fölösleges, mert nem jól mértük fel könyvtárunk és a főváros anyagi helyzetét. Többről van tehát szó, mint intézményünk működésének egyes kérdései: itt már szakmai hitelünk és tisztességünk kérdőjeleződik meg a legszűkebb közvélemény előtt. Ezért a Híradó szerkesztőségének tagjai – akik az FSZEK legkülönbözőbb pontjairól verbuválódtak, s akik számos kérdésben igen eltérő véleményt képviselnek, most szükségét érzik, hogy a cikkekkel kapcsolatosan megfogalmazzák azt, ami véleményükben közös.

*

Miről is van szó? Az „Eltékozolt értékek” hosszú listát sorol fel az FSZEK takarékosági és költségcsökkentési kísérleteiről. Ezeket kimondatlanul is az önkjárúsítás extrém vagy jobbik esetben kényszerű megnyilatkozásának tartja. Mi viszont különbséget tennénk a valóban visszavonulásnak tartott kényszerű csökkentések és a korábbi gyakorlatnál ésszerűbb könyvtári gazdálkodásra irányuló törekvések

között. Ilyen például az állománnyal való rugalmas gazdálkodás, beleértve a fölöslegessé váló anyag értékesítését, az attól való megszabadulást is. Meggyőződésünk, hogy ezekért az ésszerűsítési törekvésekért nem lesajnálás illet minket a sajtótól, sokkal inkább elismerés azoknak a könyvtárosoknak, akik a többlet munkákat – végső soron a jobb ellátás érdekében – vállalják. És semmiképp sem illet minket sanda célzás holmi botrányokra. Ezt visszautasítjuk. Azt sem értjük, miért kell rég elmúlt és szakmailag tisztázott ügyeket ismételten előrángatni. Törekvéseinkre rokon példákat tudnánk sorolni nálunk összehasonlíthatatlanul gazdagabb országok könyvtáraiból. Nem nagyon értjük a gúnyolódást a racionális gazdálkodási törekvéseinken (különösen nem a magyar gazdaság mai helyzetében), de hát ez már világszemlélet kérdése.

*

Más kérdés a kényszerű visszavonulás ügye. S. R. L. írása egyrészt azt sugallja, mintha az FSZEK-ban titkos élvezettel készítenék elő, másrészt azt, hogy eltúlozzák, hiszen a Fővárosi Tanács támogatása és a saját bevételek nyomán „a könyvtár helyzete mégsem mondható tragikusnak”. Még optimistább V. J. Tudjuk, hogy a költségvetés sarkalatos, meghatározó tényezője a bérleti díj. Erről így ír: „Ezenkívül a Fővárosi Tanács – a KKDSZ képviselőjének és több tanácstag kezdeményezésére – határozatot hozott arról, hogy az IKV-k nem emelhetik az oktatási, művelődési, művészeti, egészségügyi és szociális intézmények helyiségbérleti díjait... Ebből következően elhamarkodott, költségvetési szempontból is indokolatlan az FSZEK könyvtárainak tervezett bezáratása, a hálózat »átszervezése«, s még inkább a bérelt helyiségek bérbeadása egyéb gazdálkodók részére.”

Súlyos a vád, mely az alapállításból következik, csakhogy maga az alapállítás nem felel meg az igazságnak. Nincs olyan határozat, mely szerint az IKV-k nem *emelhetik* a bérleti díjakat. (Van egy felkérés a bérleti díj emelésének mérséklésére, illetve teljes elengedésére, létezik viszont egy magasabb jogszabály, mely az emelést lehetővé teszi.)

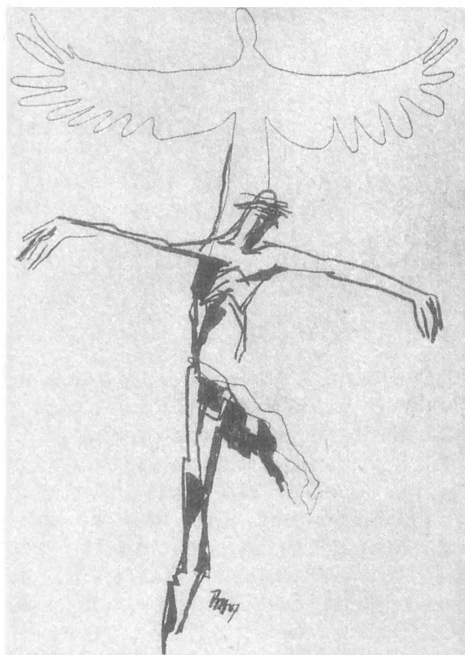
E sorok írásakor nem tudhatjuk még, hogy különféle külső tényezők hatására hogyan alakul könyvtárunk tényleges anyagi helyzete. Reméljük, hogy valóban nem lesz tragikus. Megengedhetetlenek tartjuk azonban a bizonytalan helyzetnek a valóságosnál optimistább ábrázolását (különösen, ha ez a tényeknek nem megfelelő állításokkal történik), mert ez a beállítás egyrészt az olvasók előtt kisebbíti könyvtárunk tényleges anyagi gondjait, másrészt szándékosan lejárátja, torz, ellenszenves vagy neveléses színben tünteti föl azokat, akik a rosszabb eshetőségekre is felkészülnek.

További vádpont, hogy könyvtárunk a kényszerű leépítések időszakában ráadásul pazarol is. Ennek egyik nyomós példája S. R. L. cikkében, hogy „...zsákolják a több évtized munkájával létrehozott világirodalmi archívumot...”. Szemléletes és drámai kép, valószínűsíti, hogy „A páratlan értékű gyűjtemény örökre használhatatlan és feltáratlan »zsákba-macska« marad...” – egyetlen gyengéje, hogy nem igaz: a Központi Könyvtár világirodalmi archívumát sem a cikk megírása előtt, sem az alatt, sem utána nem zsákolták.

Természetesen lehet vitatkozni arról a döntésről, hogy a világirodalmi archívumot az FSZEK az irodalmi dokumentumok archiválására rendelt könyvtárnak, a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárának, illetve azon keresztül a Gorkij Könyvtárnak adta át, ahol a jelenleginél nyilvánvalóan jobban fog a benne levő információk érték kamatozni, nos, *erről* lehet vitatkozni, de valótlant állítani még akkor sem illik, ha beleillik az „értékeket tékozló könyvtárosok” legendakörébe.

*

Az értéktékozlás másik, még súlyosabb bizonyítéka, hogy a Reviczky utcai épület bérbeadása és ezen az áron korábbi állapotok fenntartása helyett a vezetők ki akarják erőszakolni „régóta dédelgetett álmukat”, a „reprezentatív

közművelődési könyvtárat”, a „grandiózus tervet”, melynek célja növelni „a vezetők presztizsét”, emelni „a központi könyvtár külsődleges fényét”. Ennek érdekében „hosszú és reménytelen viták után úgy döntöttek, hogy itt (ti. a Reviczky utcában) alakítják ki a munkatársak irodáit, a nyomda és könyvkötészet műhelyeit. Már megkezdődött a költözködés.”

Akárhogy forgatjuk e sorokat, az derül ki belőlük, hogy a könyvtár vezetői egy látványos, presztizsnövelő teremsor érdekében áldozták fel a Reviczky utcai épületben rejlő anyagi lehetőségeket. Valójában azonban itt egy problémakomplexum egyik részletkérdését emeli ki az írás, a többitől, a meghatározóbból szót sem ejtve.

Mi az alapkérdés? A Szabó Ervin Könyvtár központi épülete, a Wenckheim-palota fél évszázad alatt egyre szűkösebbé vált, s napjainkra a raktárak reménytelenül és kilátástalanul megteltek. Minden könyvtáros tudja, hogy a nagy gyűjteményű könyvtáraknak ez a legdrágább, legnehezebben megoldható problémája. Amikor a Fővárosi Tanács átadta a szomszédos épületet a Reviczky utcában, könyvtárunknak ezzel módja nyílt ennek a fél évszázados gondnak a megoldására, gazdag, országos jelentőségű gyűjteményének épségben való megőrzésére és továbbépítésére. 1989/90-ben

három könyv- és folyóirat raktárterem került, ill. kerül átadásra, együttesen 320 négyzetméteren. További terv a Budapest Gyűjtemény rendkívül becses különgyűjteményeinek megfelelő elhelyezése, kb. 100 négyzetméteren. Ez a Reviczky utcai épület belépésének lényege: a felszabaduló terek mintegy 4/5-e a jelenleg katasztrofális állományelhelyezés gondját fogja megoldani. Egyúttal az olvasók részére felszabadulnak olyan – valóban reprezentatív – terek, melyek eddig irodaként működtek. Fontos esemény mindez, túlzás nélkül mondhatjuk, hogy nem csak a mi könyvtárunk, hanem Budapest kulturális életében is. Megérdemelné, hogy Budapest széles közönsége a sajtóból is korrektül tájékozódhasson róla.

Mindez azonban igen sajátos fénytörésben jelenik meg S. R. L. cikkében.

Leszögezzük: nem a nyilvános vitának vagyunk ellenzői. Egy átépítési koncepciót lehet jónak vagy rossznak tartani, lehet részleteivel vagy akár az egész alapfelfogásával vitatkozni. Lehet az átépítés üteméről is disputálni. De fontosnak tartjuk, hogy a főváros közönsége korrekt tájékoztatást kapjon a probléma *egészéről*. Megengedhetetlen, hogy a vélemények tarkaságából egyetlen csoport álláspontját kiragadva kétségbe vonják a többiek szakmai, sőt hovatovább emberi tisztességét.

*

A szakmai és emberi tisztesség kérdését érinti S. R. L. cikkének vádja a könyvtárosok

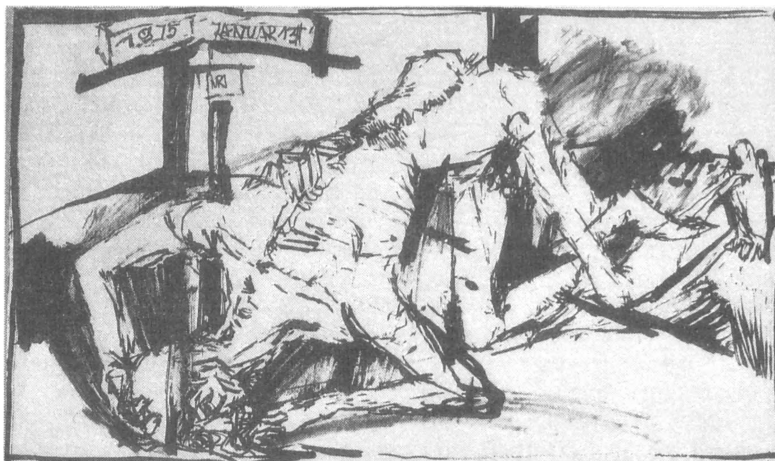
antiszociális magatartásáról. Például az, hogy az indokolatlan visszavonulás következtében megszűnt az öregek és betegek részére a könyvek házhoz szállítása az V. kerületben. Ezt azonban nem lehet a visszavonulás számlájára írni, mivel eddig sem költségvetési kérdés volt, hanem a könyvtárosok áldozatvállalására épült, és épül jelenleg is számos más kerületben. A könyvtárosokéra, akik igazán nem érdemlik meg az antiszociális beállítottságra utaló célzásokat.

*

Cui prodest? Kinek használ mindez? Ezt kérdezzük, miközben egyre rosszabb szájjal tekintjük át a Magyar Hírlapban megjelent cikkek vádpontjait. Egy könyvtárat nemcsak állománya, épülete, költségvetése tesz működőképpé, hanem *erkölcsi hitele* is. Az erkölcsi hitel szándékos tönkretétele pedig nem kisebb pusztítás, mint könyvek vagy épületek – vélt vagy valós – eltékozlása. Még rosszabb; egy helytelenül eltávolított könyv mellett a többi érintetlenül megmarad, az egyes kollégáinkra szórt rágalom azonban az intézmény egészében mérgezik és rombolnak. Ezért mi, akik ebben az intézményben dolgozunk és a jövőben is itt kívánunk dolgozni szakmai becsületben, megálljt mondunk ennek az új stílusú, felelőtlen vádaskodásnak.

A szerkesztőbizottság

(Megjelenik az *FSZEK Könyvtári Híradó* 1990/4. számában)

Boromisza Zsolt

Egy évvel ezelőtt még csak hírből ismertem nevét; említést is tettem róla, mint *Simon András* példaképéről, a fiatal grafikus méltató dolgozatomban (*Könyvtáros*, 1988/8. sz.). Személyesen 1989 áprilisában ismerkedtünk meg: a balatonfüredi szívkórházban – infarktus után. Ő volt a szobatársam. Már itt hamarosan megbizonyosodott: Andris barátunk vonzódása mindenképp indokolt, magam is nagy-szerű embert, sokoldalú művészt fedeztem föl benne. Ő is vallja az általam már évtizedek óta megfogalmazott, logikailag evidens elvet, miszerint: *teremteni csak a szellem képes, az anyagnak ilyen tulajdonsága nincs!*

Boromisza Zsolt Szeghalmon született, 1928-ban. A vizuális fogékonyságot szinte „családi vonás”-ként hozta magával, hisz nagybátyja volt az a *Boromisza Tibor* (1880–1960), aki a nagybányai örökség és a modern irányzatok szerencsés kezű egyesítőjeként került művészettörténetünk lapjaira, s akinek festményeivel ma is találkozhatunk a Szentendrén neki létesített emlékházban. A mi Zsoltunk 1947 és 1952 között végezte el a Képzőművészeti Főiskolát, *Hincz Gyula*, *Koffán Károly*, *Barcsay Jenő* és *Konecsni György* mesterek irányításával. S mivel művészetelméletileg is képzett alkotó, fontosnak tartja a *Lyka Károlytól*, *Rabinovszky Máriusztól* és *Kállai Ernőtől* tanultakat. Az pedig egzisztenciális jövőjéről vetített előre valamit, hogy művészi diplomáját *Veres Péter* műveihez készült illusztrációkkal szerezte meg. Tehát olyképp grafikus és illusztrátor, hogy eme – elsődleges kenyérkereső – tevékenysége mellett magabiztos technikai tudással és esztétikai igényességgel festi artisztikus olajképei sorát.

Műveinek ismeretében megállapítható, hogy *Boromisza Zsoltot* nem lehet sem a műfaj, sem a stílus vonatkozásában beskatulyázni.

Mert legalább annyira autonóm még az alkalmazott grafikában is, mint amennyire önálló és találékony egy-egy képének stílárís megoldása közepette. Mindig közlendőinek lényege szerint választja meg a kifejezés módját. S viszont: eszköztára épp azért határtalan, mivel tartalmi közölnivalója is szerteágazó. Mindenre odafigyel és mindenről van véleménye. Nem másolja a valóság valamely kiragadott részét, hanem filozófiai értelemben analizálja s jeleníti meg a láthatatlan igazságot. Műveinek legjava – talán – azért transzcendentális megközelítésű és töltésű, mert a tapasztalaton, az érzékelhető valóságelemek túlrealityt csak gondolati absztrakció útján és filozófiai szinten lehet vizionárius érzékenységgel láthatóvá, vizuális esztétikai képződménnyé tenni. Már csak emiatt se könnyű művészetét tárgyilagosan értékelni. Úgy vagyunk vele is, mint ahogy az általa nagyra becsült *Szecsó Tamásról* írta – egyébként kitűnő íráskészsége, költői vénája birtokában: „...pozitívumai arra ítélték, hogy ebben a romlott értékrendű világban ne értékelődhessek.”

Mégis: *Boromisza Zsolt* művészetét minden valamirevaló író és költő (is) nagyra becsüli. Példa rá *Pilinszky János* 1980-ban kelt, s csupa nagybetűvel nyomtatott „köszönet”-e, melyet a művész egyik önálló kiállításán szerzett élménye indukált a költőben. Idézem: „Ceruzával dolgozom én is, akár a grafikusok. A grafikus szintén ír. Megrendít viszontlátnom betűimet a vonalak nyelvén, megrendít és el is némit. Mit mondjak saját magamról? A teljes igazság mégis az, hogy ezek a vonalak, »billentések« a falon, megerősítik bennem azt a nagyon fontos, talán legfontosabb érzést és reményt, hogy mindannyian, kivétel nélkül *egyek* vagyunk. Nagyon köszönöm Zsolt, János”.

Ecsery Elemér

Bibliográfia a teljesség igényével

Vékás János: *Szeli István-bibliográfia*

Az 1988-as év második felében jelent meg *Így hozta a történelem...* címmel Vékás János egész kötetet betöltő interjúja Szeli István akadémikussal. E mű szerves részének, folytatásának tekinthetjük a *Szeli István-bibliográfiát*. Szerves része, mivel mintegy bizonyítékként szolgál mindarra, amit a jugoszláviai Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagja elmond. Mielőtt ismertetnénk, el kell mondanunk, hogy tulajdonképpen nem ez az első bibliográfia Szeli munkásságáról, de az eddig megjelentek mind rejtett bibliográfiák voltak és nem ölelték fel a teljes életművet.

Nagy erénye Vékás munkájának, hogy a nyomtatásban eddig meg nem jelent kéziratokra és a *Szeli István* hangját őrző hangfelvételekre is kiterjedt a figyelme és – nagyon helyesen – külön fejezetekben közli ezeket is. Mondani sem kell, milyen értéket képvisel az ilyen anyagok adatainak szakszerű közlése.

Annak ellenére, hogy az első, önálló kötetként megjelent vajdasági magyar személyi bibliográfiáról van szó, az immár általánosan használatosnak mondható felosztással készült a kötet. Először Szeli műveinek leírásait szerepelteti, kezdve az önálló kötetekéivel (amelyek közé a társszerzővel készületeket is sorolja) egészen a rendezvényeken elhangzott beszédekig, felszólalásokig. Ezt követi a fordítások adatait tartalmazó rész, majd pedig a szerkesztés, válogatás című fejezet. Külön fejezetbe kerültek a *Szeli Istvánról* szóló szekunder irodalom tételei, valamint a már említett archív hangfelvételeket, illetve a nyomtatásban meg nem jelent kéziratokat feltáró leírások.

Nem akarunk formai megoldásokról vitázni, hiszen a számtalan előírás ellenére nagy a tartalmas bibliográfiai kiadványokban. A közlemények leírási utasításának – példának okáért – csak nemrég jelent meg jugoszláviai átírása

és magyarázata. Mégis, tegyük annyi megjegyzést, nem ártott volna tiszteletben tartani a leírásban az adatok fontossági sorrendjét (például előbb a kiadási hely, azt követően a kiadó és nem fordítva). Sejtjük, technikai problémák is közbeszólhattak, hisz felénk az automatikus adatfeldolgozással még sok baj van.

Szeli István elsősorban tanárnak vallja magát. Ezt az állítását a bibliográfia adatainak átnézése is messzemenően alátámasztja. Kár, hogy statisztikai kimutatások nem teszik még teljesebbé a kötetet. Az első önálló kötet, a ma már könyvritkaságnak számító *Bevezetés az irodalomelméletbe* című kézikönyv 1955-ben jelent meg. Kronologikus sorrendben ezt követi néhány zentai helytörténeti kiadvány (*Thurzó Lajos emlékfüzet, Zenta írói stb.*), valamint a kiemelkedő jelentőségű *Hajnóczy és a délszlávok* című kötet (1965), amely a szerző doktori értekezését tartalmazza. Ez után sorjázna az önállóan, illetve Bori Imrével közösen írt középiskolai tankönyvek. Természetesen ebben a részben találjuk a Budapesten, 1983-ban megjelent *A magyar kultúra útjai Jugoszláviában*, valamint az Újvidéken, 1986-ban publikált *Erózió ellen* című gyűjteményes kötet adatait, hogy csak néhányat említsünk.

Szinte lehetetlen kiemelni a gyűjteményes kötetekben publikáltak közül bármit is. Mind egyik fontos és nélkülözhetetlen múltunk és jelenünk megismeréséhez. Lényegesek a különböző lexikonokban közölt szócikkek, különböző kötetek elő- és utószavai, a magyar–délszláv kulturális kapcsolatokkal foglalkozó írások stb. Mindez elmondható a periodikus kiadványokban közölt írásokról is. Számtalan kötetet ismertet, sok oktatást érintő kérdésről is szól. Az első felvett adat 1945-ből való, és a *Hogyan nevelődik az új tanító-nemzedék* címet

viseli. Csaknem ötven rádióban, televízióban elhangzott közlemény adatait nézhetjük át. Itt is feltűnik az a tartalmi gazdagság, ami Szelei tanár úr egyik nagy erénye. Szól Petőfiről, de a riporterek humoráról, a hangjátékról, a nyelv muzsikájáról stb. is. Ugyanígy tekintélyes a rendezvényeken elhangzott beszédek száma. Néhány kiragadott cím: *A műfordításról* (1953), *A százéves Gimnázium* (1975), *Mosolygó Tisza mente* (1983), *A tárca mint életmű* (1988) stb. Közel harminc tételt számlál a szerkesztés, válogatás rész. Ne csak az *Irodalom könyve* című középiskolai olvasókönyvre gondoljunk, hanem olyan művekre is, mint *Milko Izidor Gesztenyefám*, *A különös ajándék* című vajdasági magyar elbeszélés-antológia, *Herczeg János Összegyűjtött novellák* stb.

A *Szelei István*-ról szóló irodalmat feltáró rész nagyszámú tétele (mintegy 300) ékesen beszél a megbecsülésről, amely akadémi-

sunkat övezi. Mint már említettük, külön értéke ennek a bibliográfiának az archív hangfelvételek adatainak közlése, mégpedig az Újvidéki Rádió hanganyagtárának jelzeteivel együtt. A kötet zárórésze a nyomtatásban meg nem jelent kéziratok leírásait tartalmazza. Természetesen ezek az írások is szerves részei az életműnek.

Lehet-e egy bibliográfia tisztelgés egy tudós személye és műve előtt? Lehet, ha teljes és pontos áttekintést ad munkásságáról és annak kritikai visszhangjáról. A *Szelei István*-bibliográfia ennek a követelménynek messzemenően eleget tesz és bizonyítja készítője, *Vékás János* hozzáértését és alaposágát. Tegyük hozzá, szerzőnk foglalkozását tekintve nem bibliográfus, még csak nem is könyvtáros, hanem az Újvidéki Rádió újságírója. (*Újvidék*, 1989. *Fórum*)

Györe Géza

A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1905–1945

Személyi rész 2. L–Zs.

„Félidejéhez” érkezett monumentális irodalomtörténeti bibliográfiai sorozatunk, *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája*. Az 1972-ben megjelent 1. kötet 1772-ig tartalmazza tárgyköre szakirodalmának bibliográfiai adatait (*Könyvtáros*, 1973/4. sz.), folytatása, az 1772 és 1849 közötti korszakra vonatkozó 2. kötet 1975-ben hagyta el a sajtót (*Könyvtáros*, 1975/9. sz.). A sorozat 6. kötete 1982-ben jutott el a könyvtárak polcaira. Ez az 1905–1945 között alkotó írók anyagának személyi részét tartalmazza a K betűig (*Könyvtáros*, 1983/5. sz.). A most megjelent 7. kötet ennek folytatása, az L.Zs. betűkkel kezdődő nevű írók személyi bibliográfiája.

Kóky György recenziója felment az alól, hogy a kötet általános jellemzőit ismeressem, így csak néhány erősen szubjektív benyomást szeretném rögzíteni – inkább a kötet ürügyén, mintsem a kötetéről. *Anatole France* írta valahol, hogy „nem ismerek könnyebb, von-

zóbb, kellemesebb olvasmányt, mint egy katalógust”. Bibliográfiában lapozgatni (az olvasás azért túlzás) valóban ritka, örömteli perceket szerezhet, különösen akkor, ha a feladat kényszer helyett a kíváncsiság vezeti a szemet. Az ide-oda kalandozó tekintet jóleső örömmel nyugtázza: „lám, ezt is ismerem! azt is olvastam!”, ami a sikerélmény – pszichológusok szerint oly fontos lelki egészségünk karbantartására! – egyik (tény, hogy inkább csak pótlék-szerű) formája. Ha pedig ezerszer, tízezerszer annyi új, ismeretlen névre, címre, műre bukkanunk, sem kell összeomlanunk ijesztő tudatlanságunk nyomasztó terhe alatt, eljátszhatunk a gondolattal, milyen lehetett X. vagy Y. író, költő? Milyen ember volt? Minek örült? Az irodalom – akár a szépirodalom, akár a szakirodalom – előbb vagy utóbb (leszámítva a nem túl sok klasszikust) nem lesz más, mint egy cím a bibliográfiában, egy tétel a katalóguscédulák százazrei között, könyvtárak mélyén várva (többnyire hiába) a feltámadást. E – valljuk

meg: lehangoló – igazságot persze mindenki ismeri, a ténnyel azonban csak ritkán találkozunk kendőzetlenül. *Szinnyei József, Gulyás Pál* művét vagy a most megjelent bibliográfiát lapozgatva lehet legtisztábban felismerni: Mennyi író! És közülük hány van jelen az irodalmi tudatban? A többség jó, ha szorgos filozofok vizsgálódásának tárgyává válik. Vagy éppen a bibliográfusok zsákmányává. Írók, akik alighanem a hírnév és az olvasóközönség megbecsülése után hiába vágyva hunyták le szemüket, örömmel látnák viszont nevüket és a munkásságukat feltáró recenziókat, szakirodalmat a terjedelmes opuszban. Ha az olvasó úgy ítéli meg az elolvasottak után, hogy szkeptikus vagyok az ilyen monumentális vállalkozások célszerűségét illetően, akkor téved. Csak zavarban vagyok. Letaglóz az összegyűjtött adatok mennyisége, az átnézett, feldolgozott kiadványok szinte beláthatatlan terjedelme, az,

hogy ebből a nyersanyagból a szerkesztőknek sikerült felépíteniük a 20. század első fele magyar irodalmának imponáns vázát. A statikából ismert, hogy a bonyolult szerkezetű építmények főpillérei mellett az egész konstrukció stabilitását a vékonyabb, gyengébb, önmagukban talán jelentéktelennek tűnő merevítők és ivpillérek hálózata adja. Ne becsüljük hát le irodalmunk kismestereit. Beletartoznak ők is a magyar irodalomba, és ha már nem olvassuk is őket, legalább irodalmunk leltárkönyvében adjuk meg nekik a feltámadás lehetőségét. Üdvözlét hát irodalmunk kismestereinek! De még inkább üdvözlét a kötet szerkesztőinek, *Botka Ferencnek* és a már elhunyt *Vargha Kálmánnak*. (*Botka Ferenc-Vargha Kálmán: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1905–1945. Személyi rész 2. L–Zs. 1989. Akad. 788 l. 283 Ft.*)

P. Gy.

Kérdezz – felelek

Egy könyvtár igazgatója kérdezi a távollét idejére járó munkabérről:

„Az utóbbi időben többször előfordult, hogy a könyvtár egyes dolgozóit a tanácshoz, a bírósághoz vagy a rendőrségre beidézték. Jár-e ilyenkor az érdekeltnek munkabér a hiányzás idejére?”

Válasz:

A 17/1979. (XII.1.) MüM-rendeletnek – a 2/1989. (III.25.) ÁBMH-rendelettel 56. paragrafusát módosított – 60. paragrafusa (1) bekezdése értelmében a hatósági, bírósági, munkaügyi döntőbizottsági idézésre tanúként való megjelenés esetén a dolgozót a teljes mulasztott munkaidőre az átlagkeresete illeti meg. Ebből következik, hogy ha a dolgozót a bíróság, a munkaügyi döntőbizottság vagy a hatóság nem tanúként – hanem például terheltként, sértettként, ügyfélként (felperesként vagy alperesként) – idézi be, részére a mulasztott időre nem jár díjazás. Az ebből eredő kárának (keresetvesztésének stb.) megtérítését a bírósági, hatósági stb. eljárás során kérheti.

A teljesség érdekében közöljük, hogy az említett rendelet 60. paragrafusának (1) bekezdé-

se átlagkereset fizetését írja elő a teljes mulasztott időre akkor is, ha a dolgozó szavazás, tanácstagként való eljárás, kötelező orvosi és rendőrorvosi vizsgálat, hadköteleztként való sorozás és katonai nyilvántartásba vétel végett, továbbá önkéntes tűzoltói igénybevétel miatt van távol a munkahelyétől. A kötelező orvosi vizsgálatnál egy tekintet alá esik a terhes nőnek a terhesség ideje alatt, terhességi orvosi vizsgálaton való négyeszeri részvétele is.

Átlagkereset jár a dolgozó házastársa (élettársa), gyermeke vagy saját szülője halála esetén egy munkanapra; a véradásra történő rendkívüli berendelés esetén a teljes mulasztott időre, nem rendkívüli berendelés esetén pedig legfeljebb négy munkaóra, akkor is, ha a vizsgálat eredménye miatt a dolgozótól nem vettek vért.

Felhívjuk végül a figyelmet arra, hogy az említett rendelet 56. paragrafusának (volt 60. paragrafusának) a 8/1989. (XII. 22.) ÁBMH-rendelettel megállapított (2) bekezdése értelmében a munkáltató engedélye alapján munkában nem töltött időre munkabér a dolgozó és a munkáltató megállapodása alapján jár.

Szakmai folyóiratok – Hálózati híradók

A Könyvtári Figyelő tavalyi hármas száma ritka gazdagságú és érdekességű összeállítás. Elsőként hadd emeljük ki belőle Papp István nagyszerű tanulmányát *A salgótarjáni Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár új épületéről*. A szerző ritka elmeélel boncolja-elemzi azt az építményt, amelyet a *Könyvtáros* cikke (1988/11. sz.) nemes egyszerűséggel "csodának" nevezett. Az írás legfőbb érdeme az, hogy szempontok sokaságát vonultatja fel, úgy szól a könyvtárépületről, hogy tanítani lehetne belőle, mire és miképp kell figyelni egy könyvtárépület elemzésekor. Sorra-rendre felmerülnek az értekezésben a külső és belső kritériumok miriádjai: a hely, az elérhetőség, megközelíthetőség, a parkolás, a városképbe illeszkedés, a városfejlesztési tervekhez való kapcsolódás, a belső struktúrák, a berendezés funkcionális és esztétikai hatótényezői, a költségkihatások, az egyes terek illeszkedése és funkcionálása, a részletek szerencsés vagy tán nem is annyira szerencsés megoldásai, kidolgozottságai stb. stb. Papp István egyszer régen, a strukturalista, neostrukturalista verselemzések divatja idején azt mondta, pikírtén mintegy: „minek egyáltalán egy verset elemezni?”. Hogy igaza volt-e, nem tudom, az azonban bizonyosnak látszik, hogy az általa annak idején kicsinyelt verselemző metódusok legragyozóbb „fineszei” is rendre feltűnnek könyvtár-elemző cikkében. Könyvtárat úgy látszik érdemes analizálni, és Papp István – e cikkéből is láthatóan – *rifaterre-i, jakobsoni* méretű nagymestere ennek az elemzésválfajnak.

Papp István strukturalista elemzését a „gyalogjáró” helybéliek, mintegy maguk a költők, egészítik ki *matter of fact* megállapításaikkal (*Kojnok Nándor–Szabó Ernőné: Mi a tanulás?*). Mindenkinek ajánlható, akár régi, akár új, akár felújítás előtt álló könyvtár „birtokosa”, hogy alaposan tanulmányozza át mindkét cikket, medítálgjon rajtuk és okosodjék tőlük.

Nagyszabású (és szép) esztét irt ugyane Figyelő-számba *Tószegi Zsuzsanna* (aki egyébként, amint az könyvtáros, kivált a címleírásban járatos hölgyekhez oly igen illik, hol Zsuzsának – lásd *Könyvtáros* 1990/3. sz. –, hol Zsuzsannának írja-iratja magát, nagyobb öröme a címfelvételt végzőknek). Az *INFORMARE NECESSE EST – avagy első kísérlet a képi információ meghatározására* persze csak abban az értelemben esszé, hogy gondolatmenetét tágas összefüggések közé illeszti, hivatkozásai közé olyan „szakembereket” is bevon, mint pl. Arisztotelész, annyiban azonban semmiképp sem az, hogy határozott fogalmi analízisét végzi el egy fölötté divatos, ám könyvtári-informatikai kategóriák közé sohasem bevont jelenségnek, nevezetesen a „képi információnak”. A tárgykor kétségkívül sokáig aktuális és megkerülhetetlen feldolgozásai közé fog tartozni e munka, jobb ma elolvasni, mint később „visszakeresni” rá.

Két hosszabb írás számol be a közművelődési könyvtárakat, de éppen nem csak őket érdeklő területekről: *Szente Ferenc* az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1988. évi munkájáról ad plasztikus képet, *Takács Miklós* pedig a Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának 1987–88-as tevékenységét mutatja be mintaszerűen (ez években – mint ismeretes – ő volt a tanács elnöke).

Utoljára hagyjuk, pedig nem csak a lapban, az ismertetésben is joggal kerülhetett volna az elsőre, *Berke Barnabásné* és *Szűcs Erzsébet* dolgozatát: *KIR Számítógépes Könyvtári Információs rendszer az IIF Program keretében*. Nos, a cím maga-magáért beszél. Aki nem tudja mi a KIR, és mi lenne az IIF, feltétlenül el kell olvassa a tanulmányt. Annál is inkább, mert közele az idő, hogy – nolens volens – mindenkinek meg kell ismerkednie e két „rejtélyes” fogalommal, betűszóval. Jobb ma, mint holnap, kivált, ha valaki inkább ma, mint

holnap óhajt részt venni a rendszerben (és ez korántsem csupán szubjektív óhaj kérdése). Szóval ez is „kötelező” olvasmány a javából (a *Könyvtáros* például e cikk hatására döntött úgy, hogy a jövőben sem a KIR, sem az IIF betűszavakat nem fogja cikkeiben, utalásaiban feloldani, magyarázni – muszáj tudni mi rejlik mögöttük).

A *Figyelő* 1989/4-es száma – érthetően – nem versenyezhet a kiemelkedő, szerintünk szinte megismételhetetlen (bár ne lenne igazunk!) hármassal; viszont ha azt sikerül elfelejteni (aminek igen kicsiny az esélye), önmagában nézve ez sem gyenge darab. Igen érdekes benne például *Földi Tamás* dolgozata, a *Tézisek az információs stratégiáról és az információpolitikáról*, tulajdonképpen ez a tanulmány a *Figyelő* e számának „parádés” mutatványa, annál is inkább, mivel tézisszerű összefoglalás, kicsiny terjedelemben, eleve vitaindító szándékkal rántja egybe a legfontosabb, sokszor mázsás súlyú problémákat, szerzőjére oly igen jellemző módon mindig pontos definíciókkal, meghatározásokkal élve, majd azokat mintegy „visszavonva”, az olvasót percig sem ringatva a megtalált bizonyosság illúziójába. Nemzetközi felhasználásra (a FID/SD – Nemzetközi Dokumentációs Szövetség Társadalomtudományi Információs és Dokumentációs Bizottsága – ülésére) készült, és valóban nemzetközi színvonalú is. Ugyancsak nemzetközi kitekintésű, ha persze nem is ennyire problémagazdag *Sebestyén György* inkább lajstromozó jellegű cikke, az *Új fejlemények az MTA Bibliológiai Munkacsoportjának tevékenységében* című alkotása. A szerző, ritka makacssággal, azt a felvilágosító-informáló munkát folytatja benne, amely immár sok-sok éve készített arra, hogy a valaha oly igen kompromittáló-

dott bibliológiát „megmentse” a jelennek és talán még inkább a jövőnek. A „szürke” szakirodalom egyik különösen szürke válfajával foglalkozik – sajnos csak a veszprémi egyetem metszetében, igaz e metszetben annál alaposabban – *Kunszabó Tiborné* cikke (*Az egyetemi dokumentumok hasznosulása, terjesztése*). Adattai önmagukban is érdekesek, ám még inkább fontos az, hogy felhívja a figyelmet arra: az egyetemi jegyzetek ügye immár halaszthatatlanul megérett igazi szakmai diskurzusra. Az állapotok tarthatatlanok, egyelőre azonban inkább csak reménykedhetünk benne, hogy valaki igazán nekiveselkedik a témának, munkálkodása nyomán pedig ez a kétségtelen szegyenfolt lassan majd eltűnik (korántsem pusztán egyetemi) könyvtáraink szemhatáráról és gyakorlatából.

A **Műszaki Egyetemi Könyvtárostól** mind ez ideig (április legvége) csak a tavalyi – összevont – 1–2. szám érkezett hozzánk. Lassan látszik „csordogálni” a lap, pedig információira ki vagyunk éhezve. E szám is kínál izletes csemegéket, ha nem is éppen „elsőrendű frissességeket” (Bulgakovval szólva). Ezúttal nem is annyira az igazgató, *Lebovits Imre* beszámolóinak örültünk (bár *Lebovits* tartja a korábban maga elé tűzött, magas színvonalat), hanem az olyan cikkeknek, mint *Domokos Miklósné*, aki a BME Központi Könyvtára nemzetközi cserékapcsolatainak automatizált nyilvántartásáról értekezik, nagyon helyesen úgy, hogy írásából nem csak az derül ki, mi is van (lesz) a BMEK-ban, hanem az is, hogy mit tanulhatnak mások e rendszerből. A *Könyvtári Figyelő* négyes számában felvetett problematikát nyomatékosítja a *Műszaki Egyetemi Könyvtáros* egy másik cikke, *Fonyó Istvánné*-nek *Az egyetemi gyűjtemény és a jegyzetek számítógépes feldolgozása* című írása is. Vajh, minden olyan könnyű lenne, mint azt a szerző képzei. Az azonban kétségkívül nagy érdeme, hogy a jegyzet-apóriát sajátos szemszögből, a feldolgozás (nem igazán alapvető, de megkerülhetetlen) szempontjából felveti és elvezeti egy bizonyos pontig. E ponttól kezdődnének azok a kérdésfeltevések (és talán válaszok), amelyekre oly igen várunk. Hogy hogyan kell recenziót írni, azt *Futala Tibor* mutatja be e számban, a BMEKK évkönyveinek ötödik, 1986-os kötetét analizálva. Hogy hogyan nem, arra *Frey Tamásné* ad példát, *Vidra Szabó Ferenc* könyvének ismertetésével. Az udvarias,

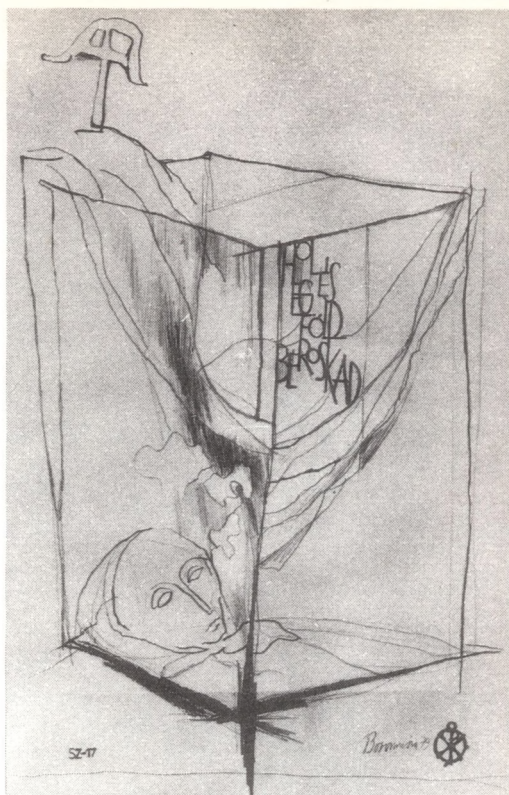
főhajtó, a szorító ellentmondásokat inkább csak önkéntelenül eláruló „reci” olvastán felmerül a kérdés: miért nem megy neki a műnek *Frey Tamásné*, miért nem azt emeli ki belőle, ami őt (inkább érezhetőleg, mintsem láthatólag) bosszantja a könyvben. Muszáj itt is, e mégsem mindenki kezén megforduló lapban is udvariasnak lenni? Miért?

A Tolnai Könyvtáros is még 1989-nél tart. Nyilván nem saját hibájából, de azért sajnáljuk. Tavalyi első száma statisztikát közöl, híreket továbbít, „könyvtárainkról” (már-mint az övékéiről) ad bibliográfiát, teszi amit a hálózati híradóknak tenniük kell, alkalmat talál azonban arra is, hogy olyan kardinális kérdésekről értekezzenek, mint *A kistelepülések kulturális ellátottsága, különös tekintettel az általános művelődési központokra*, vagy az olyan korántsem helyi érdekű témákról, mint *Lászlóné Szilvási Sarolta* nagyszerű cikke (*Cigánykutatás Dombóváron*). Ő így zárja írását: „minden bekezdése újabb önálló cikkben lehetne megfogalmazható. De ezt már csak az érdeklődés feltétlen tudatában merném megtenni. Akik ezt végigolvasták, azoknak azonban köszönöm a figyelmüket”. Nem itt, nem így illik üzenni, ezúttal azonban nem tehetünk mást: a *Könyvtáros* munkatársai nagy érdeklődéssel olvasták a cikket. Szeretnék, ha „minden bekezdése” önálló cikkre kerekednék. Azt se bánnák, ha e cikkeket nem a *Tolnai Könyvtáros* közölné. Vevők lennének rájuk.

A tavalyi második szám szívfájdalom mindenkinek, aki szokta volt olvasni a *Tolnai Könyvtárost*. Ha *Elekes Eduárdné* cikke régebben nem szerepelt egy-egy számban, nyugodtak lehettünk: *hic et nunc* nem ért rá, majd a következőben. Most azonban már régóta nélkülözzük mindig sajátos, utánozhatatlan charme-os cikkeit, ezért különösen fáj, hogy ha, mint ezúttal is, mégis szerepel valamivel, az csak olyan rövidke, nem igazán rá jellemző írás, mint a mostani burgenlandi beszámoló. Tudjuk, beteg volt, tudjuk, mióta igazgató nem ér(het) rá, mégis. Sokak nevében kérjük, követeljük: írjon cikket *Elekes Eduárdné*, ha máshová nem, legalább „saját” lapjába, a *Tolnai Könyvtárosba*. A másik fájdalomunk, hogy *Imreh Csanádné* oly kurtán-furcsán számol csak be a megyei helyismereti részleg munkájáról (alig egy flekket szentelt a fényképanyag feldolgozási-feltárási munkálatainak). A dolog nem egy, több misét is megér, *Imreh Csanádné*

pedig igazán tudja-érti miről van szó. Ne legyen máskor ennyire szemérmes, gondoljon arra, hogy megfelelő kézikönyv hiányában (mily régi, hányszor felhántorgatott hiányában) minden helyismerész „bukna” kierlelt tapasztalatainak közreadására. Gondoljon arra, a szekszárdi tapasztalatok beható (hosszú!, részletes!) bemutatása hány helyen lenne hasznosítható, példaadó, paradigma értékű. Ne flekken, oldalakon mérje ki nekünk tudását. Írja tele a lapot rendszeren, részletessen mindenkit felismeréseiben, találataiban.

Az Orvosi Könyvtáros tavalyi négyes számában a legnagyobb érdeklődésre kétséggkívül *Kyllikki Ruokonen* cikke számíthatna (*A CD-ROM : csoda és gond?*), ha nem lenne másodközlés. Sajnos az érdeklődők már ismerhetik a TMT 1989/1-es számából (erre persze a szerkesztőség is utal), ha azonban valaki mégsem találkozott volna még vele, sürgősen olvassa el. A CD-ROM, mint maga a szerző írja, „a legújabb és valószínűleg a legfontosabb technikai csoda...”, amely az információkeresés terén az 1970-es évek eleje óta megjelent. A cikket azoknak is érdemes kézbe venniük, akik olvasták lapunk *Katalógus, bibliográfia és lexikon „hanglemezen”?* (1988/8. sz.) és *Nemzeti bibliográfia kompakt lemezen. Angol-francia közös kísérletek* című cikkeit, mert *Kyllikki Ruokonen* írása lényegesen bővebb, valamint a használatról (Finnországban) is beszámolhat, tehát valamivel konkrétabb is (nem beszélve a cikkhez adott fontos minibibliográfiáról). Fontos írás e számban *G. P. Cornish*-é is, aki saját intézményéről, a British Library Document Supply Centre-ről számol be (a BL dokumentumellátó központjáról), szólva e kiváló intézmény történetéről is, tevékenységéről is (igen alaposan), valamint felvillantva lehetséges és kívánatos jövőjét. Amúgy inkább belterjes *Az Orvosi Könyvtárosnak* ez a száma. Valószínűleg kizárólag csak szakembereket, orvosi szakkönyvtárosokat érdekelhet például *Széles Istvánné* és *Gyarmathy Zsigmondné* egyébként kiváló, gondos, lelkiismeretes munkáról tanúsító dolgozata (*Igényfelmérés a nyíregyházi Gerlei Orvosi Szakkönyvtárban*). A szám ékeségei közé tartozik viszont Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár 1988. évi beszámolója. A harminckét oldalas jelentés valóban mindenre kiterjedő, alapos és adatokkal bőségesen alátámasztott helyzet-elemzést és eredménylistát nyújt.

BOROMISZA ZSOLT grafikáiból
 (Cikkünket lásd a 370. oldalon)

